MARTÍ BARRERA

SINDICALISTA, IMPRESSOR, POLÍTIC

MANUEL PÉREZ NESPEREIRA

MARTÍ BARRERA

SINDICALISTA, IMPRESSOR, POLÍTIC

MARTÍ BARRERA

SINDICALISTA, IMPRESSOR, POLÍTIC

MANUEL PÉREZ NESPEREIRA

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

BARCELONA, JUNY DE 2014

Gràcies a l'Angelina Barrera i la Cristina Salvat
pel molt ajut prestat.

Vosaltres no sabeu
què és
guardar fusta al moll:
però totes les mans de tots els trinxeraires
com una farandola
feien un jurament al redós del meu foc.
I era com un miracle
que estirava les mans que eren balbes.

I en la boira es perdia el trepig.

Vosaltres no sabeu
què és
guardar fusta al moll.

Ni sabeu l'oració dels fanals dels vaixells
—que són de tants colors
com la mar sota el sol:
que no li calen veles.

Joan Salvat-Papasseit

FUNDACIÓ JOSEP IRLA
historia@irla.cat

COORDINACIÓ EDITORIAL
JOSEP VALL

SUPORT DOCUMENTAL
ARNAU ALBERT
JOAN ALMACELLAS

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA
MARINA SAGARRA

FONTS D'IL·LUSTRACIÓ

ACBE	Arxiu Comarcal del Baix Empordà, La Bisbal d'Empordà
AFB	Arxiu Fotogràfic de Barcelona
AGA	Archivo General de la Administración, Alcalá de Henares
AHCB	Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
AHS	Arxiu Històric de Sabadell
AMP	Arxiu Municipal de Palafrugell
AMTM	Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià, Monestir de Poblet
ANC	Arxiu Nacional de Catalunya, Sant Cugat del Vallès
ARCA	Arxiu de Revistes Catalanes Antigues
ARF	Albert Roqué i Fíguls, Barcelona
BC	Biblioteca de Catalunya, Barcelona
BDH	Biblioteca Digital Hispánica
CDMH	Centro Documental de la Memoria Histórica, Salamanca
F	Fototeca.cat
FJI	Fundació Josep Irla, Barcelona
FSB	Família Salvat-Barrera, Barcelona
IEFC	Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya, Barcelona
UB-CRAI-BPR	Universitat de Barcelona Centre de Recursos per a l'Aprenentage i la Investigació Biblioteca del Pavelló de la República

DISSENY ORIGINAL
JORDI VINYETS

IMPRESSIÓ
GRAMAGRAF SCCL

ISBN
978-84-616-4416-2

DIPÒSIT LEGAL
B. 10.366-2014

L'obra editada en aquest llibre va ser la guanyadora de la **Beca d'Estudi President Irla 2012** convocada per la Fundació Josep Irla en conveni amb la Diputació de Girona.

Diputació de Girona

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de la xarxa telemàtica o d'internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

Pérez Nespereira, Manuel, 1961-

Martí Barrera: sindicalista, impressor, polític
Bibliografia. Índex
ISBN 9788461644162
I. Fundació Josep Irla II. Títol
1. Barrera i Maresma, Martí, 1889-1972 2. Sindicalistes – Catalunya – Biografia 3. Polítics – Catalunya – Biografia 4. Impressors – Catalunya – Biografia
929Barrera i Maresma, Martí

Sumari

Presentació 13
Agustí Alcoberro

MARTÍ BARRERA. SINDICALISTA, IMPRESSOR, POLÍTIC
Manuel Pérez Nespereira

Introducció 15
Una persona íntegra, complexa i discreta 15

1 **1889-1912. Primeres feines i compromís polític** 19

2 **1912-1923. Dirigent sindical** 23
2.1 Barcelona i la CNT 23
2.2 La crisi de 1917-1920 25

3 **1923-1931. Maçó, impressor i resistent a la Dictadura de Primo de Rivera** 37
3.1 Ingrés a la maçoneria 37
3.2 La Tipografia Cosmos 38
3.3 Resistència 41
3.4 Crisi i caiguda de la Dictadura 43

4 **1931-1936. La República. Acció de Govern i construcció d'una política social** 49
4.1 Activitat parlamentària 55
4.2 Relacions amb el sindicalisme 65
4.3 A la Conselleria de Treball 67
4.3.1 Primers conflictes com a conseller de Treball 67
4.3.2 Tasca desenvolupada 75
4.3.3 Valoració de la primera etapa de conseller 77
4.4 El pensament polític de Martí Barrera 83

5 Els Fets d'Octubre de 1934 87

6 1936. El triomf del Front d'Esquerres 103

7 1936-1939. La Guerra 123
7.1 Acció humanitària 125
7.2 Acció de Govern 128
7.3. Secretari general d'Esquerra 133
7.4 Darreres informacions sobre activitats relacionades amb la maçoneria 139

8 1939-1972. L'exili i el retorn 143
8.1 Activitat política 153
8.2 La repressió. Les causes contra Martí Barrera 155
8.3 Darreres activitats 161

9 Epíleg 169

Annex 1. Acció de govern 171

Annex 2. Obres publicades per la Tipografia Cosmos 175

Fonts consultades 181

Glossari de sigles 183

Bibliografia 185

Índex onomàstic 189

Circa 1936
El conseller de Treball Martí Barrera.
JOSEP DOMÍNGUEZ / F

Presentació

AGUSTÍ ALCOBERRO
DIRECTOR DEL MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA

La vida de Martí Barrera (1889-1972) resumeix la lluita d'una generació, que és, de fet, la de 1931, és a dir, la de la República catalana i la de la restauració de l'autogovern. Nascut a la Bisbal d'Empordà, en el si d'una família vinculada al sector del suro i a la música (dues activitats, d'altra banda, habituals a la contrada), i foguejat en el sindicalisme a Arenys de Mar, on conegué la seva esposa, Martí Barrera arribà a Barcelona el 1912.

La ciutat vivia l'inici d'una etapa convulsa, en què la tot just formada Confederació Nacional del Treball anava a jugar un paper protagonista. Són, de primer, els anys convulsos de la Gran Guerra que van abocar a la vaga general de 1917 i, tot seguit, a la vaga de la Canadenca, la gran empresa elèctrica que subministrava Barcelona i el seu entorn. I tot seguit, són els anys del Trienni Bolxevic, «quan mataven pels carrers», en expressió manllevada d'una coneguda novel·la. En aquell període Martí Barrera va ser dirigent del sindicat de tipògrafs de la CNT i administrador de Solidaridad Obrera, el seu òrgan diari. Com altres companys, en va pagar un preu enorme: va ser empresonat més de vint vegades, en algunes ocasions durant llargues temporades.

El 1931, en proclamar-se la República, tenia quaranta-un anys. El nou règim, pel que tant havia lluitat, li arribava en el moment feliç de la vida en què es troben la joventut i la maduresa, l'ideal i el pragmatisme, la rauxa i el seny. Martí Barrera va saber assumir els seus compromisos en aquella hora il·lusionant però també difícil. Diputat al Parlament de Catalunya, secretari general d'Esquerra Republicana i conseller de Treball, va viure en primera línia la proclamació de l'Estat Català el 6 d'octubre de 1934 i, tot seguit, la repressió que el confinà, com altres consellers, al penal de Cartagena.

Les eleccions de febrer de 1936 i la victòria del Front d'Esquerres a Catalunya i del Front Popular a Espanya el van catapultar de pres d'estat a diputat a Corts i conseller de Treball de la Generalitat. Però el cop d'estat del 17 de juliol que va iniciar la darrera Guerra Civil va tornar a capgirar les coses. En aquell context, Martí Barrera va tornar a jugar un paper clau, com a membre del Consell d'Economia del nou ordre revolucionari i, altra vegada, com a secretari general d'ERC. Després, l'exili exterior i, des de 1950, l'exili interior, van deixar noves proves del seu coratge.

1933
Retrat de Martí Barrera.
FSB

Introducció

«Martí Barrera, el cas del tipus de sant civil, l'home que als 13 anys surt de l'escola per tal de guanyar-se el pa i el sosteniment dels seus pares; als 18 anys, pels seus mèrits, el Sindicat el fa partícep en la direcció, i als 23, assumeix tota la responsabilitat i administració dels òrgans generals de la CNT i es refon amb el "Noi del Sucre" aquell gran esperit constructiu, una de les figures més grans que ha creat la massa obrera catalana, i quan veu esgarriar-se les orientacions de la CNT, marxa a cercar altres camins per tal d'elaborar pel bé del seu país i pel bé de la Pàtria.»[1]

Una persona íntegra, complexa i discreta

Després dels Fets d'Octubre de 1934, davant el Tribunal de Garanties Constitucionals que el jutjava, Martí Barrera, en contestar les preguntes del seu defensor, l'advocat Augusto Barcia, exposava quina havia estat, fins aleshores, la seva vida i obra. El defensor li preguntava:

«—Quina és la vostra professió?
Barrera contestava:
—Tipògraf.
—¿Des de quina edat treballeu?
—Des de l'edat de tretze anys.
—¿Quina fou la vostra primera activitat política?
—Fou en el partit nacionalista republicà.
—¿Formàreu part, essent secretari d'aquest partit, quan l'acabdillaven els senyors Carner i Sunyol?
—Sí, senyor.
—¿Fóreu designat per a formar part del primer Comitè local, després del regio-

1 Paraules d'Augusto Barcia, advocat defensor de Martí Barrera en el judici pels Fets d'Octubre de 1934, recollides a «Davant l'opinió pública. Els homes a qui el T. de G. acaba de condemnar a 30 anys de presidi. Martí Barrera», a *La Humanitat,* 6 de juny de 1935, p. 12.

nal, i més tard del nacional, dels Sindicats de tipògrafs?

—Sí, senyor; en representació del Sindicat de Tipògrafs de la Confederació Nacional del Treball.

—Administràreu el diari "Solidaridad Obrera"?

—Sí, senyor, durant cinc anys.

—¿Per què vàreu deixar l'administració del diari?

—Perquè no estava d'acord amb l'orientació que li havia donat darrerament la C.N.T.

—¿Vàreu estar detingut governativament?

—Moltes vegades.

—Durant la dictadura ¿no vàreu, estar detingut al castell de la Mola?

—No, durant la dictadura no; abans de la dictadura.

—¿Quant de temps?

—Disset mesos.

—¿Se us va instruir procés?

—No, senyor.

—Posteriorment ¿vàreu estar més cops detingut?

—Sí, senyor.

—¿Us fou imputada alguna vegada comissió de delicte?

—No, senyor; totes les vegades ho he estat governativament.

—En efectuar-se les eleccions constituents ¿vàreu ésser designat per a elles?

—Em va invitar el Sr. Macià, que volia que fos candidat per Barcelona; la qual cosa vaig rebutjar per creure que no tenia condicions donada la importància que tenien les Corts Constituents.

—¿Exercíreu el càrrec de conseller de Treball i Obres Públiques primer, i de Treball després?

—Sí, senyor».[2]

Aquest interrogatori ens indica què pot aportar una biografia de Martí Barrera per descriure la generació de catalans i catalanes que, a cavall dels segles XIX i XX, somniaren i construïren una nova societat catalana, sovint contra el propi Estat espanyol dins el qual des del 1714 es trobava incorporada parcialment.

Tot i que no són l'objecte d'aquesta biografia, cal remarcar que durant el període de més de quaranta anys al que acabem de fer referència es bastí al llarg de tot el Principat un reguitzell de casinos i ateneus, de centres més o menys declaradament polítics, que anaren forjant en la joventut catalana el desig d'un món millor, més just, més lliure, més humà i més proper a la terra.

Alhora, des de les comarques s'anaven fent aportacions humanes a la capital. La construcció d'un espai nacional català, desballestat després de dos-cents anys d'ocupació, tornava a prendre cos a Barcelona, però no des de les elits barcelonines, sinó gràcies, en bona mesura, al capital humà que hi arribava per raons professionals, polítiques, laborals...

Era aquesta una operació que no es limitava a una o altra opció del catalanisme, conservador o progressista, monàrquic o republicà, obrerista o burgès; ben al contrari, impregnava tot el seu ventall, que amb el cap a la ciutat comtal s'alimentava i irradiava des de i vers tot el territori. Només cal posar un parell d'exemples prou significatius. Des del catalanisme conservador, Narcís Verdaguer i Callís era originari de Vic, Enric Prat de la Riba de Castellterçol, Francesc Cambó de Verges...[3] Entre el catalanisme republicà i progressista, Francesc Macià de Vilanova i la Geltrú, Lluís Companys del Tarròs, Antoni Rovira i Virgili de Tarragona...

Era per tant una via de doble direcció: rebre, enriquir i retornar al territori. Això va permetre al llarg del segle XIX el manteniment d'una capital que mai va deixar de ser catalana, tot just perquè les immigracions eren en primer lloc del propi territori, però que simultàniament, com que aquests nous barcelonins no renunciaven als seus orígens i als seus contactes amb les comarques de les que havien sortit, es podia generar a la capital una imatge global del país, i conèixer de primera mà les seves necessitats.

2 BENET, Josep. «El conseller Martí Barrera: Una vida al servei del poble català», a *Món Laboral,* núm. 10, primer semestre de 1990, p. 143-144. Josep Benet va recollir aquest interrogatori tal com està transcrit a «A la sessió de la tarda acabà l'interrogatori del Sr. Lluhí i declararen els Srs. Comorera, Martí Esteve, Gassol, Barrera, Mestres i Companys. Interrogatori de Martí Barrera», a *La Humanitat, 28 de maig de 1935,* p.5.

3 Segons el treball que van fer Joaquim Coll i Jordi Llorens, dels quadres del primer catalanisme polític, aproximadament un 70% eren de fora del Barcelonès. Veure: COLL I AMARGÓS, Joaquim; LLORENS I VILA, Jordi. *Els Quadres del primer catalanisme polític, 1882-1900.*

Mentre no es varen disposar d'institucions pròpies, aquests elements van permetre configurar opcions polítiques i alternatives; posteriorment, primer amb la Mancomunitat i després amb la Generalitat republicana es pogueren dur a terme polítiques educatives, culturals, d'infraestructures... que s'aplicaven al territori des de Barcelona, però amb coneixement de les necessitats del lloc on havien de ser implementades.

És el cas de Martí Barrera. La seva arribada a la capital del país va ser producte de la necessitat de buscar treball. Cert. Però ja portava amb ell un seguit de trets que el durien a la militància primer obrerista i després catalanista, que havia forjat a les fàbriques, als ateneus, a la població natal... Hi havia al jove Barrera un pòsit de les doctrines federals i anarquitzants que havia anat aplegant amb les seves lectures a la Bisbal d'Empordà, la seva pertinença al Centre Obrer de Palafrugell, els inicis de la seva militància sindical a Arenys de Mar.... Era per tant un terrer propici perquè un cop a la ciutat de Barcelona —un dels nuclis més importants en moviments socials i populars, lliurepensament, republicanisme, subversió i enfrontament amb el poder...— ingressés ràpidament a la CNT i esdevingués un dels seus dirigents.

Però també seran aquests orígens els que el faran optar per una via més pragmàtica, lligada al seny de la terra enfront els corrents radicals i faistes. Serà aquesta vinculació, que mai perdrà, la que el convertirà en dirigent d'Esquerra Republicana de Catalunya a partir del 1931, i la combinació de tots dos elements, catalanisme i obrerisme el que farà possible el seu nomenament com a conseller de Treball.

També és tot aquest magma del canvi de segle el que ens pot explicar la seva incorporació, bé que tardana, a la maçoneria. De fet, Barcelona era una ciutat coneguda no sempre falaguerament. Si havia estat anomenada, i amb una certa raó, la ciutat de les bombes o la Rosa de Foc, també se la contemplava com centre d'aixopluc i difusió del lliurepensament, de centres espiritistes, de societats feministes, de l'Escola Moderna de Francesc Ferrer i Guàrdia...

A *La muntanya màgica,* del premi Nobel alemany Thomas Mann, podem llegir com es fa esment a la ciutat comtal en els següents termes:

> «[...] *Aquesta primavera, una junta general de la Lliga* [per a l'Organització del Progrés] *va ser convocada a Barcelona. Ja sap que aquesta ciutat pot fer gala de les seves importants relacions amb la idea del progrés polític.»*[4]

Així doncs, es pot afirmar que el lliurepensament, dins el qual cal encabir una bona part de la maçoneria, era una atmosfera de Barcelona que compartia espai amb les lluites socials i polítiques. No és estrany que una persona inquieta com Martí Barrera, veiés en la maçoneria un lloc de debat i compromís semblant al que havia estat el sindicat prèviament i al que seria Esquerra Republicana posteriorment.

No eren compartiments estancs, sinó activitats complementàries, perquè la convulsa Barcelona del primer terç del segle XX feia que els individus militessin en diversos fronts alhora. Sense anar més lluny, el mateix Lluís Companys era advocat defensor dels cenetistes, impulsà el naixement de la Unió de Rabassaires, dirigia un partit republicà i militava alhora a la maçoneria.

A més, en establir aquesta multiplicitat de fronts s'afavoria una certa unitat d'acció. Així Martí Barrera va servir de pont entre la CNT i Francesc Macià, quan aquest patí l'exili parisenc, però posteriorment feu possible la represa de *Solidaridad Obrera* el 1930, o el 1936 obtingué de la direcció confederal la crida al vot de la militància cenetista al Front d'Esquerres. Per molt que des dels sector radicals de la FAI s'acusés Barrera i d'altres d'haver traït els principis confederals, el cert és que la seva elecció per dirigir la Conselleria de Treball prenia en consideració les seves bones relacions amb els dirigents de la CNT, entre els quals especialment Joan Peiró, i en la seva actuació com a conseller va ser sempre molt curós en aplicar la màxima que li havia expressat Macià: *«En cas de dubte, a favor del feble».*

Finalment, fer la biografia de Martí Barrera no deixa de ser l'acompliment d'un deute amb un personatge de la història catalana injustament oblidat.

4 MANN, Thomas. *La muntanya màgica,* p. 288.

1902

Formació de la Cobla Principal de la Bisbal que guanyà la Medalla d'Or en el concurs de cobles celebrat a Barcelona. D'esquerra a dreta: dempeus, Magne Bosch, Pere Llopart, Emili Claret, Jacint Solà, Enric Barrera —germà gran de Martí Barrera—, Genís Canet i Adolf Masifern; asseguts, Josep Canet, Josep Maria Soler, Rafael Godo, Albert Martí i Eduard Mercadé.

ACBE

1889-1912
Primeres feines i compromís polític

1

Martí Barrera i Maresma va néixer a la Bisbal d'Empordà el 20 de juny de 1889, en el si d'una família formada per Joan Barrera i Riera i Cristina Maresma i Colomer. Era el setè dels fills del matrimoni, tot i que ell només va conviure amb tres. Dels sis fills anteriors a Martí, Teresa, nascuda el 1862, Empar el 1872 i Joan el 1877, van morir amb pocs mesos i el cas de Joan sembla que amb només uns dies. Estaven vius en néixer Martí, l'Enric, nascut el 1863, poc després de la mort de la Teresa, l'Heribert, del 1866 i el Josep, vingut al món el 1874.

Martí, a més de ser el darrer dels fills, va ser especialment tardà. Així, com podem veure de les dates de naixement dels germans, el més gran, l'Enric, era vint-i-sis anys més gran, i el més jove, Josep, mantenia una diferència d'edat de quinze anys.

En ser batejat va rebre els noms de Martí Lluís Josep Maria, d'acord amb el registre parroquial on va ser inscrit el 5 de juliol.

En alguns fulls de registre dels naixements dels seus germans, hi consta com a professió del seu pare la de músic, com també ho era l'avi d'en Martí. El germà gran d'en Martí, l'Enric, tocava a la Principal de la Bisbal. Segons explicava ell mateix, de nen s'adormia amb el so de les sardanes mentre la cobla assajava a casa seva, a la Bisbal d'Empordà.

El seu pare feia de taper, però era aquest un ofici que tenia els dies comptats davant l'avenç de les tecnologies aplicades a la indústria del suro.

D'acord amb els records que va compartir amb Josep Maria Corredor, quan encara era una criatura es va formar amb les lectures de Francesc Pi i Margall. Es tractava d'un federalisme que ja estava barrejat amb un obrerisme més o menys anarquitzant. En aquesta entrevista-xerrada amb Corredor comentava sobre la seva infantesa:

> «[...] *Recordo encara que els divendres, dia de mercat a La Bisbal, veníem o distribuíem entre els pagesos algunes publicacions populars de tendència anarquista. (Una d'elles era* Entre campesinos, *de Malatesta).»*[5]

5 CORREDOR, Josep Maria. *De casa i d'Europa,* p. 238.

Palafrugell, circa 1910

Carrer de Cavallers. L'edifici amb balconada, a la dreta de la imatge, era on es trobava situat el Centre Obrer a partir del 1894.

ÀNGEL TODRÀ VIAZO / AMP - COL·LECCIÓ CARME BONAL

Ara bé, no era aquesta una dedicació amb voluntat d'exclusivitat. Com ell mateix destaca:

> «[...] *Quan un hom és un xicotet, però, ho aprofita tot; a set o vuit anys, cap de nosaltres no refusava l'oferta del capellà —dos ralets, que aleshores era molt!— per fer repicar les campanes mentre durava la processó...»*[6]

Per copsar una mica més els orígens que van forjar la personalitat i la ideologia d'en Martí Barrera, ell mateix recorda com el primer diari que va començar a llegir a la Bisbal d'Empordà va ser *La Renaixença*. Així, dins el jove cap del futur conseller s'anaven barrejant, de manera potser inconscient, però potent, catalanisme, amor al país i consciència social. Cap dels tres components no els abandonarà al llarg de la seva vida.

Tornant però a la seva primera joventut, més aviat darrera infància, cal dir que l'ofici familiar, el de taper, anava perdent importància davant la introducció de les màquines, de manera que la família el va enviar a Palafrugell a aprendre l'ofici de fideuer. Un cop en aquesta població, a la que va arribar el 1902, amb 13 anys, va aprendre a fer fideus, i fideuer seria la seva professió fins els anys 1920.

Martí Barrera ens recorda les condicions de treball i les relacions entre els integrants de la fàbrica:

> *«A tretze anys, vaig aprendre de fer fideus (és a dir, tota classe de pastes de sopa). La jornada era de deu hores, però en treballàvem més. Els amos ens tractaven bé, ens feien menjar amb ells, ens parlaven com si fóssim de la família (això que ara en diuen "paternalisme"). De tota manera, a les cinc del matí, de peus a terra. I, sobretot a l'hivern... era molt dur!»*[7]

Un cop a Palafrugell, i com era habitual entre el jovent de l'època, es va fer soci d'un centre entre recreatiu, cultural i reivindicatiu.

Existia al país un teixit d'associacions que s'estenia al llarg de tot el territori català i bastia una sòlida xarxa de relacions. Per una banda, feia arribar als que tenien certs coneixements i tendències ja formades, obres i idees que aquests ajudaven a difondre al seu espai immediat. Per una altra, en certs casos, a més del component més reivindicatiu, hi havia la voluntat d'elevar el nivell i les condicions de vida dels socis mitjançant la cultura. I com no podia ser altrament, era també lloc de trobada i esbarjo del jovent.

En aquesta xarxa, Barrera es va fer soci del Centre Obrer, de tendència republicano-federal. Aquest Centre, va ser una de les dues entitats nascudes el 1887 a partir de la divisió de El Palafrugellense, ateneu conegut com a Can Martinet que fou fundat el 1859. L'altra entitat és el Centre Fraternal, en funcionament encara avui dia.

El Centre Obrer, continua rememorant Barrera

> «[...] *Els diumenges ens reuníem alguns joves; tots havíem posat "un tant", i d'aquesta manera s'havien comprat llibres i follets. Ens assèiem, i n'hi havia un que llegia en veu alta. (Acostumava ésser una noia). No he oblidat la impressió que ens féu* La conquista del pan, *de Kropotkin.»*[8]

El 1905, amb 16 o 17 anys, i un cop acabat l'aprenentatge, va anar a treballar a Arenys de Mar. En aquesta població va formar part de la Sociedad de Obreros Fideeros, i va ingressar al Centre Federal, entitat que el 1910 s'adheriria a la nounada Unió Federal Nacionalista Republicana, impulsada per Jaume Carner, Ildefons Sunyol, Joaquim Lluhí i Rissech... Una idea de la seva implicació en les activitats del Centre Federal la dóna el fet de sortir-ne escollit secretari de la joventut. En un dels actes que l'associació va celebrar en Francesc Layret va donar una conferència. Aquest serà el punt de partida d'una amistat que uniria a tots dos al llarg dels anys, refermada quan Martí Barrera va anar a viure a Barcelona i que només seria trencada per l'assassinat de Layret.

6 *Ibídem,* p. 238.

7 *Ibídem,* p. 238.

8 *Ibídem,* p. 239.

24 de març de 1912
El jove Martí Barrera
en una fotografia d'estudi
on apareix amb
un exemplar de
El Poble Català.
FSB

1912-1923
Dirigent sindical

2

2.1 Barcelona i la CNT

El 1912, amb 23 anys, un cop complert el servei militar, Martí Barrera es va traslladar a viure i treballar a Barcelona. L'any següent de la seva arribada a la capital catalana, l'1 de febrer de 1913, es va casar amb Purificació Costa i Lloret a Arenys de Mar, població de la qual era natural la seva esposa.

El matrimoni va tenir quatre fills: la primera l'Hermínia va morir sent nadó. El segon l'Heribert va néixer el 6 de juliol de 1917, la tercera l'Angelina, el 3 de març de 1924, i la quarta, la Rosa Maria, naixeria el 16 d'abril de 1932. Un cop casat, el matrimoni va anar a viure a la Gran Via de les Corts Catalanes de Barcelona, fins que es van traslladar al carrer Borrell, 74, on residien en esclatar la Guerra Civil.

Cal dir que, mentrestant, van adquirir segones residències a fora de Barcelona per raons mèdiques. El petit Heribert patia dels bronquis i era per tant necessari buscar un lloc on pogués passar llargues estades per recuperar la salut. El primer poble escollit va ser Sant Antoni de Calonge, on varen anar a casa d'uns parents. Posteriorment seria Canovelles, però poc després anaren a parar a Lloret de Mar, on hi estarien temporades, de vacances, del 1929 fins el 1939. El motiu, segons ens ha explicat la família, era ben senzill. A Lloret de Mar, en aquells anys, no arribava el tren, de fet, sortint de Barcelona per la costa era el primer nucli important sense tren, i per arribar-hi calia fer-ho amb cotxe. Això creava una atmosfera més adient per la salut de l'Heribert i allà passaren molts dels estius. Tants que allà els enxamparà l'esclat de la guerra el 1936.

Una circumstància familiar que anys a venir jugaria un paper important en la vida de la família Barrera va ser la mort del pare de Purificació Costa i el segon casament de la mare. L'Àngels Lloret i Simó, mare de la Purificació, s'havia casat amb Josep Costa i Viñas i varen tenir tres filles de les que només va viure la Purificació. Posteriorment es va casar amb un vidu que ja tenia un fill, Bienvenido Briera, d'idees ben allunyades del pensament de Barrera, la qual cosa no impedirà que arribat el moment de la Guerra i els assassinats a la rereguarda republicana fóra protegit per Martí, ajut que no negarà, com més endavant veurem, a molts altres. Encara avui la família recorda, enorgullida, que a Lloret de Mar no hi va haver, en tota la guerra, «un sol passejat!».

Año I - Apto Correos - Número 144
Redacción y administración:
Mercaders, 20, 1.º
: : BARCELONA : :
Número suelto 5 Cénts.

SOLIDARIDAD OBRERA

Cádiz, 18 de marzo de 1916

DIARIO SINDICALISTA

ORGANO DE LA CONFEDERACION REGIONAL DEL TRABAJO DE CATALUÑA Y PORTAVOZ DE LA CONFEDERACION NACIONAL DEL TRABAJO

EL HAMBRE NACIONAL SE RESUELVE A TIROS

En Logroño un muerto y varios heridos. No puede tolerarse que al pueblo, cuando pide pan, se le responda a tiros, pero ya que es así, no es hora de pedir clemencia al benignidad. Ellos lo dicen: no hay más razón que la fuerza. Pues bien; busquemos la colusión, seamos fuertes, y liquidaremos la larga cuenta pendiente...

MEMORANDUM

Calderón

Ecos

La farándula política en marcha

A la caza del voto

A todos los obreros mecánicos

MITIN

MITIN PRO PRESOS

El domingo, día 19 de los corrientes, por la mañana, a las diez, se celebrará un acto público para protestar de la conducta observada por el gobernador con los obreros presos.

Dicho acto tendrá lugar en la Casa del Pueblo del Distrito V, sito en la calle San Pablo, 62, a la a diez de la mañana.

EL GRUPO "REVENDICACIÓN"

Mitin de controversia

Se convoca a todos los obreros del Ramo de Construcción al mitin de controversia que mañana a las cuatro de la tarde, se celebrará en la Casa del Pueblo. Quedan invitados los de la Mutua de Contratistas. Se demostrará que estos señores pueden conceder lo que les piden los obreros. EL COMITE

18 de març de 1916
Exemplar de *Solidaridad Obrera,* que denuncia la repressió de l'Estat davant de les reivindicacions socials dels treballadors.
BC

També serà la mateixa sogra de Martí Barrera qui als anys 1920 l'ajudarà econòmicament a tirar endavant el seu nou negoci, la Tipografia Cosmos, a la que també ens referirem arribat el seu moment.

Sobre la seva professió sabem que va treballar a la fàbrica Viuda de Lligoria. Al mateix temps, en qualitat de persona compromesa sindicalment i política, es va trobar formant part de la nounada CNT, creada només dos anys abans i que havia d'esdevenir fins el 1939 l'organització sindical més poderosa del Principat.

Els fets van venir, en bona mesura, donats. Quan el 1912 va arribar a Barcelona es va adonar que els obrers fideuers sindicats ja eren membres de la federació local de Barcelona de la CNT. Si Barrera havia adquirit un compromís públic a Arenys de Mar, també s'implicaria a Barcelona, de manera que no només es va incorporar a la CNT, sinó que al primer canvi de junta del seu sindicat va ser escollit secretari. Aquesta implicació el va marcar profundament, no només augmentant el bagatge vital i ideològic que ja portava amb ell com a membre del Centre Obrer de Palafrugell, del Centre Federal d'Arenys de Mar, i jove dirigent republicà federal i obrer, sinó per les coneixences que va fer, la terrible conflictivitat del moment que més d'una vegada va estar a punt de costar-li la vida i, com no, pels molts companys que, amb menys sort que ell, van deixar la seva sang als carrers de Barcelona.

2.2 La crisi de 1917-1920

Certament, Martí Barrera va començar a viure intensament la vida sindical. El 1916 la CNT havia convocat una assemblea a València per protestar per l'augment dels aliments i els lloguers i, en general, del cost de la vida ocasionat per la Primera Guerra Mundial, però les societats barcelonines van decidir continuar la campanya, i van crear un comitè del qual Barrera va ser nomenat tresorer, a proposta de Salvador Seguí.

Per fer-nos una idea de la situació que travessaven els sectors obrers catalans, quan la guerra ja portava tres anys segant vides i cremant terres com fins aleshores la humanitat no havia presenciat, a la ciutat de Barcelona es desfermà una crisi de subsistències que menà a una guerra social oberta entre la patronal i el Sindicat Únic (CNT).

La burgesia espanyola va invertir els beneficis de la guerra en operacions especulatives, sense introduir millores en la modernització dels seus negocis. Segons Schlomo Ben Ami, els beneficis eren producte tant o més de l'encariment de les mercaderies que de l'increment de la producció, que en alguns sectors fins i tot va baixar.[9]

En el marc de la repressió desfermada contra la vaga general, que tingué lloc entre el 13 i 20 d'agost de 1917, —que deixà un saldo de 70 morts— Barrera fou empresonat i la CNT va patir una important desorganització de la que no es refaria fins el 1919, amb un 1918 relativament tranquil en l'aspecte vaguístic. Durant el Congrés de Sants del juny de 1918, l'organització comptava amb prop de 74.000 afiliats i a finals d'any arribava als 345.000, mentre que el setembre de 1919, i a desgrat de la repressió patida a la primavera, ja comptava amb més de 400.000, i enquadrava el 25% dels obrers barcelonins. A més, gràcies a Ángel Pestaña i Salvador Seguí, els antics sindicats d'oficis van ser substituïts pels nous Sindicats Únics, o d'indústria, dins els quals els oficis passaven a ser seccions.

Una de les raons que llençaven els obrers cap al sindicat era la desproporció entre salaris i preus. Així, segons Jordi Maluquer de Motes, sobre un preu 100 l'any 1913, l'any 1919 superava el 180. Balcells inclou com a xifres un increment de l'índex ponderat de les subsistències del 55,6% entre 1915 i 1918, amb un 28% només el 1918, i d'un 29% entre 1918 i 1921. Schlomo Ben Ami dóna xifres semblants, amb comparacions entre els augments de salaris i de subsistència. Els salaris van augmentar durant la guerra un 25,6% i els preus ho feren en un 61,8%. El salari real va descendir un 20% entre 1914 i 1920. L'índex del cost de la vida s'havia apujat per a una família obrera de 117,6 el 1914 fins a 161,8 el 1918. Però a llocs com Madrid i Barcelona els preus eren encara més elevats i per tant les diferències més grans.

Al llarg de 1918, com indicàvem suara, la conflictivitat semblava haver-se apaivagat a Catalunya, on

9 BEN AMI, Shlomo: *La Dictadura de Primo de Rivera, 1923-1930.*

Barcelona, 2 de desembre de 1917

Manifestació, al Passeig de Sant Joan, en favor de l'amnistia dels presos detinguts a la vaga general d'agost de 1917.

JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA / ANC - FONS JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA

bona part de les vagues van resultar beneficioses pels obrers, degut en bona mesura a que l'allargament de la Primera Guerra Mundial incrementava la demanda i feia més forts als treballadors en les seves reivindicacions. Però el 1919 va venir marcat per una vaga que va fer història dins el moviment obrer català i espanyol. La vaga de la companyia elèctrica Barcelona Traction Light and Power Limited, coneguda com la Canadenca, per haver estat escripturada a la ciutat de Toronto, tot i ser de capital nord-americà.

La vaga es va desenvolupar entre el 21 de febrer i el 19 de març de 1919. Malgrat les ordres de mobilització, la clausura de sindicats i la detenció preventiva de 79 dirigents cenetistes, va representar un èxit pel moviment obrer, que obligà el Govern a posar en llibertat els presos i a concedir la jornada laboral de 8 hores que poc després seria generalitzada a tots els obrers industrials. Al llarg de la vaga, els obrers es van negar a obeir el Govern un cop mobilitzats, tot i que amb aquesta actitud eren empresonats i als diaris es va implantar la censura roja per part dels sindicats que impedien la publicació de notícies i informacions contràries als interessos dels vaguistes i fins i tot es deixaven de publicar les ordres de mobilització.

> «[...] *Los industriales catalanes, y con ellos la opinión pública burguesa de Barcelona, cayeron víctimas de un estado de pánico. Ocho mil voluntarios burgueses, convencidos de que destruir a los sindicatos era una cuestión de vida o muerte, se alistaron en el somatén para ayudar a aplastar la amenaza proletaria.*»[10]

La manca de posada en llibertat de tots els cenetistes presos va dur la CNT a la convocatòria d'una segona vaga general entre el 24 de març i el 17 d'abril que va acabar en desfeta, amb depuracions de personal, empresonament de sindicalistes i persecució dels afiliats.

Cal dir que en bona mesura a Catalunya s'havia «independitzat» el virrei Joaquin Milans del Bosch, capità general del Principat, el qual va fer expulsar de Barcelona, —amb el recolzament actiu de la Federació Patronal—, el governador civil i el cap de la policia. Va ser a més, el responsable de la no posada en llibertat dels presos cenetistes, origen de la segona vaga general, desobeint les ordres del Govern en al·legar que es trobaven en presons militars.

El final d'aquestes vagues va significar també l'aparició del pistolerisme a Barcelona, amb les primeres bandes al servei dels patrons i la formació de l'espiral d'acció-reacció entre, d'una banda, el Sindicat Únic i, de l'altra, els pistolers de la patronal i del Sindicat Lliure, creat poc després per contrarestar la influència cenetista en la classe obrera. Així, ja aquest 1919 la mort del cenetista Pau Sabater —el juliol— va ser venjada amb l'assassinat per part de membres del Sindicat Únic, de Manuel Bravo Portillo —el setembre. I l'atemptat fracassat contra Salvador Seguí a començaments de gener de 1920, va ocasionar com a represàlia l'atac en què va quedar ferit Fèlix Graupera, president de la Federació Patronal i membre del sector més dur de l'empresariat català. En aquest període d'assassinats i atemptats, cal recordar el nom del fals baró de König, un antic espia alemany, la banda del qual va ser la més important de les que es van posar al servei de la patronal.

El cas de Manuel Bravo Portillo demostra a bastament fins a quin punt a la ciutat de Barcelona les decisions es prenien al marge de tota legalitat. Bravo Portillo era un comissari de policia que treballava a Barcelona des del 1909 i a qui el capità general de Catalunya, Joaquin Milans del Bosch, va confiar la repressió dels conflictes obrers, i per extensió de l'obrerisme. Des de les planes de *Solidaridad Obrera,* de la que era administrador Barrera, Ángel Pestaña va denunciar Bravo Portillo com a espia alemany, i a més el va fer responsable de l'assassinat —el 8 de gener de 1918— de l'empresari del metall Josep-Albert Barret i Moner, que fabricava armament per als exèrcits aliats. Tot i que Bravo Portillo fou processat i destituït, tant el capità general Milans del Bosch com la Federació Patronal no acataren la sentència i el van mantenir en actiu. Poc després, com deia adés, seria assassinat en un acte de revenja.

Martí Barrera es trobà al bell mig de tot aquest conflicte. Si en un primer moment només era tresorer

10 *Ibídem,* p. 20.

Barcelona, 23-26 de març de 1919

Forces militars —a la plaça de Catalunya— custodien la ciutat durant la vaga general declarada arran del conflicte social originat per l'acomiadament d'obrers coneguts com Vaga de la Canadenca.

ANC - FONS BRANGULÍ

d'una vaga puntual, amb el pas del temps les seves responsabilitats i la seva proximitat a la direcció confederal s'incrementaren. En primer lloc passà a formar part de la Confederació Regional de Catalunya, encara durant la Primera Guerra Mundial i posteriorment fou nomenat administrador del diari confederal *Solidaridad Obrera,* alhora que era dirigent del Sindicat de Tipògrafs. Cal remarcar, també, que durant la vaga general de 1917, Barrera formà part del comitè català d'aquella vaga, al costat de Salvador Seguí, Ángel Pestaña, Josep Viadiu... Va ser també durant aquesta vaga de 1917 que va conèixer Francesc Macià.

En aquesta vaga, tal com recorda Simó Piera, Martí Barrera va estar a punt de patir una de les seves primeres detencions. Arran d'una convocatòria de reunió del Comitè de la Confederació Regional del Treball de Catalunya, al local del carrer Mercaders, 25, la policia es va presentar d'improvís. Hi havia al local un balcó que no s'obria mai, una mena de porta d'emergència destinada a casos com aquell. El balcó tenia lligada una corda a la barana, ben plegada i guardada per una lona per tal que no es veiés i restés protegida de la pluja. Entre els que van poder fugir hi havia Martí Barrera, però va baixar massa de pressa per la corda i es va pelar ambdues mans, fins al punt que durant una temporada les va tenir inutilitzades. Un cop fora, Barrera amb d'altres companys que havien aconseguit fugir van col·locar-se en les diverses cantonades per prevenir de la presència de la policia als companys que venien i alhora adreçar-los als nous llocs de reunió.[11]

En el cas de la publicació anarcosindicalista, el canvi havia estat producte d'una crisi que havia patit *Solidaridad Obrera* el 1917, relacionada amb la possible vinculació del diari als serveis d'espionatge alemanys. Es va resoldre amb l'elecció d'Ángel Pestaña per ocupar el càrrec de director. Barrera fou escollit a proposta de Seguí administrador i col·laborà en la reestructuració del diari formant part d'una comissió en la qual també hi havia Joan Peiró i Josep Viadiu. La designació de Barrera per part de Seguí seria una manera de contrabalançar la influència de Pestaña dins l'organització.

Aquest càrrec, en els durs temps del pistolerisme va fer que li calgués escorta. Com que a Pestaña, director de la publicació, n'hi havien posat un, es va decidir que ell, que sortia molt tard del diari, també n'havia de tenir i li assignaren per a la seva protecció dos xicots, un dels quals li va salvar la vida quan una nit el va fer entrar d'una revolada en un portal mentre ell anava disparant.[12]

Més endavant, assassinats Layret i Seguí, encara patiria dos nous intents d'atemptat, un a càrrec d'uns pistolers i un segon el 1924, quan a la Tipografia Cosmos li van enviar un paquet adreçat com un regal per a la filla, l'Angelina, acabada de néixer, que en realitat era una bomba. Sortosament van sospitar i avisar a la policia evitant l'explosió.

La seva relació amb Salvador Seguí anà bastant més enllà de la mera militància comuna. Els uní una gran amistat. Barrera es vantava d'haver-lo conegut com molt poques persones:

> «[...] *(A casa meva, a la paret fins hi havia una senyal dels seus cabells —portava una mena de brillantina—, perquè tenia el costum d'inclinar-se endarrera amb la cadira). Era un organitzador de primer ordre, i un orador de masses com no n'he conegut cap més. No tenia res d'un doctrinari tancat* [...]. *Ell creia en el sindicalisme, i aspirava a una futura organització econòmica en la qual els sindicats fossin l'element determinant»*[13]

També va ser molt amic, curiosament, de l'Ángel Pestaña. Angelina, la filla de Martí Barrera recorda que Pestaña, rellotger de professió, passava de tant en tant per casa i de vegades el que feia era arreglar el rellotge de paret que tenien.

Cal dir que l'actuació sindical de Barrera el va dur a la presó més de vint vegades, però fins els Fets d'Octubre de 1934 sense cap procés obert. Eren les que s'anomenaven detencions per ordre governativa.

11 PIERA, Simó. *Records i experiències d'un dirigent de la CNT,* p. 146-147.

12 La seva filla Angelina Barrera, recorda que l'escorta que li salvà la vida l'anomenaven Manzano. Conversa de setembre de 2012.

13 CORREDOR, Josep Maria. *Op. cit.,* p. 241-242.

Circa 1920
Martí Barrera
en una fotografia d'estudi.
FSB

Josep Viadiu, evocaria aquesta època i les detencions de Martí Barrera, des de l'exili mexicà:

«La veritat és que en Martí en aquella època fou un gran lluitador, capaç de tots els sacrificis. Tant és així, que dubto que cap altre militant del moviment obrer, de no importa el lloc, hagués sofert tantes detencions com ell. Si no recordo mal i, segons una fitxa policíaca, foren vint-i-sis les vegades que en Martí ingressà a les infectes i rònegues cel·les autoritàries.

I, per a donar una idea de com les passàvem en aquells llunyans dies, intercalarem un petit fet ocorregut en el propi domicili d'en Barrera. Moltes nits anàvem, amb ell i altres companys, a fer ressopó, que generalment consistia en un vas de llet a una lleteria del carrer de Sant Ramon, o bé en un plat de mongetes amb botifarra a la "Taverna dels Cantaires" del carrer d'en Robador, on, a més de vi, hi havia un desafinat piano que acompanyava als aficionats a l'art líric i que el mateix s'atrevien amb l'Arri Moreu d'en Clavé que amb qualsevol opera italiana. D'aquí, sortírem una matinada. En aquells dies, jo dormia a casa seva. En Barrera volgué donar un tomb per la Rambla, mentre jo em dirigia al seu domicili, dret carrer de l'Hospital amunt. Esperàrem, amb la senyora Pura —així s'anomenava l'esposa d'en Barrera—, que en Martí arribés. Passà molt de temps, i ell no es presentava. Era segur que havia estat detingut de nou. Efectivament, poc després es presentà la policia per a fer un registre. Jo, mentrestant, m'escabullí cap a l'interior d'una cambra.

La senyora de Barrera, amb perfecte domini de la situació, va dir al Cap de Policia:

—Jo tinc hostes. Per tant, li prego que no els molestin, ja que res no tenen a veure amb els ideals del meu marit.

La policia assentí, i les habitacions dels hostes no foren registrades.

Gràcies a aquest recurs de bona llei, la senyora Pura em va salvar d'una detenció; fet que pregonem a uns quaranta anys de distancia, només per a evidenciar el nostre agraïment.»[14]

14 VIADIU, Josep. «El Lluís Companys que jo he conegut», a *La Humanitat,* [Mèxic DF], 30 de novembre de 1961, p. 2.

Una d'aquestes detencions, després de ser conduït a comissaria des del seu domicili, al que havien trucat a les tres de la matinada, va ser una de les més destacades i conegudes a Barcelona en aquells temps. Es va tractar de la detenció, el novembre de 1920, de fins a trenta-cinc militants i dirigents sindicalistes i republicans, entre els quals Lluís Companys i Salvador Seguí. Van ser tancats al vaixell la Giralda, ancorat al port de Barcelona, i deportats al castell de la Mola de Maó, on van romandre setze mesos. El 30 de novembre, el dia que sortia el vaixell, justament quan anava a interessar-se pels detinguts, Francesc Layret fou assassinat.

Martí Barrera el recordaria disset anys després, en plena Guerra Civil, en aquest escrit d'homenatge:

«Si mediteu sobre les lluites polítiques i socials dels nostres temps, hi veureu que el que suscitarà més indignació en la vostra ànima serà la mort de Francesc Layret.

D'aquella època no trobareu res que revolti tant la vostra sensibilitat d'homes liberals. A Layret el coneixia tothom, però els que el tractaven íntimament i sabíem quina era la seva posició espiritual davant la lluita sagnant d'aquella hora, no ens podem treure mai l'espina del cor que representa el sol record d'aquella vilesa. Per molt que els conspiradors del crim volguessin justificar-se i apuressin totes les raons imaginables, sempre restaria clara una cosa: que Layret mai no tingué res a veure amb aquelles pugnes que no fos aportar el seu talent i tota la seva autoritat a posar-hi fi. Ningú com ell no havia treballat tant per a restablir la pau civil a Catalunya. Polític d'avançada i esperit obert a totes les inquietuds renovadores, coneixia la justícia dels problemes que plantejaven les classes proletàries i era per això que sempre posava al seu servei tot el que valia la seva personalitat política i tota la seva toga immaculada.

Fou sempre ell també, pel dret que li donava la seva conducta d'home recte i just, el primer a flagel·lar amb la màxima duresa tota mena d'actuació que no fos avalada per la raó, que indiscutiblement porten en si mateixes les aspiracions de les classes proletàries.

No volem, avui, analitzar l'entranya dels fets, per bé que fóra a favor del que venim dient. Però sabent que no hi ha efecte sense causa, afirmem que Layret —i nin-

Les Planes, Barcelona, circa 1920

Foto familiar. D'esquerra a dreta: a la fila superior, Martí Barrera amb el seu fill Heribert a la falda, el seu germà Josep Barrera i l'esposa d'aquest Amanda, la tieta Pilar i la neboda Pepita Barrera (filla de Josep Barrera i Amanda); a la fila de davant, la padrina d'Angelina Barrera, l'esposa de Martí Barrera, Purificació Costa, el fill d'Electra Barrera (filla de Josep Barrera i Amanda), Electra Barrera i el seu marit.

FSB

gú més que ell— no complí amb els seus deures de ciutadà, no restant un sol moment impassible davant la lluita, defensant sempre allò que ell creia de justícia i combatent sense reposar el que creia equivocat en l'actuació proletària. La rectitud amb què mantenia les seves conviccions i la seva austeritat no oferiren mai cap dubte a ningú i d'ací la gran vilesa de l'assassinat.

Què pretengueren, matant-lo? Res més que fer desaparèixer un testimoni de qualitat com hauria pogut ésser ell i insubordinable flagel·lador d'aquella època de terror que, bon punt iniciada, trobà en Layret la més enèrgica condemna. Època que, passant per l'assassinat de l'estimat Seguí i tants d'altres abnegats defensors del proletariat, no acabà fins arribar a la franca dictadura política.»[15]

Per fer-nos una idea de les condicions morals dels repressors, només vull dur aquí el record de les paraules que sobre l'assassinat de Francesc Layret, va pronunciar el general Severiano Martínez Anido, governador civil de Barcelona el mateix novembre de 1920:

«Si le hubieran detenido como a los demás sindicalistas, no le hubieran asesinado.»[16]

Aquest personatge, el general Martínez Anido, i el seu cap de policia, Miguel Arlegui es van guanyar les simpaties de la burgesia barcelonina mitjançant una política de repressió del Sindicat Únic que anava bastant més enllà del que la legislació autoritzava. De fet, cal destacar com una institució amb l'arrelament ciutadà de l'Ateneu Barcelonès havia vorejat la seva presència en actes d'«homenatge» al governador civil. Martínez Anido, va ser governador civil de Barcelona entre 1920 i 1922, i a banda d'ordenar la deportació dels principals dirigents sindicalistes a Maó el 1920, va afavorir l'acció de bandes de pistolers i de l'acabat de crear Sindicat Lliure contra la CNT. Va significar el pas cap una repressió forta i sovint alegal que entre d'altres «virtuts» significà la implantació de la tristament coneguda llei de fugues, que permetia l'assassinat de dirigents sindicalistes empresonats, amb trets a l'esquena, quan suposadament intentaven fugir.

El dictador Primo de Rivera va agrair els seus serveis mitjançant el seu nomenament com a director general de seguretat, primer, i ministre de la Governació més tard.

Respecte als detinguts a la Mola, cal dir que al llarg dels setze mesos de detenció, ningú no els va informar de res, ni càrrecs ni temps que havien de romandre, fins que un dia sense més ni més el director els va dir que *«com que s'havien restablert les garanties constitucionals, quedàvem en llibertat».*[17]

A la seva època de militància activa a la CNT, Barrera va ser afí a les tesis de Salvador Seguí, en la defensa d'un sindicalisme fort i independent de la tutela dels grups anarquistes més intransigents, la necessitat d'una actuació política i l'obertura de l'obrerisme al catalanisme d'esquerres. L'assassinat de Seguí per pistolers de la patronal el 1923, deixà Barrera sense un dels seus principals referents i s'anà allunyant de la CNT i de la *Solidaridad Obrera,* per la seva oposició al control que els anarquistes extremistes hi exercien cada cop més.

Tal com assenyala Albert Balcells,

«[...] *El grupo de cuadros sindicales que representaba el* Noi del Sucre *se oponía a dar a la CNT un carácter exclusivamente anarquista y defendía la independencia del sindicato con respecto al grupo de afinidad anarquista. Veía la necesidad de buscar la alianza no sólo de los socialistas, sino también la ayuda de la pequeña burguesía republicana. De aquí vinieron las relaciones constantes de Salvador Seguí y sus amigos con Rodrigo Soriano, Francesc Macià, Marcel·lí Domingo y sobre todo con Joan Casanovas, Lluís Companys y Francesc Layret. Estas relaciones escandalizaban a los anarquistas irreductibles y daban pie a los rumores de que Seguí iba a presentarse para diputado o que iba a fundar un partido. Aunque él no llegó a dar ningún paso en esta dirección, la trayectoria de sus compañeros de tendencia resulta reveladora. Años después de la mu-*

15 BARRERA, Martí. «El record de Francesc Layret» a AA.DD. *Àlbum record dedicat a Francesc Layret*, p. 49-50.

16 PESTAÑA, Ángel. *Terrorismo en Barcelona*, p. 128.

17 CORREDOR, Josep Maria. *Op. cit.,* p. 241.

ANY 147 – BATALLADA 8814 BARCELONA 11 DE MARÇ DE 1923

LA CAMPANA DE GRACIA

DIMARTS AL MIGDIA UNA BATALLADA CADA SETMANA

ANTONI LÓPEZ, EDITOR

AQUEST NUMERO 10 CENTIMS PER TOT ESPANYA

10 de març de 1923

L'assassinat d'En Salvador Segui "Noi del Sucre"

El cadaver del malhaurat "Noi del Sucre" a l'Hospital Clinic

Reconstrucció del fet als pocs moments de comès

17 de març de 1923
Exemplar
de *La Campana de Gràcia,*
fent-se ressò de l'assassinat
de Salvador Seguí
«el Noi del Sucre».
AHCB

erte del Noi del Sucre, *unos ingresarían en la Esquerra Republicana —Martí Barrera, J. Grau Jassans—, otros serían expulsados de la CNT como disidentes sindicalistas —Joan Peiró, Sebastià Clara, Josep Viadiu— e incluso Pestaña intentaría constituir un partido sindicalista once años después de la muerte de Seguí.»*[18]

Josep Viadiu recordava l'estreta col·laboració de Martí Barrera amb Salvador Seguí i l'assassinat d'aquest darrer, en aquests termes:

«La "peña" del Tostadero. —Aquest era un cafè enclavat a la Plaça de la Universitat. Allí solien anar Companys, Vilches, Fontoriol, Seguí, Barrera, Quemades, el qui parla i alguns d'altres. Els motius eren els de sempre: parlar i més parlar de les qüestions que ens afectaven, o que eren motiu d'interès.

Però, aquesta "peña", tenia una ben singular característica: a unes taules, darrera de la nostra, solien reunir-se alguns del pistolers més perillosos dels que estaven al servei de les autoritats. Hom diria que això ens obligava a prendre algunes precaucions tals com anar armats, fer vigilar els botxins assalariats o quelcom que pogués evitar que fóssim morts com aquell que mata un conill o una gallina.

Doncs, no: Allí estàvem amb les mans a la butxaca, confiats fins a la totxeria, i més aquells dies, que eren tan freqüents els atemptats.

Així fou que, una tarda del mes de març del 1921, [sic] *sortiren del "Tostadero" Salvador Seguí i Joan Comes* [sic] *i, en arribar al carrer de la Cadena, llindant amb el de Sant Rafael, foren clivellats a trets pels mercenaris oficials».*[19]

Així, doncs, el 1923, un cop assassinat Seguí, i davant l'entrada al capdavant de la CNT dels elements més extremistes, Barrera va dimitir-ne de la direcció —que també li havien encarregat— i l'administració de *Solidaridad Obrera* i, cap a finals d'any, ja en temps de Primo de Rivera, va instal·lar una petita impremta amb dos companys. Aquest allunyament de la primera línia de la lluita sindical no l'estalvià noves detencions durant la Dictadura.

18 BALCELLS, Albert. *Historia contemporánea de Cataluña,* p. 215-216.

19 VIADIU, Josep. «El Lluís Companys que jo he conegut», a *La Humanitat,* [Mèxic DF], 30 de novembre de 1961, p. 3.

Lloret de Mar, circa 1929
Martí Barrera
a la platja amb els seus fills
Heribert i Angelina.
FSB

1923-1931
Maçó, impressor i resistent a la Dictadura de Primo de Rivera

3

3.1 Ingrés a la maçoneria

El lliurepensament, les societats espiritistes i en general tot un seguit de grups, cenacles i propostes més o menys agosarades, més o menys cientifistes, van trobar a la ciutat de Barcelona des del final del segle XIX i fins l'esclat de la Guerra Civil un espai propici per al seu desenvolupament.

N'hi havia de tota mena; des d'aquells que propugnaven reformes de l'ensenyament, esperantistes, nudistes, i com no maçons, que no naixien ara, òbviament, però que en tot aquest magma es trobaven especialment confortables.

Cal dir que, en bona mesura, tota aquesta florida era producte del desprestigi general del positivisme com a doctrina. Si fins la dècada de 1880 tot havia de ser interpretat en termes de la raó, a partir d'aquell moment entren en joc les forces de la voluntat, allò desconegut, els fantasmes atàvics...

En tot aquest aplec de corrents, podem dir que la maçoneria conservava encara un pòsit de defensa de la raó i de les llums, i en aquest sentit la podríem considerar superada. Més que una religió, tot i que tenia components religiosos, o una secta, malgrat aplegar reunions discretes de membres i estar tancada als no membres, la maçoneria era un aplec de voluntats en favor del progrés de l'ésser humà. I com que aquest concepte es podria interpretar de moltes maneres, podrem trobar membres de la maçoneria en corrents polítics sovint oposats.

Martí Barrera va ser iniciat a la maçoneria el 26 de setembre de 1924 dins la lògia Resurrección.[20] Aquesta lògia havia estat fundada per iniciativa de la lògia Liberación el 29 de desembre de 1922, i com ella, es va incorporar a la recent creada Gran Logia Regional del Nordeste (GLRNE),[21] la qual, li atorga

20 CLARA, Josep. «Masones en los gobiernos de la Generalitat de Catalunya», dins FERRER BENIMELI, J.A. (Coord.). *Masonería, revolución y reacción, IV Symposium Internacional de Historia de la Masonería Española, Alicante, 27-30 de septiembre de 1989*, 1990. p. 267.

21 Fundada el mateix desembre de 1922. Inicialment, té el local al carrer Méndez Vigo, 5, de Barcelona. Segons J.A. Ferrer Benimeli, el 1926 l'adreça havia passat a ser, carrer Call, 20, de Barcelona. FERRER BENIMELI, J.A. (Coord.). *Ibídem*.

carta patent el 4 de gener de 1923. A finals de 1927 la lògia Resurrección va desaparèixer.

Al llarg dels seus cinc anys d'existència, la lògia Resurrección va acollir tres dones (Mercè de Vigo Malet, Enriqueta Codina Masanella i Carolina Masanella) i polítics destacats de diverses tendències entre els quals, a més de Barrera, el general Eduardo López Ochoa, Eduard Layret Foix —germà de Francesc Layret— i Eladi Gordó. L'1 de juliol de 1924, poc abans de l'entrada de Barrera, la lògia Resurrección comptava amb 37 obrers (membres). El 30 d'abril de 1925 Barrera va ser exaltat al grau segon i el 26 de juny del mateix any va rebre el tercer.

Cal dir que la maçoneria tingué una àmplia representació als governs de la Generalitat republicana. Així, van ser membres del Govern de Catalunya que pertanyien a la maçoneria, des del president Lluís Companys fins als consellers Josep Dencàs, Martí Rouret, Antoni Maria Sbert, Joan Selves, Joan Ventosa, Joan Casanovas, Martí Barrera, Felipe Díaz Sandino, Casimir Giralt, Carles Martí Feced, Andreu Nin, Miquel Serra o Rafael Vidiella, entre d'altres.

Però tal com destacàvem, cal que visualitzem aquest moviment, o organització, com un grup d'afinitat molt lax. M'explico. Entre les seves finalitats estava el millorament del gènere humà, el progrés i les llums, però aquests principis tan genèrics es podien enfocar des de molts prismes polítics. Pensem, per exemple, que tan maçó era Lluís Companys, com Luís Portela Valladares, un dels governadors que el va substituir mentre era al penal del Puerto de Santa Maria, empresonat pels Fets d'Octubre de 1934. I per no anar més enllà cal recordar que un dels principals implicats en el cop d'Estat del 18 de juliol de 1936, el general Miguel Cabanellas Ferrer era maçó, la qual cosa no impedia que en un primer moment de la sublevació feixista fóra el president de la Junta de Defensa Nacional, previ a l'atorgament de tots els poder a Francisco Franco.

Certament hi havia una solidaritat, una «germandat», si més no formal entre els membres, amb els matisos a dalt esmentats. Seria molt arriscat anar més enllà d'aquesta germanor protocol·lària per cercar, com va fer el franquisme, grans conxorxes.

D'altra banda, les lògies han estat categoritzades habitualment com espais que aplegaven professionals liberals, petits i mitjans industrials, petits propietaris i amb una presència de militars important al llarg del segle XIX. Però aquesta és una descripció genèrica que no s'ajusta a totes les lògies, i en el cas de la Resurrección, a la que pertanyia Barrera, certament es trencava aquest model de composició.

Així el grup professional més important el formaven els empleats per compte d'altri, no hi havia cap industrial, ni mitjà ni petit, i el segon grup social en representació eren els comerciants.

Tot i que sembla que cap al 1927 l'activitat de Barrera dins la maçoneria va disminuir, fins la marxa a l'exili el 1939, mantindrà contactes dels que tenim notícia, i hem de suposar que d'altres dels que no en tenim. Tot just aquesta manera de vertebrar-se permetia que els membres continuessin fent una participació continuada, però que es feia més o menys intensa en funció de diverses circumstàncies. Així, no serà rar veure un homenatge als membres del govern de la Generalitat alliberats el 1936 per part d'una lògia, o en un moment tan dramàtic com la Guerra Civil a Barrera identificat en reunions clandestines periòdiques al Portal de l'Àngel de Barcelona.

3.2 La Tipografia Cosmos

Després de l'assassinat de Salvador Seguí, Martí Barrera es va allunyar de la CNT. Amb un parell de companys va muntar una petita impremta que va rebre el nom de Tipografia Cosmos.[22] La seva part del capital el va poder posar gràcies a uns diners que li va passar la seva sogra, la senyora Costa. Els altres dos socis eren Francisco Gasque i Joan García Machín, tot i que del primer a partir dels anys 1930 es perd la pista i hem de suposar que cedí als altres socis la seva part del negoci.

La Tipografia Cosmos conservava la vella tradició artesanal de ser *«a més de taller, una mica casino i un*

22 L'adreça que hi constava era «Tipografía Cosmos, Sant Pau, 95, telèfon 15351, Barcelona». El 1931 el local s'havia desplaçat al carrer Comte d'Urgell, 42.

xic acadèmia o ateneu».[23] De fet, en aquestes característiques podem trobar l'empremta del lliurepensament, una tradició de fort arrelament a Catalunya des de mitjan segle XIX, i que explica la florida constant d'ateneus i centres de difusió de la cultura entre les capes populars de la societat catalana.

Durant la Dictadura de Primo de Rivera la Tipografia Cosmos va esdevenir centre de producció ideològica proper a l'anarquisme, que va editar, destinat a l'exportació, el llibre d'Emilio López Arango i Diego Abad de Santillán *El anarquismo en el movimiento obrero.*

Als seus tallers també es van publicar diverses revistes entre les quals el 1928, i fins 1931, *Excursionisme,* que a més tindrà en els locals de la tipografia la seva redacció, fins que al número 52 es passa a ubicar al carrer Casp, 12, i a partir del número 56 a la Gran Via de les Corts Catalanes, 592, adreces que corresponien a la seu de Palestra.[24]

La Tipografia Cosmos era alhora centre de producció i centre de sociabilitat. Tal com ens comenta Pere Gabriel,

> *«Amb major pes al llarg ja dels anys vint i trenta, cal recordar sobretot la Tipografia Cosmos, també del carrer Sant Pau (als anys trenta passà al carrer d'Urgell), i que aviat fou un lloc de trobada de l'anarcosindicalisme més sindicalista amb els grups republicans, i després amb determinats ambients d'Esquerra Republicana. De 1923 endavant fou, entre moltes d'altres, la seu de la redacció i l'administració de la* Revista Nueva, *que animava Garcia Birlán i de* Solidaridad Proletaria, *l'òrgan de la Confederació Regional del Treball que pretengué substituir la suspesa* Solidaridad Obrera *(1 de novembre de 1924 a 23 de maig de 1925). Altres òrgans sindicalistes aixoplugats a la Cosmos foren* El Ideal Panadero *(1925),* Vida Sindical*, que dirigia Pestaña (1926) i* Nuestra Voz, *l'òrgan del sindicalisme del tèxtil (1928-1930). També:* Acción *(1930-1931) i* Mañana *(1930-1931)».*[25]

Segons els informes de la policia incorporats a l'expedient de Responsabilitats Polítiques de Martí Barrera, es van imprimir a la Tipografia Cosmos les «Monografies Mèdiques», una col·lecció impulsada pel metge Jaume Aiguader, aleshores militant d'Estat Català i la Unió Socialista de Catalunya, i que seria posteriorment fundador d'Esquerra Republicana de Catalunya

1925
El anarquismo en el movimiento obrero, d'Emilio López Arango i Diego Abad de Santillán, dirigent de la CNT que seria conseller d'Economia de la Generalitat de Catalunya durant la Guerra Civil.
BC

23 TAVERA, Susanna. «Bueso Garcia, Adolfo», —un tipògraf que treballà a la Tipografia Cosmos i milità a la CNT i posteriorment al POUM—, a MARTÍNEZ DE SAS, María Teresa (segle XIX), PAGÈS I BLANCH, Pelai (segle XX) (coord.). *Diccionari biogràfic del moviment obrer als Països Catalans*, p. 270.

24 ALBERA, Carles. *Excursionisme (1928-1931). Un periòdic més enllà de l'excursionisme*, 2003. p. 13.

25 GABRIEL, Pere: «Sociabilitat de les classes treballadores a la Barcelona d'entreguerres, 1918-1936», dins OYÓN, José Luis (ed.). *Vida obrera en la Barcelona de entreguerras*, p. 114.

Març de 1929
Monografies mèdiques es convertí en una publicació científica de referència.
BC

i alcalde de Barcelona. Dins de les «Monografies Mèdiques» es van publicar més de cent obres entre 1926 i 1937. Aquest informe parla també de la publicació del diari *La Batalla*. La descripció que fa l'informe ens dóna una pista de les activitats tant de Jaume Aiguader com de Barrera aquests anys. Així, i segons el literal de l'informe

> *«Más tarde conoció al nefasto Jaime Aiguadé Miró, de quien publicó La Monografías Médicas, de tendencia totalmente separatista a pesar de su requerida presentación científica, con el fin de conseguir que las masas obreras sugestionadas y enardecidas de morboso espíritu gregario pertenecientes a la CNT FAI llegasen a defender las locuras de Masía* (sic) *y Companys».*[26]

Cal dir a aquest respecte que la relació de Barrera amb en Jaume Aiguader va ser molt estreta. De fet en Jaume Aiguader era el metge familiar, si bé prestava especial atenció a l'Angelina, una nena desganada a la que calia «ajudar» per cobrir les mancances de la seva falta d'apetit.

La relació d'obres publicades i els comentaris de la policia franquista ja palesen el camí que seguien les publicacions de la tipografia. Com a resum, al costat d'obres de combat anarquista, s'hi trobaven congressos maçònics, monografies mèdiques, recuperació del primer espiritisme... és a dir, tot un ventall de propostes bibliogràfiques en la línia de la ciència, el compromís, les plantes que creixien a les vores del sistema.

I ensems a la publicació de diaris, dels que hem fet esment prèviament, també, i això és molt significatiu, butlletins oficials de diverses associacions. Incideixo en aquest aspecte perquè, al costat d'associacions obreres, que no deixaria de ser la continuació de les publicacions de congressos de la CNT, no deixa de sobtar com la tipografia també havia estat llogada per a la publicació d'un butlletí de la patronal, com era el *Barcelona Pesquera,* que es definia a si mateix com a *«portavoz de la Sociedad de Consignatarios del Pescado Fresco de Barcelona».*

Amb tot, l'obra editada per Cosmos que li va donar més maldecaps va ser *El último pirata del Mediterráneo* escrita per Manuel Domínguez Benavides, publicada el 1934, que era una crítica a les activitats contrabandistiques del financer i polític mallorquí Joan March. El 1935, amb Barrera a la presó pels Fets d'Octubre, *La Vanguardia* informava que,

> *«El procurador de don Juan March ha llamado al gerente de la tipografía Cosmos para que comparezca en el juicio de conciliación, acogiéndose al artículo 804 de la Ley de enjuiciamiento criminal para que deponga en la causa abierta contra el periodista don Manuel D. Benavides por la publicación de*

26 Tribunal Regional de responsabilidades políticas. Expedient de la Jefatura Provincial de Policia. Lligall 78, carpeta 3.389. Dins l'expedient 286, elaborat pel jutjat instructor 152, format pel Jutjat Instructor Provincial de Barcelona.

un libro titulado "Ultimo pirata del Mediterráneo", *en el cual se designa con el nombre supuesto de Juan Albert al señor March Ordinas, y que motivó una denuncia por supuestas injurias por parte de este último. El acto de conciliación tendrá efecto hoy, a las diez de la mañana, en el Juzgado municipal número 16.»*[27]

1934
El último pirata del Mediterráneo
el polèmic llibre sobre Joan March.
BC

3.3 Resistència

Al mateix temps, resulta clar que Martí Barrera va seguir vinculat amb determinats sectors de la CNT, especialment a aquells que, com havia predicat Salvador Seguí, fugien d'un dogmatisme estricte.

Així, quan el 18 d'octubre de 1924 surt a Barcelona el primer número del setmanari anarcosindicalista *Solidaridad Proletaria. Órgano de la Confederación Regional del Trabajo de Cataluña y portavoz de la Confederación Nacional,* que es publicava tot just per substituir *Solidaridad Obrera* que, per enèsima vegada, el Govern espanyol havia prohibit, la impressió de la publicació es feia als tallers de la Tipografia Cosmos, si bé la redacció la va tenir a Mataró, és a dir, a mà de Joan Peiró.

Per veure com aquesta publicació responia al tarannà que defensava el propi Barrera per a l'organització sindical, comptava a la redacció amb figures destacades com ara Ángel Pestaña, Joan Peiró, i Andrés Miguel entre d'altres, i hi van col·laborar Joan Arans, Casimir Pla, Joan Servien...

Malgrat el seu allunyament del sindicat, en els diversos moviments conspiradors d'aquest període es convertí en un dels principals interlocutors entre la CNT i Estat Català. Barrera s'encarregava de posar en contacte al líder cenetista Joan Peiró, amb Jaume Aiguader, l'home a l'interior d'un Francesc Macià que dirigia Estat Català des de l'exili. De cara a la policia, la relació entre Barrera i Aiguader venia justificada per l'edició de les «Monografies Mèdiques». Aiguader recordava que sovint li deia: *«Martí convindria que anessis a Mataró...».*[28] No calia afegir més detalls, ja que la mitja dotzena de paraules volien dir que havia d'anar a veure a Joan Peiró, amic també de Barrera, per informar-lo de les conspiracions en marxa contra la Dictadura, en les quals Barrera també hi participava.[29]

Dins el món sindical del que estava teòricament allunyat, continuava la seva col·laboració, tot i que discreta.

El juliol de 1930, el Ple dels Sindicats de Catalunya, va designar Sebastià Clara per ser redactor de *Solidaridad Obrera.* El director havia de ser Joan Peiró, i d'altres membres de la redacció Ramon Magre, Agustí Gibanel i Ni-

27 «Juicio de conciliación», a *La Vanguardia,* 3 de gener de 1935, p. 9.

28 POBLET, Josep Maria. *Jaume Aiguader. Una vida "amb Catalunya i per Catalunya"*, p. 106.

29 BENET, Josep. *El conseller Martí Barrera, una vida al servei del poble català,* p. 147.

Solidaridad Proletaria

ÓRGANO DE LA CONFEDERACIÓN REGIONAL DEL TRABAJO DE CATALUÑA Y PORTAVOZ DE LA CONFEDERACIÓN NACIONAL

EL PUNTO DE VISTA ORGÁNICO

CONCEPTO Y REALIDAD

"Sabremos subir al caballo„ - escriben Sacco y Vanzetti

La farsa de la amnistía en Francia. - Algunos ejemplos expresivos

SINDICALISMO INTERNACIONAL

El último Congreso de la C.G.T. de Italia

"El Debate„ es más papista que el Papa

LA LABOR INMEDIATA DEL ANARQUISMO

DE ORGANIZACIÓN

Temas a discutir

Manoilesco un hombre sospechoso para la extrema derecha

DONDE SE EXPLICA UN APÓLOGO ORIENTAL PARA EDIFICACIÓN DE LOS CIUDADANOS

10 de gener de 1925
Exemplar de *Solidaridad Proletaria,* l'òrgan de la CNT que substituí *Solidaridad Obrera* quan aquest fou prohibit, i que s'imprimia a la Tipografia Cosmos.
AHCB

colás Barrabés, mentre Pere Massoni portava l'administració.

L'octubre de 1930, Peiró va haver de tornar a la cooperativa del vidre de Mataró i Clara es va fer càrrec de la direcció del diari fins la tornada de Peiró, el juny de 1931.

Al començament, *«el diari s'imprimia a* El Dia Gráfico *d'en Pich i Pon i el paper l'aconseguíem a crèdit, gràcies a en Barrera».*[30] Així doncs, el fet de la no militància no l'havia allunyat ni dels seus amics dins la CNT, ni de la creença que calia un sindicalisme fort i combatiu, però no anarquista, per aconseguir la millora de les condicions dels obrers.

També en aquest espai més estrictament bolcat cap a la política, de la tipografia, cal fer esment de la publicació als seus tallers del text del Pacte de Sant Sebastià.

En un altre ordre de coses, tot i la Dictadura de Primo de Rivera amb l'atac a Catalunya, i al costat de la lluita en la defensa de la identitat catalana, diverses entitats van anar sorgint al llarg d'aquests anys. El 1924 va ser creat l'Ateneu Polythecnicum arran de l'afer Dwelshauvers i la destitució de la gran majoria de professors de l'Escola del Treball.[31] El seu fundador va ser Rafael Campalans, ensems amb Josep Serrat i Bonastre i Lluís Guarro. En un primer moment va funcionar sota la forma de Patronat integrat per Rafael Patxot, Lluís Guarro, Ferran Valls i Taberner i d'altres, fins que l'agost de 1927 es va estructurar de forma definitiva i legal, amb una directiva que presidia Ferran Valls i Taberner, Francesc Viladot a la vicepresidència, Joan Aleu de secretari, Ramon Bertran com a tresorer, Enric Serra, bibliotecari i Eduard Carrió, J.M. Barenyes i Joan Font, com a vocals.

En aquesta institució van donar cursos i conferències Pompeu Fabra, Carles Riba, Jordi Rubió, Jaume Serra i Húnter, Pere Bosch i Gimpera, Joaquim i Josep Xirau, Manuel Serra i Moret, Carles i August Pi i Sunyer i Leandre Cervera entre d'altres.

Tot i ser clarament de significació catalanista i socialista no va tenir gaires problemes amb la Dictadura perquè procurava al mateix temps ajustar els estudis als aspectes més purament tècnics i no sortir fora dels murs de la Institució.

Tot i així, Josep Maria Lladó:

> *«recorda que entorn de 1929 la policia va detenir tots els que estaven reunits al Polythecnicum, però que els van deixar anar després de prendre'ls la filiació. Entre els detinguts hi havia el mateix Lladó, Lluís Companys, els germans Xirau, Serra i Moret, Martí Barrera i estudiants i obrers joves».*[32]

3.4 Crisi i caiguda de la Dictadura

La Dictadura de Primo de Rivera va acabar per perdre els suports que li havien permès fer-se amb el poder i es veia, ja, que la Monarquia no sortiria indemne de la caiguda del dictador.

Quan aquest va abandonar el poder el gener de 1930, els moviments socials i polítics que havien hagut de romandre a l'ombra, van tornar amb tota la seva força, i ara sense la cotilla d'uns partits dinàstics que s'havien plegat covardament al dictador.

A Catalunya, encara no tres mesos després de la caiguda de Primo de Rivera, les forces republicanes ja es començaven a organitzar, i Martí Barrera no va quedar al marge d'aquests moviments. Fou un dels signants del manifest Intel·ligència Republicana, que publicà el setmanari socialista *L'Opinió,* el 2 maig de 1930.

Aquest manifest resulta imprescindible per enten-

30 «"L'abstencionisme, durant la República, només podia durnos als camps de concentració". Conversa amb Sebastià Clara, un lider cenetiste català». TAVERA, Susanna; UCELAY DA CAL, Enric; a *L'Avenç,* núm. 6, octubre de 1977, p. 14.

31 Georges Dwelshauvers (Brussel·les, 1867-1937) era un psicòleg i filòsof belga, que des del 1919 exercia a Barcelona. Sota el patrocini de la Mancomunitat de Catalunya havia creat el Laboratori de Psicologia Experimental. Una nota despectiva del baró de Viver —diputat de la Mancomunitat sota control de la Dictadura de Primo de Rivera— va originar un moviment de solidaritat entre els professors de la Universitat Industrial que va provocar la destitució tant del professor belga com dels cent signants del manifest.

32 ROIG I ROSICH, Josep Maria. *La Dictadura de Primo de Rivera. Un assaig de repressió cultural,* Nota 70, p 541.

L'OPINIÓ

EDITORIALS

NOVA ETAPA

La fonda crisi ideològica i l'atuiment de les voluntats que planava sobre la nostra terra als inicis de l'any 1928 (Vè. de la Dictadura), ens mantingueren a publicar L'OPINIÓ com a periòdic socialista obert a tota manifestació democràtica. El gallardet de la colla duia unes paraules ben clares: «No tenim enemics a l'esquerra.» Així viscuéren, aplegats en un fort nuclí, durant noventa-sis setmanes. Llançats a la contínua bregа contra tota llei de reaccionaris i mala patriotes. Gairebé era la nostra l'única veu ferma que s'escoltava arreu de Catalunya, sobretot pel proletariat. Aquella massa important d'idealistes d'abans de 1923, aquelle grup guiats per notabilitats de la nostra política, aquelles entitats de milers de socis o s'havien marcit de mica en mica per l'alè de la tirania o romanien estacats amb les cadenes del gran pallasso. Persones que en els bons temps s'emocionaven amb una cançó, amb un vers o una tenora ens negaven l'aigua i el foc. La classe milíjera tan paisal com estrident sentava plaça, llevat d'honorables excepcions, de prudència i de mesura, entregant-se a l'herbeta bisquetana o a la cria de la cucala.

L'OPINIÓ desperta energies a l'entrada per cinc anys d'enviliment, i la «Jiraió de les seves notes obrà el miracle de cinc nuclis, organitzar conferències, cultings, aplegar afins, agermanar dispersos i esvair rancúnies. Quatre outlaw, sense llei i sense partit, com en els temps de Joan Senaterra, mantenien preparat el terreny per la tornada de Ricard Cor de Lleó.

Una vinada del primer responsable, que no, per diesut, la puntada de peu del cistadà, va canviar la cara del país. Llavors pensàrem, per un moment, que l'avinentesa de la commoció i de la impaciència faria l'obra definitiva. I res d'això no passa. Se'n esmuny el bon moment i ens lliscа de les mans untades de zarossada i cofoisme. Rebrota l'espiga al trau mentre el camp es marceix. Es refà el llacet tot desligant-se l'amarra que ens unia amb els companys de causa.

Tot això ha fet indispensable la nostra tornada. Ara venim a mantenir abans que res la nostra afirmació inscrita en el número 77: «Republicana, sí; però també socialista», perquè qualsevol partit o comunió que no faci seves les reivindicacions del proletariat

contingudes en qualsevol programa de qualsevol formació socialista, comportarà inevitablement la separació dels treballadors de la nova organització i amb ella el seu fracàs absolut. Immediatament d'això aixequem l'estandard de l'Intel·ligència Republicana, aquesta entesa concertada entre tots els homes liberals de Catalunya per tal de fer triomfar el programa previ, el primer article del qual comporta el canvi de règim, que a judici nostre obstaculitza tradicionalment la marxa avant de la terra volguda. Amb aquesta dos estels com a guia emprenem la nova etapa del viatge. Els que vulguin acompanyar-nos ja ho saben.

NECESSITAT D'INTEL·LIGENCIA REPUBLICANA

El manifest d'Intel·ligència Republicana, signat per homes de tots els diferents i nombrosos matisos de l'esquerra catalana, ha trobat l'adhesió y aprovació unànime del nostre poble d'esquerra.

Aquest manifest demanant la unió en els punts bàsics sobre els quals coincideixen tots els homes d'esquerra i necessaris a tot poble lliure, ha expressat el sentiment general del país.

La infinitat de capelletes, grups i grupets en què està dividida l'esquerra catalana, degut al caràcter independent i individualista de la gent de la nostra terra i a les ambicions personals d'alguns elements; les lluites sostingudes entre aquestes parties, defensant programes màxims, de vegades gairebé iguals o bé diferenciats solament per petits detalls, en fi, la desunió y desorganització, són les causes del fracàs dels partits esquerrans i del triomf fàcil de les dretes, sempre unides.

Mentre continuïn aquesta desunió i lluites interiors, Dictadures semblants a la que aquesta darrera anys hem sofert, continuaran governant i privant el nostre poble de tota llibertat.

Cal, doncs, que Intel·ligència Republicana no sigui solament un manifest més. Tots els catalans d'esquerra doncs adherir-s'hi i procurar que sigui una realitat.

Cal uni-se, organitzar-se, i lluitar amb tots els nostres mitjans per la consecució immediata d'aquest programa mínim que asseguri la llibertat del poble i faci impossible l'adveniment de noves tiranies.

2 de maig de 1930

Exemplar de *L'Opinió,* on es publicà el Manifest d'Intel·ligència Republicana.

FJI

dre el naixement l'any següent d'Esquerra Republicana de Catalunya. En reproduïm el seu contingut:

«Intel·ligència Republicana.

L'actual descomposició del règim, confessada cruament per la figura de més alt prestigi dins les forces conservadores, planteja avui als homes d'esquerra, polítics i apolítics, de Catalunya i de tota Espanya, una qüestió de màxima gravetat.

Ningú no sap encara com es clourà el període constituent obert amb el cop d'Estat del 13 de setembre. Però l'angoixant incògnita que plana sobre el poble, ha transcendit ja a la consciència internacional, i tots veiem l'absoluta impotència de les mesures governamentals davant de la catastròfica traducció del fet en la progressiva desvalorització de la nostra unitat monetària.

Heu-vos ací el llegat de la Dictadura: el desordre moral i el desballestament econòmic, indissolublement aparellats.

En l'actual estat de coses, tots els mitjans que s'intenti posar en joc per a prolongar la precària subvivència d'allò que tots sabem condemnat a desaparèixer —com exponent d'un grau d'evolució política superat ja en la generalitat dels pobles cultes— servirà només que per agreujar la crisi més aguda a cada hora que passa i per acréixer els perills del desenllaç.

Només hi ha un camí per a incorporar-nos a la normalitat: el restabliment de l'ordre jurídic, amb la consagració definitiva de la sobirania popular, i l'exigència de responsabilitats als seus calculadors.

Els que això no veuen, o no volen veure, recolzen llur sofística argumentació assignant al poble una tràgica incapacitat històrica i augurant tota mena de convulsions sagnants i calamitats espaventables, com si pogués haver-n'hi cap de major que l'enviliment col·lectiu i el lent agonitzar dels ressorts vitals del país.

I bé; si no fos prou el mateix fet de la caiguda de la Dictadura, anunciada ahir com el presagi d'un cataclisme i esdevinguda després com el simple desinflament d'una ficció ridícula, nosaltres, amb la significació que ens és coneguda, ens adrecem a l'opinió de tots els homes d'idees honrades per tal d'esvair d'una vegada aquest espantall rebregat, aquesta pueril amenaça d'imaginaris perills mediats amb què es pretén debades cohonestar el màxim perill de l'inestabilitat present.

Davant l'urgència de definir les posicions, per damunt dels partits i les organitzacions —segurs, però, de no ésser desmentits ni pels fets ni pels homes— avantposant avui la nostra condició de ciutadans a tota altra adjectivació específica i amb plena consciència del valor del nostre compromís, declarem que estem disposats a treballar prèviament per assegurar un nou ordre polític que, instaurat sobre la condició suprema de la justícia, impedeixi definitivament tota subversió de poders i porti el país per les vies jurídiques indispensables al progrés dels pobles.

Aquest nou ordre polític, la República Federal, pot definir-se sintèticament amb els següents punts bàsics:

I. Separació de poders.

II. Reconeixement a tots els ciutadans de la igualtat de llurs drets individuals i socials.

III. Reconeixement als grups federats per llur expressa voluntat col·lectiva, la plena llibertat a l'ús de l'idioma i al desenrotllament de la pròpia cultura.

IV. Llibertat de pensament i de consciència. Separació de l'Estat i de l'Església.

V. Reforma agrària, amb parcel·lació dels latifundis.

VI. Reformes socials al nivell dels estats capitalistes més avançats.

Que no vegi ningú en la solemne declaració de la nostra coincidència en aquests punts bàsics cap afebliment dels nostres ideals particulars. Es la dura experiència d'aquests anys darrers la que ens dicta avui el nostre deure, com un imperatiu abassegador, dolorosament convençuts de la inanitat de plantejar tot programa màxim sense la prèvia incorporació d'Espanya al corrent dels pobles lliures, car sols la nova legalitat pot fer compatible el civil desenrotllament de les lluites polítiques amb el constant acreixement de la cultura i la riquesa públiques.

Conscients del nostre deure històric, fem doncs, una fervorosa crida als homes de bona voluntat de Catalunya i de tota Espanya, perquè facin coincidir els seu esforç cap a la instauració de la República Democràtica.

Aquesta és ara la nostra paraula, condicionada només per la urgència de les circumstàncies. Si la nostra veu no trobés el ressò cordial que aspirem a concitar, ens sentirem deslligats del nostre compromís. Però

Barcelona, 11 d'octubre - 7 de novembre de 1930

Grup de presos polítics republicans —alguns dels quals signants del manifest d'Intel·ligència Republicana— a la Model durant la Dictadura, detinguts preventivament per ordre del general Emilio Mola, director general de Seguretat de l'Estat, amb l'excusa d'un suposat intent de vaga revolucionària després dels fets de Jaca. D'esquerra a dreta: Emili Granier-Barrera, Ricard Escrig, Jaume Vallverdú, Víctor Font, Josep Alamarcha, Helios Gómez, Sebastià Clara, Lluís Companys, Pere Foix, Ángel Pestaña, Joaquim Bassols, Joan Lluhí, Tomàs Tusó, Joaquim Pijoan i Adrià Correa.

GABRIEL CASAS / ANC-FONS GABRIEL CASAS

la responsabilitat dels esdeveniments futurs cauria damunt dels altres.

Barcelona, març de 1930.»[33]

Els propis promotors del Manifest, classificaren els signants segons els corrents polítics o organitzacions a les quals pertanyien.

Unió Socialista de Catalunya: Jaume Aiguader, Joan Aleu, Gabriel Alomar, Rafael Campalans, Joan Fronjosà, Emili Granier-Barrera, Josep Maria Massip, J. Mateu, Francesc Muntanyà, Isidor Musoles, Cosme Rofes, Manuel Serra i Moret, Francesc Viladomat, Josep Xirau.

Republicans radicals: J. Alsamora, Amadeu Aragay, R. Caballeria, Eladi Gardó, Antoni Montaner.

Republicans: Enric Bernaldo de Quirós, Francesc Casas i Sala, Lluís Companys, Ot Hurtado, Edmon Iglésies, Eduard Layret, J. Mies, Antoni Moles i Caubet, Joan Ors, Josep Lluís Pujol i Font, A. Roca, Antoni Rovira i Virgili, Àngel Samblancat, J. Valentí i Camps, Abel Velilla, Antoni Vilalta i Vidal, J. B. Vives.

Sindicalistes o de la CNT: Martí Barrera, A. Borràs, Conrad Guardiola, J. Murtra, Joan Peiró, Desideri Trilles.

Obreristes: Amadeu Bernadó, Vicenç Botella, Tomàs Tusó, Josep Viadiu.

De *L'Opinió:* Joan Casanelles, Joan Casanovas, Pere Comas i Calvet, Joan Lluhí i Vallescà.

De la Unió General de Treballadors: Josep Jové.

D'Acció Catalana: Domènec de Bellmunt, Lluís Nicolau d'Olwer, Carles Soldevila, Joaquim Ventalló, S. Vidal.

Aquesta Intel·ligència d'Esquerres tenia un Comitè i un Secretariat permanent. Aquest estava confiat a Antoni Moles i Caubet i a Joan Casanelles. Cal destacar com Barrera encara era considerat sindicalista o membre de la CNT, tot i que ja feia si més no vuit anys que havia deixat formalment el sindicat.

Tot i així, resulta palès al llarg del període que la seva desvinculació orgànica no va anar acompanyada d'una desvinculació personal. Mantingué els contactes amb els vells companys que tenia més propers a la seva manera de concebre la lluita sindical, com seria el cas de Peiró, i no els deixà d'ajudar quan va ser menester.

33 «Intel·ligència Republicana», a *L'Opinió,* 2 de maig de 1930, p. 2.

Barcelona, 14 d'abril de 1931

Francesc Macià proclama la República Catalana, des del balcó del Palau de la Diputació.

MERLETTI / IEFC

1931-1936
La República. Acció de govern i construcció d'una política social

4

Estava clar que al llarg de 1930 alguna cosa es movia a la societat catalana i espanyola. El govern del General Berenguer que va substituir en Primo de Rivera seria qualificat de «dictablanda», les organitzacions polítiques i sindicals sortien a la llum, es redactava el manifest d'Intel·ligència Republicana, se signava el Pacte de Sant Sebastià, es formava un Govern republicà a l'ombra...

No tots van tenir prou paciència, però. El desembre de 1930 la sublevació de Jaca creava els dos primers màrtirs de l'encara no nascuda República, els capitans Fermín Galán i Ángel García Hernández.

Però el moviment contra la Monarquia no tenia aturador. A Catalunya els dies 17, 18 i 19 de març del 1931 se celebrà a l'Ateneu Republicà Català de Gràcia i al Foment Republicà de Sants, la Conferència d'Esquerres Catalanes en la qual es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. La nova formació quedà configurada en la seva primera etapa aplegant tres sensibilitats: l'obrerisme i republicanisme federal de Lluís Companys i el seu Partit Republicà Català; les noves tendències «socialitzants» inspirades en el laborisme britànic, aportades pels membres del setmanari socialista *L'Opinió;* i el separatisme d'Estat Català i grups semblants articulats al voltant de la figura carismàtica de Francesc Macià. Tot i que no hi ha constància documental que Martí Barrera participés al Congrés fundacional d'Esquerra, ben aviat s'afegí al nou projecte de l'esquerra catalana.

I com que estava en ebullició el conjunt de la societat, unes eleccions municipals convocades el 12 d'abril esdevingueren un plebiscit entre República i Monarquia, amb un triomf aclaparador de la primera opció a les grans ciutats. Quan al rei li va mancar el suport de la Guàrdia Civil va marxar a l'exili.

A Barcelona, el matí del 14 d'abril, quan l'escrutini ja no deixava dubtes sobre el triomf d'Esquerra, Lluís Companys s'apressà a dirigir-se a la Plaça de Sant Jaume i des del balcó de l'Ajuntament proclamà la República. Poc després Francesc Macià, des del balcó del Palau de la Diputació, proclamà la República Catalana. Barrera anava a l'automòbil que portà Macià a Palau.

Després de tres dies d'intenses negociacions amb una representació del nounat govern de la República espanyola, la República Catalana fou reconvertida en la recuperada Generalitat de Catalunya.

Núria, 26 de setembre de 1932

Excursió a Núria de polítics catalans i espanyols, per celebrar l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Es poden veure Martí Barrera, Francesc Farreras i Duran, Martí Esteve, Jaume Aiguader, Claudi Ametlla, Manuel Serra i Moret... amb pastors del Pirineu i les seves ovelles.

D. FALCON / ARF

A Martí Barrera se li va proposar diverses vegades formar part de candidatures d'ERC. A les municipals del 12 d'abril es va negar al·legant raons econòmiques. El càrrec de regidor en aquells moments no era remunerat i Barrera necessitava dedicar moltes hores a la impremta per sortir-se'n.

Novament, quan es preparaven les eleccions a Corts Constituents de la República, del juny de 1931, se li va oferir formar part de la candidatura d'ERC i de nou es va negar. Les raons esgrimides per Barrera estaven fonamentades en la seva manca d'experiència política per un càrrec com era el de diputat a Corts a Madrid en un moment tan important de la història d'Espanya i del Principat. A Josep Maria Corredor li deia:

> «[...] *(A sant de què hi havia d'anar? Jo no em considerava capacitat per a participar en aquelles tasques,* [de diputat a Madrid] *però tampoc no volia ésser un d'aquells diputats que només diuen "sí" o "no", segons el que els ordena el cap de la minoria.)»*[34]

La militància sindical de Martí Barrera no va decaure en cap moment com posa de manifest que el 15 de febrer de 1932 fos detingut i empresonat durant dos dies arran d'un intent de vaga general en protesta contra les deportacions pels detinguts per la revolta de l'Alt Llobregat.

Un cop aprovat l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, el conegut com Estatut de Núria, van ser convocades eleccions al Parlament de Catalunya i Barrera va fer el pas a la militància política, acceptant l'oferiment d'anar a les llistes i posteriorment fent-se membre d'Esquerra. Sembla ser que hauria estat Jaume Aiguader, amb qui recordem mantenia una coneixença d'anys, qui li ho va proposar en un primer moment amb l'insinuació que fins es podia donar la possibilitat, a posteriori, de ser nomenat conseller de Treball. En aquest camp Barrera sí que en tenia, d'experiència, per dur endavant una tasca positiva, i així ho recordava ell mateix, anys després:

> «[...] *allò era diferent; jo tenia una experiència, i podia posar-la al servei del meu país. De joves, és cert, havíem volgut destruir; de tota manera, ara se'ns presentava una ocasió de construir —una ocasió que semblava un miracle, i que uns quants anys abans ningú no esperava i ni tan sols imaginava.»*[35]

Aquesta entrevista a Martí Barrera és prou aclaridora de com va anar tot el procés:

> *«En la candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya i Unió Socialista de Catalunya per Barcelona - Ciutat, immediatament sota el nom de Macià ve el nom de Martí Barrera. El costum democràtic, generalitzat suara, de po-*

Ponències
que han d'ésser objecte de deliberació
a la
Conferència d'Esquerres Catalanes

Març de 1931
Les ponències de la Conferència d'Esquerres Catalanes en la qual es fundà Esquerra, foren impreses a la Tipografia Cosmos.
BC

34 CORREDOR, Josep Maria. *Op. cit.,* p. 244.

35 *Ibídem,* p. 244.

Novembre de 1932
Part superior
d'un cartell de dos peces
amb la candidatura
d'Esquerra, en coalició
amb la Unió Socialista
de Catalunya,
de la circumscripció
de Barcelona-ciutat,
a les eleccions
al Parlament de Catalunya.
UB-CRAI-BPR

sar els noms dels candidats per ordre estrictament alfabètic —sense altra excepció que la deguda al President de Catalunya—, ha posat així en major evidència aquest nom i aquest ciutadà. [...]

[...]

En anar a interrogar-lo, sabíem ja que alguns partits havien coincidit a voler-lo posar en candidatura, sobretot per la seva representació entre l'element obrer, i li demanàrem que ens exposés els motius pels quals havia preferit que el presentés Esquerra Republicana de Catalunya. Martí Barrera va parlar:

—Jo no he preferit res. Aquesta és la veritat. Vaig tenir indicis més o menys concrets del propòsit de fer anar el meu nom en doina en candidatures d'esquerra republicana, però no vaig rebre cap oferiment formal, ni menys em vaig comprometre amb ningú, fins al dia de l'avantvotació de candidats que efectuà Esquerra Republicana de Catalunya. L'endemà vaig trobar-me que el meu nom havia tingut una gran quantitat de vots en la major part de centres d'aquell partit, i jo mateix vaig ésser el primer sorprès. És tal la compenetració ideològica general, des del punt de vista de l'actuació revolucionària, que m'ha lligat als companys de l'Esquerra i de la Unió Socialista, que es veu que l'Esquerra ja em va considerar com un home de la seva confiança i va comptar-me com un dels seus... Davant d'això, que no era imposició d'un home o d'un grup —cosa que hauria refusat en absolut—, sinó resultat democràtic d'unes votacions en deguda forma, vaig creure que no tenia dret a negar-me si podia fer un servei als meus ideals de tota la vida. El plet ja estava fallat, i el meu nom va sortir a les candidatures. Ara només es tracta de fer honor a la confiança que em demostren novament.

[...]

—¿Porteu a la candidatura alguna representació obrera? ¿Teniu algún lligam amb la CNT?

—Fa deu anys, deu anys llargs, que no milito a la CNT. La meva posició personal i la meva situació no m'ho permeten. Sempre, però, he estat lleial amb els companys de l'organització obrera, i em penso que he deixat un bon record del meu pas pels medis sindicals. Després, encara, sempre han trobat en mi un company disposat a servir-los des de fora en tot el que calgués i pogués fer, de la mateixa manera com col·laborava amb les esquerres per a enderrocar la monarquia i anar a crear un règim més avançat en sentit social i polític. Si no fes tant de temps que estic apartat, com a militant, de les lluites obreres, degut a les meves obligacions i al meu mode de viure, no hauria acceptat de cap manera, precisament per respecte als principis que informen l'actuació de l'organització, una designació de candidat, només que hagués pensat que el fet de llançar el meu nom al carrer podia comprometre en algun sentit l'acció del sindicats o d'alguna de les seves fraccions o bé redundar en algun sentit desfavorable a ells.

[...]

—Per acabar: programa?

—Programa? Meu, cap. Només ajudar a legislar en sentit avançat socialment, que és la cosa que m'interessa més i que conec millor, i fer després que les lleis siguin aplicades amb equitat. Particularment voldria treballar, és clar, a favor deis Sindicats obrers, de les Cooperatives obreres, cooperar a la resolució justa dels problemes del camp, portar les lluites socials per camins democràtics i responsables, evitant sobretot que aquests problemes siguin considerats exclusivament com un afer d'ordre públic i confiats a la força pública, que no és pas la més experta de les intervencions en aquesta mena de conflictes.»[36]

En les seves pròpies paraules, recollides també per la premsa, explicava quin seria el seu treball al Parlament:

«Jo penso que en cas de merèixer la confiança del poble, el meu treball al Parlament de Catalunya ha d'estar ajustat a tota l'obra de la meva vida, i em proposo, sense demagògies, realitzar una acció pel poble i de cara al poble.

Com que no sóc home que sàpiga fer discursos, sempre, per damunt del verb hi he posat l'acció, i per això la meva actuació es bastirà sobre la realitat de l'hora present per a treballar amb més intensitat en tot el que fa referència a l'anomenat problema social, que jo qualifico d'humà.

36 GRIERA, N. «Eleccions... Conversa amb Martí Barrera», a *La Rambla,* 14 de novembre de 1932, p. 3.

Barcelona, 18 de novembre de 1932

El major míting electoral d'Esquerra a Barcelona —celebrat al teatre Olimpia— de la campanya al Parlament de Catalunya. Pren la paraula, Jaume Serra i Húnter. Asseguts d'esquerra a dreta: Martí Barrera, Joan Baptista Soler i Bru, Joan Lluhí, Francesc Macià, Jaume Aiguader, Carles Pi i Sunyer i Joan Puig i Ferreter.

JOSEP MARIA SAGARRA - LLUÍS TORRENTS / ARF

En les qüestions d'ordre general, procuraré que la carta fonamental de Catalunya sigui socialitzant i d'esquerra, i que a l'hora de fer-ne pràctica no passi a ésser lletra morta.

Per això si algú intentés fer mal ús de les lleis que s'haurà donat el poble, la meva veu i la meva voluntat estaran sempre al servei de qui pensi com pensi, sigui atropellat en els seus drets com a home i com a català.»[37]

El 3 de desembre de 1932 Martí Barrera signava el manifest fundacional del Comitè Català contra la Guerra, promogut per Josep Maria Bertran de Quintana. Entre les signatures també hi havia la del seu company del temps de la CNT, Ángel Pestaña.[38]

En el 2n Congrés Nacional d'Esquerra, celebrat el juny de 1933, va ser elegit secretari general del partit, càrrec que exercí fins l'any següent. Més endavant, ja durant la Guerra Civil, tornaria o ocupar-lo entre 1937 i 1938. En totes dues ocasions, aquest càrrec comportava la secretaria del Consell Directiu, sense el component de direcció política que adquiriria després.

4.1 Activitat parlamentària

El 20 de novembre de 1932 havien estat celebrades les eleccions al Parlament de Catalunya i el 6 de desembre tenia lloc la sessió constitutiva del primer parlament català contemporani. El 7 de desembre Martí Barrera presentava les seves credencials com a diputat i ja el dia 9 següent ens el trobem dins la Comissió que havia d'entendre les actes impugnades a la circumscripció de Lleida.

És molt aclaridora la semblança que li dedicà el periodista que signà com a Fuk a un diari de Madrid:

«Martín Barrera. Ha sido elegido diputado de la Generalidad. Fué de la Confederación Sindical del Trabajo, sindicalista militante, huésped frecuente de la cárcel, sentenciado a muerte por los colaboradores de Martínez Anido cuando éste puso en práctica la ley de fugas. Estuvo preso en La Mola. Cooperó a la proclamación de la República. Espíritu ponderado, atento a la realidad, diplomático sutil, acorazado contra las asechanzas de los zorros y de los egoístas, cauto e ingenuo, dúctil e inquebrantable, incapaz de pronunciar un no que cierre las puertas a la transigencia y de un si que las abra de par en par a los chalaneos, a las prevaricaciones y a las soluciones interinas que permítan a los fuertes vencer a los débiles.

Es posible que le llamen traidor y vendido a la burguesia. Pero en muchas ocasiones, correcto, suave, les ha dicho a la cara crudas, tremendas verdades a los conculcadores de la ley, a los cómplices de atropellos, a los sordos a los clamores de los perseguidos y a los ciegos ante injusticias irritantes.

Catalán, catalanísimo, es espíritu abierto a las ansias de mejoramiento de todos los proletarios, sean de donde fueren, vengan de donde vinieren. Ni alentó la furia de los extremistas, ni armó el brazo de los pistoleros asalariados. Altivo ante los dueños de vidas y haciendas en las épocas de terrorismo gubernamental y de persecución incansable, fué mediador inteligente, suavizó asperezas, quebró voluntades suicidamente intransigentes y buscó fórmulas que permitieran avances positivos o retiradas estratégicas que contuvieran desbandadas desmoralizadoras ante fracasos hijos muchas veces de la falta de serenidad necesaria para saber reaccionar cuando han fallado factores que se estimban imprescindibles.

Si unos le llamarán traidor y vendido a la burguesia, es posible que los habituados a encontrar siempre cómplices en sus intransigencias o en sus egoismos, se sientan dominados por el pánico o aparenten verse huérfanos de toda protección ante exigencias y amenazas para socavar su autoridad, creando a su entorno la desconfianza. Del mismo modo que los habituados a rendir culto a un extremismo destructor, incapaz de llevar a cabo ninguna obra positiva, rechacen su intervención cuando la precisen problemas que se planteen o conflictos que se susciten. Y, sin embargo, puede ser una garantia de justicia para obreros y para patronos y, sobre todo, una defensa permanente del interés gene-

37 «Martí Barrera i Maresma. Impressor, candidat per Barcelona-ciutat», a *L'Opinió,* 14 de novembre de 1932.

38 DUEÑAS, Oriol; SOLÉ, Queralt. *El jutge dels cementiris clandestins. Josep M. Bertran de Quintana, 1884-1960*, p. 43.

Barcelona, 6 de desembre de 1932

Al vestíbul del Palau del Parlament, el dia de la Sessió de constitució de la cambra. D'esquerra a dreta: Martí Barrera, Josep Companys, Lluís Companys, Joan Tauler, —tots diputats d'Esquerra—, Dalmau Costa, cap de Protocol del Parlament, i Ramon d'Abadal, diputat de la Lliga.

SAGARRA I TORRENTS / ANC – FONS JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA

ral en la Cataluña autónoma, al margen, en los conflictos sociales, de los extremismos de unos y de los egoismos de otros.

Martín Barrera, elegido diputado en las elecciones del pasado domingo, es el futuro consejero de Trabajo de la Generalidad.»[39]

Barrera es va dedicar intensament a la seva tasca de parlamentari fins el moment del seu nomenament com a conseller de Treball i Obres Públiques, la tardor del 1933. Així, el 16 de març de 1933 ens el trobem formant part com a vocal de la Comissió Permanent de Governació, presidida per Jaume Simó i amb Joaquim Bilbeny de secretari, que havia d'emetre dictamen respecte al projecte de Llei referent a la renovació d'Ajuntaments elegits per l'article 29 de la llei electoral i els de nomenament governatiu. Aquest dictamen va ser aprovat el 24 de març de 1933 amb 47 vots a favor i 14 en contra. Entre els que es van manifestar a favor hi era en Martí Barrera.

Poc dies més tard, el 24 de març, Barrera amb el grup d'Esquerra Republicana i els altres grups d'esquerres que donaven suport al Govern, van votar en contra d'una moció presentada per la Lliga Catalana per protestar contra els actes de violència i els atemptats que s'estaven produint i que reclamava l'adopció de mesures per garantir la seguretat dels ciutadans. Per aquests mateixos motius va ser presentada una moció alternativa, que es va aprovar, per part de la majoria d'esquerres que posava l'accent en la necessitat del traspàs de les competències en ordre públic i formulava el desig d'una constitució ràpida de la Junta de Seguretat.

El 30 de maig era membre de la Comissió especial que havia de dictaminar sobre el projecte de Llei Municipal de Catalunya, mentre que el 8 de juny estava immers en les discussions del que seria un dels projectes conflictius del Parlament català durant la República, la Llei de contractes de conreu.

L'1 d'agost es llegia el dictamen de la comissió especial referent a la primera part del projecte de Llei Municipal, comissió de la que també n'era membre.

El 10 d'agost s'aprovava per la Comissió permanent de Governació la pròrroga al Govern dels ajuntaments de les Comissions Gestores als municipis constituïts en virtut de la Llei del Parlament de 25 de març de 1933.

Aquesta densa activitat parlamentària va finir a partir de la seva entrada al Govern. A partir d'aleshores el veurem intervenir com a conseller de Treball i Obres Públiques. Cal dir que, com ell mateix remarcarà a la seva intervenció del 8 de març de 1934, hagués volgut ser-hi present al Parlament molt més sovint del que havia pogut fins aleshores. Així, començava la seva intervenció manifestant que:

«[...] *Abans que tot he d'excusar-me per no haver pogut assistir a les darreres sessions, la qual cosa m'ha privat de poder contestar els precs que m'han estat adreçats per diversos companys de la Cambra. Tots sabeu que pesa damunt meu un treball excessiu i, per tant, jo prego els senyors Diputats que no prenguin de cap de les maneres com a desatenció el que jo no hagi estat aquí en els moments oportuns per a contestar els precs que diferents vegades m'han estat adreçats. Jo desitjaria tenir temps suficient per assistir a totes les sessions, ja que sóc un home demòcrata i, per tant, un enamorat del sistema parlamentari i un fervent creient del mateix. Una de les coses, doncs, que més em dolen és el no poder assistir a les sessions amb tota assiduïtat, degut al meu excés de treball».*[40]

En aquell moment històric una de les qüestions més peremptòries era el problema del que es denominava l'atur forçós dels obrers. No era aquest un problema que no es donés a d'altres llocs del món occidental, però per raó de l'endarreriment de l'Estat espanyol en tants i tants aspectes, en el cas peninsular prenia unes dimensions especialment greus al restar mancats els treballadors que quedaven en atur de qualsevol font de subsidi o ajut per part de l'administració.

Una de les solucions que s'havien trobat era el recurs als Montepios gremials, o a la creació de caixes

39 «Crónica barcelonesa. Martín Barrera, diputado de la Generalidad», *Luz,* 26 de novembre de 1932. p. 4.

40 *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya,* 8 de març de 1934, núm. 162, p. 3.510.

Barcelona, 6 de desembre de 1932
Sessió de constitució del Parlament de Catalunya.
Martí Barrera apareix en el segon lloc per l'esquerra de la segona fila,
en els bancs del grup parlamentari d'Esquerra.
FJI

de socors per part dels sindicats, però limitades als rams en què quedava aprovada la seva constitució.

Així doncs, una de les primeres mesures que calia prendre era crear a Catalunya i amb les minses competències de les que es disposava d'un organisme que servís per pal·liar, en la mesura del possible, la situació d'atur forçós.

El Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya de 8 d'abril de 1933 publicava l'autorització al conseller de Treball i Obres Públiques, Francesc Xavier Casals, de la presentació d'un projecte de Llei referent a la creació d'un Institut contra l'Atur Forçós depenent de la Generalitat. Un cop aquest projecte va tenir entrada a la cambra catalana es va obrir el tràmit parlamentari per a l'aprovació del nou organisme, mitjançant el nomenament d'una comissió que l'havia de dictaminar, de la que formava part en Martí Barrera.

> *«Reunida la Comissió Permanent de Treball, sota la presidència del senyor Pere Mestres i Albet, actuant de Secretari el senyor Lluís Bru i Jardí i amb assistència del senyor Vice-president, Martí Barrera i Maresma, i Vocals Miquel Guinart i Castellà, Josep Fàbregas i Pou, Antoni Dot i Arxé, Miquel Vidal i Guardiola, Josep Ma. Tallada i Paulí i Joan Fronjosà i Salomó, per tal de dictaminar sobre el Projecte de Llei de creació d'un Institut contra l'Atur forçós presentat a la Cambra en sessió del dia 7 del mes que som; després de diverses reunions en les quals han estat exposades pels senyors que composen l'esmentada Comissió llurs diferents opinions i introduïdes les modificacions considerades pertinents en l'articulat del Projecte de Llei que es discuteix, al qual s'acompanyen diversos vots particulars presentats per les Minories de Lliga Catalana i Unió Socialista de Catalunya* [...]*».*[41]

I com a conseqüència presentava el projecte a l'aprovació de la cambra.

Des d'aquesta primera data fins el 24 de maig de 1933 el projecte de llei va estar sotmès a diverses modificacions, fins que finalment, el 24 de maig de 1933 era aprovat per unanimitat en votació ordinària.

El Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya (BOGC) de 27 de maig de 1933 publicava la Llei, que duia com a data el 26 anterior i anava signada pel president Macià i el conseller Casals.

L'Institut Contra l'Atur Forçós (ICAF) quedava constituït com a organisme depenent de la Generalitat de Catalunya, i estava compost per un consell amb un president, que requeia en la persona que fos en cada moment conseller de Treball, un vicepresident, nomenat per aquest, quatre vocals de representació patronal, quatre de representació obrera i vuit especialistes nomenats per la Generalitat.

Recollim aquí els seus primers articles, referents a les seves funcions i atribucions:

1933
Segell de l'*Àlbum Catalunya,* una col·lecció de cromos.
FSB

41 *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya,* 3 de maig de 1933, núm. 53, p. 1.274.

Barcelona, 12 de març de 1933
Al centre de la fotografia: Claudi Ametlla, governador civil de Barcelona; Francesc Macià, president de la Generalitat, Jaume Aiguader, alcalde de Barcelona; i Francesc Xavier Casals, conseller de Treball i Obres Públiques, davant la maqueta de la Casa Bloc, construïda al Passeig de Torras i Bages, al barri de Sant Andreu de Palomar, el dia de col·locació de la primera pedra de l'edifici.
PÉREZ DE ROZAS / AFB

«Art. 2n. Seran funcions essencials de l'Institut estimular, dirigir, coordinar i controlar una obra de conjunt dirigida a aminorar els efectes econòmics i socials de la manca de feina, facilitar treball al major nombre possible de parats involuntaris, i normalitzar i reanimar l'activitat econòmica.

Art. 3r. Per la consecució dels seus objectius, l'Institut contra l'Atur Forçós es podrà valdre de diferents mitjans: Actuant directament, coordinant i intervenint en l'acció d'altres corporacions i organismes, estimulant l'activitat de determinades branques de producció, o fomentant i auxiliant institucions d'assegurances i de previsió d'acord amb el que està disposat en els següents articles.

Art. 4t. L'Institut contra l'Atur forçós, amb els seus ingressos i recursos propis, podrà actuar en les formes següents:

a) La realització d'obres públiques que responguin a una finalitat, preferentment d'utilitat social, sanitària, cultural i econòmica. Els plans o projectes de les obres a realitzar hauran d'ésser aprovats pel Consell de la Generalitat, confeccionats i desenrotllats pels actuals serveis tècnics de la mateixa o de les corporacions públiques i altres organismes que hi estiguin interessats.

b) L'auxili econòmic, prèvies les necessàries garanties de l'eficàcia de l'ajut a les branques de l'activitat econòmica que es trobin en crisi, concedides i reglamentades en forma que en intensificar en consum interior, facilitar l'exportació de productes, millorar el seu preu, etc., contribueixin a la seva normalització i assegurin la continuïtat del treball.

c) L'auxili en forma de subvenció a les Institucions que voluntàriament estableixin l'assegurança contra l'atur acollint-se al regisme fixat pel Decret del Govern de la República del 25 de maig de 1931 i Reglament del 3o de setembre del mateix any, d'acord amb el qual poden obtenir l'auxili de l'Estat, dirigint-se l'actuació de l'Institut a estendre i augmentar aquests subsidis.

d) Qualsevol altre sistema o procediment que sigui útil al fi perseguit i que l'Institut proposi al Consell Executiu de la Generalitat i aquest aprovi.

Art. 5è. L'Institut gestionarà de l'Estat, Corporacions municipals o qualsevulga altre organisme o entitat autònoma que emprengui la realització d'obres, la seva possible intervenció, a l'objecte de facilitar la colocació d'obrers parats. En aquest cas les corporacions o entitats que facin les obres hauran de complir les normes dictades per l'Institut respecte a la reglamentació del treball en les esmentades obres.

Art. 6è. D'acord amb el que està preceptuat en l'article anterior, la Generalitat des del moment en què es constitueixi l'Institut, accepta la seva intervenció als efectes indicats, en tota nova obra que emprengui i el projecte de la qual estigui xifrat en una quantitat superior a 100.000 pessetes, sempre que circumstàncies de caràcter tècnic no ho desaconsellin, així com en les obres en curs en la part, l'execució de la qual no estigui compromesa per contractes anteriors.

Art. 7è. L'Institut podrà dur a terme una acció coordinadora per a la construcció d'obres, auxilis econòmics i foment d'assegurances, amb corporacions públiques, entitats autònomes o organismes econòmics, que tinguin per finalitat la intensificació del treball, podent-hi contribuir amb els seus recursos, en els casos justificats, i en la proporció i condicions que en cada cas es determinin.

Art. 8è. L'Institut mitjançant convenis amb les entitats, corporacions públiques o altres organismes, podrà avençar les quantitats necessàries per a iniciar ràpidament les obres projectades dintre la proporció que la justa distribució dels seus cabals permeti, en les condicions que es fixin i amb les degudes garanties; així com també per a facilitar l'execució d'aquelles obres que a conseqüència de disposicions legals o acord ferm puguin rebre l'ajut financer de l'Estat o altres corporacions.

Art. 9è. Les obres realitzades amb recursos propis de l'Institut, quedaran de propietat de la Generalitat de Catalunya. En aquelles executades conjuntament per l'Institut i altres corporacions i organismes, en el moment de formalitzar els convenis previs a la seva execució, es determinarà sobre la propietat de les mateixes una vegada construïdes, així com també sobre el regisme sobre la seva explotació o conservació, segons sigui el seu caràcter».[42]

42 *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya,* 3 de maig de 1933, núm. 53, p. 1.274-1.275.

Barcelona, 4 d'octubre de 1933

Martí Barrera atén la premsa a la sortida de la reunió amb el president Macià després que aquest li comuniqués que seria el nou conseller de Treball i Obres Públiques.

JOSEP MARIA SAGARRA - LLUÍS TORRENTS / ARF

El 20 de juny de 1933 eren nomenats els membres que compondrien el primer ple de l'ICAF. Tal com determinava la llei, el conseller de Treball, Francesc Xavier Casals, actuava com a president, i era nomenat vicepresident pel Consell Executiu de la Generalitat, a proposta del conseller de Treball i Obres Públiques, Pere Mestres, que recordem havia estat el president de la comissió encarregada de dictaminar el projecte de llei.

Com a representants de la Patronal hi havia Josep Pui i Escofet, Josep Cañameras i Gonzals, Josep Ferran i Tuset i Marian Vendrell. Per la part obrera eren designats Salvador Ferrés i Singla, Fèlix Palet i Carrió, Joaquim Parramon i Teixidó i Josep Salvat i Monleon.

Cal destacar, però, els membres del ple que havien estat escollits en la seva condició de *«persones expertes i especialitzades»*. En primer lloc s'hi nomenava Josep Irla i Bosch, i amb ell Martí Barrera i Maresma, Joan Fronjosà i Salomó, Miquel Vidal i Guardiola, Josep Lluís Sert i López, Pere Mas i Parera, Lleonard Hereter i Ferran i finalment Enric J. Ferrer i Brugués.

En bona mesura el Govern de la Generalitat va nomenar persones que havien estat relacionades amb l'elaboració i discussió de la llei al Parlament; fins a quatre dels membres del Ple havien format part de la Comissió parlamentària.

Al llarg del seu curt i convuls període de existència, l'ICAF va intentar dur a terme una política d'ajut a l'activitat econòmica catalana en un moment de greu crisi social, nascuda indubtablement de la crisi que per al sistema capitalista mundial va representar el crac borsari del 1929 i la depressió econòmica subsegüent.

Només una relació treta del BOGC ens pot servir d'aproximació a la tasca endegada i tallada de socarel pel cop d'estat del 18 de juliol de 1936 i la victòria final del feixisme.[43]

Així, el BOGC del 2 de setembre de 1933 autoritzava l'ICAF per a realitzar el projecte per ell aprovat de construcció d'una casa-bloc, que hauria de tenir 207 habitatges econòmics per a obrers.

El projecte de la Casa Bloc s'havia iniciat el març de 1933 impulsat pel Comissariat de la Casa Obrera de la Generalitat de Catalunya. S'encarregà a un grup d'arquitectes format per Josep Lluís Sert, Josep Torres Clavé i Joan Baptista Subirana, tots ells membres del GATCPAC (Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània).

El 28 de març de 1934 l'ICAF absorbia el Comissariat de la Casa Obrera assumint la construcció de la Casa Bloc, que ha esdevingut una construcció emblemàtica tant pel seu valor arquitectònic com històric.

L'obra seria modificada durant el franquisme i el que havien de ser habitatges per les classes treballadores fou transformat en comissaria de la policia armada i vivendes per a familiars de membres d'aquest cos.

En un ordre més intern, el 21 d'octubre de 1933 i en un els primer decrets de Martí Barrera com a conseller, Pere Mestres fou substituït al capdavant de l'ICAF per Manuel Juliachs.[44] Cal recordar que si bé la presidència de l'ICAF la detenia el conseller de Treball, a la pràctica el vicepresident era qui portava la gestió del dia a dia.

L'activitat duta per l'ICAF fins el 6 d'octubre de 1934 va ser important, però incomparablement menor a la desenvolupada a partir de les eleccions de febrer de 1936. Semblaria que les activitats de l'ICAF en aquesta primera etapa estaven marcades per la seva pròpia estructuració interna i amb una certa timidesa per incidir decididament sobre l'economia catalana.

4.2 Relacions amb el sindicalisme

Una de les raons que van impulsar el president Macià i posteriorment el president Companys a designar

43 Veure a l'Annex 1 d'aquest llibre els decrets i ordres de Martí Barrera com a conseller de Treball.

44 Manuel Juliachs i Mata (Vilafranca del Penedès, 1887 - Barcelona, 1980) fou membre de la Unió Catalanista durant el període que Domènec Martí i Julià havia intentat donar a la vella formació catalanista un vernís més esquerrà. Posteriorment ingressaria al CADCI i després a Esquerra Republicana de Catalunya de la qual n'esdevindria un dels principals dirigents a la dècada de 1940 en la lluita clandestina contra el franquisme. En el moment que era nomenat per Barrera va compatibilitzar els càrrecs de vicepresident de l'ICAF amb la presidència del CADCI, per la qual havia estat escollit el 1932.

la humanitat

EL NOU CONSELL DE LA GENERALITAT

Surten els senyors Mias i Casals i entren els senyors Santaló, Martí Barrera, Ventosa i Roig i Pere Mestres

El senyor Santaló ocupa el càrrec de Conseller Primer i el Sr Pi i Sunyer es queda al Departament de Finances

El nou Govern de Catalunya

El nou Consell de la Generalitat és el següent:

CONSELLER PRIMER ... Maurí Santaló
JUSTÍCIA I DRET ... Pere Ventosa
GOVERNACIÓ ... Pere Mestres
FINANCES ... Carles Pi i Sunyer
CULTURA ... Valdés Suñol
SANITAT ... Josep Dencàs
AGRICULTURA ... Joan Ventosa i Roig
TREBALL ... Martí Barrera

El conflicte del ram de llum i força

UNA FALSEDAT

II Congrés Nacional Extraordinari d'Esquerra Republicana de Catalunya

S'evita la vaga de llequers i queda en ferm la rebaixa del preu del pa

5 d'octubre de 1933
Portada de *La Humanitat* que es fa ressò dels canvis al govern de la Generalitat amb l'entrada de quatre nous consellers, entre els quals Martí Barrera.
AHCB

Martí Barrera com a conseller de Treball era la seva relació passada amb la CNT.

Cal tenir molt present una doble circumstància. Per una banda, la CNT era, indubtablement, el sindicat majoritari entre la classe obrera catalana. Aquesta situació de predomini havia tingut el seu origen a la dècada dels anys 1910 i les repressions, els atemptats i la Dictadura de Primo de Rivera entre el 1923 i el 1930 l'havia afeblit, però no prou com per no ser, un cop passades les conjuntures desfavorables, la principal central sindical del país.

Per altra banda, dins la CNT hi convivien famílies molt diverses, i sovint els objectius i la manera d'actuar era força divergent. Cal recordar que ja en temps de Barrera com a militant calia diferenciar entre els àcrates més puristes i els decididament sindicalistes, entre els quals el mateix Barrera, al costat de Josep Viadiu, Ángel Pestaña o el malaguanyat Salvador Seguí.

En aquests primers anys de la República, 1931 i 1932, el conflicte entre ambdós corrents no farà més que eixamplar-se fins el punt de l'escissió d'una bona part dels sectors més sindicalistes, els anomenats trentistes, que no tornarien al si de la organització fins el 1936.

A més, hi havia la voluntat de diferenciar dins la CNT un sector obrer «pur» tal com ens recorda Martínez Fiol, en el seu treball sobre els funcionaris de la Generalitat durant el període republicà,

> *«L'any 1932, la crisi que confrontà en el si de la CNT* faistes *i trentistes accentuà la imatge de la Confederació com un sindicat d'obrers manuals. L'opinió pública feia ressaltar que la major part dels sindicats expulsats de la CNT pertanyien al sector dels serveis, posant com a exemple característic el Sindicat Mercantil, que havia estat dominat per elements pertanyents al BOC. D'altra banda, l'expulsió dels trentistes va anar acompanyada de l'acusació de "venuts a la política". Els casos de Martí Barrera o Sebastià Clara van permetre a Juan García Oliver realitzar un dels judicis de valor més durs contra aquells trentistes que, en expulsar-los de la CNT, van recalar en les files d'ERC per formar part del seu sector més obrerista. Més encara: en el terreny sindical o associatiu, Clara va incorporar-se a l'Associació de Funcionaris de la Generalitat de Catalunya. Segons García Oliver, "habían dejado para mí de existir, pues no podia tildar a ninguno de ellos de incapacidad mental; antes al contrario, abusando de su preparación personal, abandonaban la Organización y se incorporaban a la Esquerra para representarla como diputados al parlamento de Cataluña o al de España por Barcelona y las comarcas catalanas. Para ésos, yo no era tolerante. Para mí eran simples traidores, tránsfugas del anarcosindicalismo".*[45] *És a dir, no només existia el problema de la traïció, sinó que l'havien perpetrat elements amb formació intel·lectual, fos acadèmica o autodidacta. Sens dubte, aquest factor va afavorir, enmig de la radicalització insurreccional de la CNT, que el discurs del sindicalisme llibertari destaqués que l'autèntic obrer era aquell que tenia les seves mans com a instrument essencial de treball.*
>
> *Tanmateix, l'exaltació cenetista de l'obrer manual mai no va negligir, ni de bon tros, l'adhesió dels funcionaris i del conjunt dels treballadors dels serveis. En aquest sentit, l'expulsió dels sindicats trentistes o dissidents significà la marxa del Sindicat Únic de Funcionaris Municipals de Sabadell però, en canvi, es van mantenir dins de la Confederació el Sindicat de Serveis Públics i el SUFMB.*[46] *En conseqüència, les formulacions teòriques de la CNT insistiren a equiparar el treballador dels serveis amb el manual, establint fórmules teòriques que, paradoxalment, no s'allunyaven gaire de les plantejades per socialistes catalanistes i bloquistes dins de l'AFGC.»*[47]

Així, doncs, quan Barrera ocupa la Conselleria de Treball i Obres Públiques el 5 d'octubre de 1933 dins el que seria el darrer Govern de Francesc Macià —que moriria el dia de Nadal d'aquell any— la posició del nou conseller davant el sindicalisme cenetista era, paradoxalment ambivalent. Certament, encara tenia dins

45 GARCIA OLIVER, Joan. *El eco de los pasos*, p. 298.

46 «El pas del SUFMS al Sindicat d'Oposició (SSOO) a la CNT». A: VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)*, p. 277.

47 MARTÍNEZ FIOL, David. *Els sindicats de funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939)*, p. 113-114.

Barcelona, 9 d'octubre de 1933

El Govern de la Generalitat de Catalunya. D'esquerra a dreta, dempeus: Pere Valldeoriola, comissari delegat de Lleida, Josep Dencàs, conseller de Sanitat i Assistència Social, Pere Cavallé, comissari delegat de Tarragona i Josep Puig Pujades, comissari delegat de Girona; asseguts, Joan Ventosa i Roig, conseller d'Agricultura i Economia, Martí Barrera, conseller de Treball i Obres Públiques, Pere Coromines, conseller de Justícia i Dret, Miquel Santaló, conseller primer i Finances, Francesc Macià, president, Ventura Gassol, conseller de Cultura, Joan Selves, governador general de Catalunya i Pere Mestres, conseller de Governació.

ANC – FONS BRANGULÍ

el sindicat coneguts i contactes que li podien permetre tenir unes relacions més o menys fluïdes. Però també era veritat que no eren els seus, els Pestaña i Peiró, qui marcaven el rumb confederal. I respecte als intransigents com Garcia Oliver, l'opinió que tenien del nou conseller ja ha quedat palesa paràgrafs amunt.

Tot i així l'actitud que havia de prendre Barrera en els conflictes que poguessin sorgir va venir condicionada tant pel seu propi passat de company de lluita dels anarcosindicalistes, com de la pròpia voluntat del president Macià. Tal com ens ha descrit la família de Martí Barrera, durant aquest breu període que va coincidir amb Macià al Govern, l'«avi» li va dir *«Barrera, davant el dubte, sempre a favor del més dèbil».*[48]

A la mort de Macià, el nou president de la Generalitat, Lluís Companys, va ratificar la confiança en ell, de manera que va ser nomenat novament conseller de Treball i Obres Públiques el 5 de gener 1934.

Aquest primer Govern Companys, es va formar amb dues circumstàncies que van condicionar, i força, la seva constitució. En primer lloc, havia de treballar rere el buit que havia deixat el traspàs de Macià però, i això també és molt de destacar, amb el perill d'involució conservadora que podia representar la victòria de les dretes a les eleccions a les Corts espanyoles del novembre anterior.

Per tal de preparar una resposta des de Catalunya es va formar el que va pretendre ser un govern de concentració de centreesquerra, per tal d'enfrontar el que es veia com un perill per a l'autonomia de Catalunya.

El Govern el formaven quatre representants d'ERC, dos pel sector Estat Català, Ventura Gassol i Josep Dencàs, i dos pel sector Companys, Joan Selves i Martí Barrera, o el que venia ser el mateix, dos de sensibilitat més nacionalista i dos de tarannà més obrerista. A més incorporava a consellers d'Acció Catalana, Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres i Unió Socialista de Catalunya.

Així doncs, el dijous 4 de gener del 1934 la premsa donava a conèixer la formació del primer govern amb Lluís Companys com a president de la Generalitat: Joan Lluhí (PNRE) a Justícia i Dret, Joan Selves (ERC) a Governació, Ventura Gassol (ERC) continuava a Cultura, Martí Barrera (ERC) a Treball, Martí Esteve (AC) a Hisenda, Josep Dencàs (ERC) a Sanitat i Assistència Social i Joan Comorera (USC) a Agricultura i Economia. D'aquest gran acord nacional-esquerrà, restaren exclosos la CNT i el Bloc Obrer i Camperol (BOC). Tot i la voluntat d'integrar-los en la dinàmica governamental de la Generalitat a través de la figura de l'excenetista Martí Barrera a Treball, la CNT, sota la influència del sector més insurreccionalista, continuaren amb la seva política de desgast de la República. Per la seva part, el BOC també es llançà a l'aventura de la revolució proletària espanyola a través de les Aliances Obreres.

4.3 A la Conselleria de Treball

4.3.1 Primers conflictes com a conseller de Treball

L'1 de setembre de 1933 la Conselleria de Treball i Obres Públiques va assumir les competències derivades de l'Estatut d'Autonomia aprovat a les Corts espanyoles.

La gestió de Martí Barrera al front de la Conselleria, tant en la primera etapa com en les posteriors, va ser considerada conciliadora i aconseguí la signatura de diversos convenis col·lectius de signe progressista, tot i que no va ser en absolut una tasca fàcil i que, a més, havia heretat en arribar al govern alguns conflictes que semblaven enquistats.

En aquest primer període com a conseller tindria al seu costat una persona amb la que estaria vinculat al llarg de molt anys, en Simó Llauneta.[49] Segons ens va explicar la família, Martí Barrera volgué al seu costat Llauneta sobretot per a la correcció dels textos i escrits, tant per a la seva publicació com per intervencions públiques. Llauneta aportava al català familiar de Barrera el punt de precisió, qualitat i correcció del que podria estar mancat.

Cal tenir present que, semblaria, tot i la potència del teixit industrial i el nombrós proletariat català, que no

48 Conversa amb Angelina Barrera (setembre de 2012).

49 Simó Llauneta i Camps (Selva del Mar, 1894 - Avinyonet de Puigventós, 1969).

Barcelona, 27 de desembre de 1933

El Govern de la Generalitat encapçalant la comitiva fúnebre en l'enterrament del president Macià. D'esquerra a dreta: Joan Ventosa i Roig, Pere Mestres, Miquel Santaló, el president del Parlament Joan Casanovas, Pere Coromines, Ventura Gassol, Josep Dencàs, Martí Barrera, Josep Puig Pujades i Pere Cavallé.

ANC – FONS FRANCESC MACIÀ

s'havia volgut donar als aspectes socials tota la importància que caldria a l'Estatut de Núria, però també sembla que no hi va haver gaire pressa des del Govern de la República de donar els passos precisos per accelerar els traspassos de les competències que en aquesta matèria es contemplaven a l'Estatut del 1932.

La Comissió Mixta d'Adaptació de Traspassos Govern-Generalitat no es va reunir fins el 21 de novembre del 1932; els acords perquè la Generalitat assumís les competències en matèria d'execució de la legislació social no van arribar fins el 10 d'agost del 1933, i aquestes no es van fer efectives fins l'1 de setembre, com dèiem suara.

Per acabar-ho d'adobar, la Generalitat es va haver d'enfrontar a diverses insurreccions durant el 1932 i 1933, i membres de les JEREC amb Josep Dencàs i Miquel Badia al capdavant, van enfrontar-se directament amb els vaguistes confederals en més d'una ocasió amb l'objectiu d'evitar la paràlisi del país, com per exemple durant la insurrecció de l'Alt Llobregat o en diversos conflictes al sector dels Transports Públics. Quan Josep Dencàs va ser designat conseller de Governació i Miquel Badia primer secretari d'Ordre Públic de la Generalitat, i el març del 1934 cap de serveis de la Comissaria General d'Ordre Públic de la Generalitat, la situació va ser pràcticament de guerra oberta amb els confederals.

Al final del 1933 es va produir la derrota de la CNT a la vaga de tramvies de Barcelona, i al llarg del 1934 aquests fracassos proletaris van continuar. Es palesava un desgast i afebliment numèric dels sindicats, la CNT havia patit una escissió i la reacció patronal anà en augment al llarg del 1934. Tot i així, des de la Conselleria de Treball, i especialment per part de Barrera van tenir lloc tot un seguit d' intervencions arbitrals que va suposar obtenir encara algunes millores parcials per als treballadors.

Entre els conflictes que hagué d'enfrontar Barrera, i que ens permet fer una idea global del que era la funció dels sindicats i quina era la font de la seva força, hem de referir-nos al conflicte del moll de Barcelona, que s'arrossegava des del 1930, és a dir, des de finals de la Dictadura.

En el moment que Barrera va ocupar la Conselleria, els problemes giraven a l'entorn de dues qüestions: els percentatges de treball rotatori per cadascuna de les associacions obreres i el pagament i el control de les quotes que fornien la Caixa d'Atur Forçós.

Poc abans, el 20 de setembre, havia tingut lloc una reunió del Jurat Mixt a la que van assistir: per la part obrera, el Montepio de Sant Pere Pescador, adherit a la CNT, el Sindicat d'Obrers Estibadors i Desestibadors de Bucs (SOEDB), afiliat a la Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona (FEOPB)-UGT i la Societat d'Antics Obrers del Port; i per la part empresarial, l'Associació de Naviliers de la Mediterrània, l'Associació de Consignataris de Barcelona, l'Associació Patronal d'Estibadors i la Companyia Transmediterrània.

En aquesta reunió es va prendre l'acord de procedir al repartiment de jornals entre les associacions obreres, de manera que el 60% seria per al Montepio, és a dir, la CNT, el 25% correspondria a la SOEDB, llegeixi's la UGT i el 15% restant a la Societat d'Antics Obrers del Port.

En primer lloc, l'acord va ser impugnat per les entitats patronals i pel SOEDB, i a més no s'havia establert la caixa de subsidis.

El 21 de novembre de 1933 Barrera va declarar vàlid l'acord pres, però el va deixar en suspens per evitar pertorbacions al moll i ocasionar danys als interessos de la indústria i del comerç.

Com que la manca d'acord es volia sustentar en la falta de representació de les parts, Barrera el va declarar legal però provisional fins no es renovés el cens d'obrers i patronal a partir del Cens Electoral Social.

Aquest conflicte va continuar endavant al llarg del 1934, ja amb el nou Govern Companys, que havia tornat a nomenar Martí Barrera com a conseller de Treball. El març de 1934 es declarava la validesa dels acords esmentats i s'establia el pagament per part de la patronal de dues pessetes per jornal contractat i d'una pesseta per mig jornal de cara a la constitució de la Caixa de Previsió Social que es creava.

Un dels principals problemes que generava la negociació era que aquesta s'anava establint en base a les diferents seccions que formaven el port. Finalment, per resoldre globalment el conflicte i després de reunir-se amb les principals empreses de les diferents

Barcelona, 4 de gener de 1934
El primer Govern de la Generalitat de Catalunya presidit per Lluís Companys.
D'esquerra a dreta: Joan Comorera, conseller d'Agricultura i Economia, Martí Barrera, conseller de Treball i Obres Públiques, Joan Lluhí, conseller de Justícia i Dret, el president Lluís Companys, Ventura Gassol, conseller de Cultura, Joan Selves, conseller de Governació, Josep Dencàs, conseller de Sanitat i Assistència Social, i Martí Esteve, conseller d'Hisenda.
LLUÍS TORRENTS / AGA

seccions del port, mitjançant una Ordre del 8 de maig de 1934 es va establir l'obligatorietat de la Caixa d'Atur Forçós per a totes les seccions, es van ratificar tant la validesa com l'obligatorietat de mantenir les altres caixes de previsió existents de vellesa, malaltia, accident, viduïtat, orfandat...

Hi participaren a la reunió definitiva, del 23 d'abril de 1934 prèvia a l'Ordre de 8 de maig esmentada: per la part obrera, el Montepio de Sant Pere Pescador, adherit a la CNT, el SOEDB, afiliat a la FEOPB-UGT i la Societat d'Antics Obrers del Port, i s'afegí a aquestes tres organitzacions el Sindicat Autònom d'Obrers del Port; per part de la patronal hi havia l'Associació de Naviliers de la Mediterrània, l'Associació de Consignataris de Barcelona i l'Associació Patronal d'Estibadors del Port de Barcelona.

L'acord establia la garantia d'uns ingressos mínims setmanals, amb la solució, ni que fóra provisional, de la principal demanda obrera com era el problema de l'atur forçós, i deixava en segon terme els percentatges de jornals atribuïts a cada sindicat. A més, curiosament, els sindicats amb major percentatge de jornals atribuïts passaven a ser els qui garantien, per via de les quotes que havien d'abonar els patrons, el manteniment dels membres dels sindicats amb menors percentatges.

Un altre conflicte significatiu va ser el del gas i l'electricitat. En aquest cas, per unes circumstàncies particulars destacades, va ser dut a la pràctica per sindicats aliens a la CNT.

El conflicte es va iniciar el 6 d'octubre de 1933, un parell de dies després de la presa de possessió de Martí Barrera, i es va mantenir fins el 19 del mateix mes.

Els vaguistes van aconseguir la reducció de la jornada setmanal a 44 hores (treballaven 48 i demanaven 36), un augment lineal d'una pesseta per jornal, un període de vacances que passava d'una setmana a quinze dies, i finalment la creació d'un subsidi per malaltia, els fons pel qual van quedar constituïts i restarien regulats per un decret de la Generalitat de juny de 1934.

En aquesta vaga el protagonisme el va dur l'anomenat Comitè de Front Únic, creat el 1933 i format per militants del BOC que havien format part del sindicat cenetista del sector de l'electricitat i el gas, mitjançant un pacte amb la Societat d'Empleats i Obrers de les Empreses de Gas, Aigua i Electricitat de la UGT, el Gremi de l'Aigua, Gas i Electricitat, el CADCI i el Sindicat General de Tècnics pertanyent a la Federació d'Empleats i Tècnics.

Aquest Comitè havia nascut de l'anomenat Front Únic, que s'havia anat constituint a Catalunya des de començaments de 1933, com a possible resposta davant de l'amenaça d'una possible victòria de la dreta a l'Estat espanyol. El seu primer pas va ser la formació de l'Aliança Obrera contra el feixisme, el març a la seu de l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona, amb el BOC, l'USC i els sindicats trentistes de la Federació Sindical Llibertària. Aquesta aliança desembocaria finalment en el Front Únic, que es va estendre per diverses poblacions del Principat mitjançant la creació de diferents «Comitès de Front Únic». Cal dir que en aquest procés el principal activisme i protagonisme anà a càrrec del BOC.

Una altra font de conflicte, inevitable en un moment que s'estaven construint les estructures administratives de la Generalitat republicana, va estar relacionada amb els funcionaris autonòmics.

En primer lloc calia establir quin era el sector que controlaria l'Associació de Funcionaris de la Generalitat de Catalunya (AFGC). Existien entre les forces dominants, USC i BOC estratègies polítiques confrontades, les quals, al llarg del 1934, van col·lapsar la trajectòria sindical de l'AFGC, bàsicament, perquè l'AFGC es trobava liderada per un Consell Directiu constituït per elements d'ambdós partits. Tot i així, aquest enfrontament no va ser obstacle per tal que, abans de la formació del primer govern Companys, el Consell Directiu de l'AFGC adoptés sense fissures una política de defensa de l'administració autònoma catalana i de la mateixa ERC, com a símbol de la seva gestió.

Per altra banda calia eliminar la pràctica insurreccional dels cenetistes o, com a mínim, esmorteir-la o aïllar-la del conjunt de la societat catalana. En aquest sentit, el catalanisme en general atorgava a la Generalitat un paper de mediació en la conflictivitat social que, segons la Lliga, ERC havia defugit. Veritablement, Esquerra es trobava en un atzucac de difícil resolució: d'una banda, creia, com havien cregut socialistes cata-

Barcelona, 28 de gener de 1934

Inauguració de la Borsa de Col·locació Obrera de l'Ajuntament de Barcelona, a l'edifici de l'antiga Escola de Música, al Parc de la Ciutadella. Martí Barrera s'adreça als assistents acompanyat dels regidors Miquel Ollé, Josep Jové i Josep Duran i Guàrdia i de l'alcalde Jaume Aiguader.

ANC - FONS BRANGULÍ

lanistes i bloquistes, que el pal de paller sindical a Catalunya passava per la CNT, però d'una altra banda alguns sectors de les JEREC declararen obertament la guerra a la CNT en considerar-la enemiga de la República i de Catalunya.[50]

En tot cas, l'organització sindical dels funcionaris va deixar clar que no es tractava d'una organització revolucionària que es pogués assimilar en la seva praxis a la CNT, sinó una associació professional catalanista disposada a dignificar les condicions laborals dels seus adherents a través de la negociació i aprovació amb la Generalitat d'un Estatut de Funcionaris.

> «[...] *Així, l'anunci del president del Parlament de Catalunya, el març del 1933, de la presentació d'un projecte de llei sobre funcionaris va provocar un sentiment contradictori en el si de l'AFGC. En principi, l'AFGC es mostrà satisfeta per la bona disposició de la Generalitat per dotar als seus empleats públics d'un Estatut de Funcionaris. Però per un altre costat, brogí un notable malestar en el si de l'AFGC perquè la Generalitat en cap moment l'havia consultat durant el procés de redacció de l'esmentat projecte. Així, a través de les planes del butlletí de l'AFGC del mes d'abril del 1934, l'Associació presidida per Ramis va mostrar al govern de la Generalitat el seu malestar perquè se l'hagués marginat del projecte:*
>
> > *"No serà endebades que recordem que l'Associació té presentades unes bases i de les quals encara no sabem quins són els apartats de les mateixes acceptats, però que en realitat, dia darrera dia, es fa més urgent l'establiment d'elles i és a base de les mateixes que deu establir-se l'Estatut de Funcionaris.*
> >
> > *[...] Seria inútil realitzar un Estatut que no s'avingués amb les necessitats econòmiques i morals dels Funcionaris de la Generalitat. Per això ha de tenir interès el Govern de la Generalitat en què entre els assessors de l'Estatut de Funcionaris sigui l'Associació la que tingui una representació més important, puix que representa a la majoria del personal i coneix la situació del mateix perfectament."*
>
> *Les darreres paraules destaquen la por a que Companys, a través del conseller de Treball, Martí Barrera, cerqués una entesa amb els reduïts sectors cenetistes que exercien com a funcionaris de la Generalitat en detriment de l'AFGC. En tot cas, situacions com la descrita pel butlletí de l'AFGC a l'abril del 1934 carregaven de raó el bagul dels greuges d'aquells que, dins de l'Associació, creien que la línia pactista i col·laboracionista amb el Govern de la Generalitat no beneficiava als funcionaris de l'administració autònoma ni tampoc a la voluntat revolucionaria i hegemònica de l'AFGC entre els funcionaris de la Generalitat.»*[51]

Aquesta però, no era l'opinió que sostenia en Martí Barrera. A les seves escasses intervencions públiques destacava com des de la Conselleria es tenia tendència al diàleg amb les organitzacions obreres i que aquest diàleg només es feia amb aquells que estiguessin disposats a parlar, tarannà que per aquells moments no era el que distingia a la CNT com a organització, més enllà d'enteses puntuals.

El problema en aquella situació —i és un problema del sindicalisme que no ha estat encara plenament resolt— raïa en la voluntat hegemònica i excloent de la que feien gala les organitzacions sindicals. Una de les qüestions que plantejarà Barrera serà la dificultat de tenir un interlocutor únic, doncs cada organització, en funció del grau d'implantació en cada sector o fàbrica, cercava l'exclusió dels altres o, si més no, un tracte diferenciat que venia a ser, a la pràctica, la voluntat d'un tracte preferent.

En exposar els tres casos anteriors, funcionaris, conflicte del port i conflicte de gas i l'electricitat, hem palesat, penso que a bastament, els problemes que podia generar la gestió diària de les relacions amb els interlocutors socials.

Certament, com indicava Martínez Fiol, es tendia a considerar la CNT pal de paller del sindicalisme a Catalunya, però no era un fet gratuït. Aquesta organització, des de la seva creació el 1910, havia passat per lluites internes i persecucions externes, i durant un període la

50 MARTÍNEZ FIOL, David. *Els sindicats de funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939)*, 2010, p. 170.

51 MARTÍNEZ FIOL, David. *La sindicació dels funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939)*, p. 329.

Barcelona, 20 de febrer de 1934

Carles Pi i Sunyer, alcalde de Barcelona, presideix la inauguració de l'estació de Correus del Gran Metropolità de Barcelona, acompanyat del conseller de Treball i Obres Públiques, Martí Barrera i altres personalitats del Consell d'Administració de la companyia.

ANC - FONS BRANGULÍ

seva conflictivitat va revestir la forma del pistolerisme defensiu, de la que sortirà ferida però no morta.

La Dictadura de Primo de Rivera va minvar els seus recursos, però un cop va caure el dictador va renéixer amb la mateixa força d'abans del període dictatorial.

Així doncs, des del punt de vista confederal, la recuperació de l'activitat pública havia de menar indefectiblement al predomini sindical, qüestió que a Barrera, com vell cenetista que havia estat, no l'hauria d'importar gaire. Recordem que la seva col·laboració amb l'organització confederal va arribar, si més no, fins el 1932, i els seus contactes amb antics companys cenetistes almenys fins la tornada de l'exili el 1950.

El problema real, el que el preocupava, era qui dirigia la CNT en aquells moments i sobretot, si seria capaç d'adaptar-se a les noves circumstàncies.

4.3.2 Tasca desenvolupada

Per tal de valorar convenientment el que va ser la tasca que desenvolupà Martí Barrera al llarg de l'any que va dirigir la Conselleria, cal recordar el període del que va disposar, a penes un any. Així, i tal com ens recorda Just Casas

«La Conselleria aconseguí regular pràcticament la totalitat del món laboral català amb l'aprovació en menys d'un any —des del setembre del 1933, quan es fan efectius els traspassos de Treball, però sobretot a partir del juliol del 1934, quan s'efectua el CES [Cens Electoral Social]*, i fins a l'octubre d'aquest mateix any— de cent pactes col·lectius, dels quals més de la meitat corresponen a bases de treball però també a la creació de diverses caixes d'atur forçós, malaltia, accidents, orfenesa, etc. o reglaments interiors d'empreses.*

El CES permeté la constitució definitiva dels Jurats Mixtos Professionals de Treball segons la Llei de 27 de novembre de 1931, convertits en elements indispensables de la negociació col·lectiva, així com en tribunals de primera instància en la resolució dels conflictes. També foren renovats els Tribunals Industrials, competents en reclamacions de caire individual privat entre patrons i treballadors a partir de l'incompliment del dret laboral vigent, així, com el mateix, Consell de Treball, màxim organisme assessor de la Conselleria en matèria de legislació social i alhora màxim tribunal d'apel·lació de les resolucions dels Jurats Mixtos. Uns altres organismes que es pogueren endegar, bàsics per al coneixement de l'atur, la seva incidència geogràfica i per sectors d'activitat, foren les oficines i registres de Col·locació Obrera. Aquests eren un element indispensable per tal de poder controlar l'oferta i la demanda laborals, i a partir dels quals la Conselleria, podia fornir les borses de treball municipals.»[52]

La Conselleria no havia aconseguit desplegar encara tots els organismes d'intervenció social quan fou aturat el normal funcionament de l'autonomia catalana amb la suspensió estatutària posterior als Fets d'Octubre.

Martí Barrera, va fer ús extensiu de les seves prerrogatives com a conseller per tal d'afavorir els treballadors. Va aconseguir establir la jornada laboral de quaranta-quatre hores al sector siderometal·lúrgic, va establir mitjançant Decret el descans setmanal obligatori en el conjunt de les activitats comercials, o va implantar la necessitat prèvia d'intervenció de les inspeccions i delegacions de Treball abans del tancament de qualsevol empresa, reducció de plantilla o reconversió.

Es pretenia mostrar al conjunt dels treballadors catalans que amb la via reformista i des d'unes institucions controlades per les esquerres es podia avançar en el conjunt de les seves aspiracions generals. I a més es podia plantejar a l'obrerisme l'autonomia catalana com un dic protector enfront de les polítiques regressives instal·lades a la resta de l'Estat després del triomf de les dretes el novembre de 1933. Gràcies a aquesta autonomia, la legislació social no va ser reformada a fons fins que l'Estatut fou suspès. Aquests aspectes, que en principi podrien semblar banals, tingueren la seva importància a partir de la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions de febrer de 1936. Aquests elements acabats d'esmentar són els que realment permeten de

52 CASAS, Just. *La política de Treball de la Generalitat Republicana (1931-1936)*, p. 608.

Barcelona, 11 de març de 1934

Diada dels Ajuntaments d'Esquerra. Àpat de la Victòria celebrat al Palau de Projeccions de Montjuïc, després de les eleccions municipals del 14 de gener, en les quals ERC assolí un ampli triomf.
La presidència de l'acte estava formada, d'esquerra a dreta, a la fila del davant: x, Joan Ventosa i Roig, x, x, x, Martí Rouret, Joaquim Llorens, Francesc Arnau i Cortina, Josep Puig Pujades, Ramon Frontera, Maria Dolors Bargalló i Joan Alavedra; a la fila del darrere: Josep Escofet, Nativitat Yarza, Amadeu Aragay, Antoni Vives, Ventura Gassol, Joan Casanovas, Lluís Companys, Carles Pi i Sunyer, Martí Barrera, Pere Mestres, Samuel Morera i Josep Borràs.

GABRIEL CASAS / ARF

parlar de fracàs relatiu, i per una qüestió prou simple: la Conselleria de Treball, si aconseguia captar almenys alguns sectors mínimament significatius de les classes treballadores als seus postulats, i en l'acceptació de la legalitat vigent en matèria social, podria convertir-se en una alternativa a la CNT a l'hora de controlar el panorama laboral a Catalunya i, amb aquest, el gruix de la qüestió social. S'ha de comentar també que tot plegat no es féu sense pagar-ne un preu. I aquest fou el desgast de la Conselleria per la seva supeditació i identificació per amplis sectors de treballadors amb la de Governació.

Els temps a venir donarien a les actuacions de Barrera al capdavant de la Conselleria tot el seu valor. Si prenem com a exemple un dels assoliments de la seva conselleria, la jornada de quaranta-quatre hores, la seva conquesta no va ser ni planera ni duradora. Així,

> «[...] *durant els primers mesos de 1934 els obrers d'aquest ram demanaren davant del jurat mixt corresponent la jornada laboral de quaranta-quatre hores. Quan aquest organisme la va denegar, els treballadors van recórrer al Consejo Provisional del Trabajo, que corroborà l'acord* [del jurat mixt]*; però en passar a la resolució del conseller de Treball de la Generalitat, Martí Barrera, aquest acordà la concessió de la demanda dels treballadors.»*[53]

Els assoliments que afavoria Barrera per als treballadors trobaven una oposició frontal a les files de la patronal, emprant arguments que anaven des de la manca de productivitat, la baixada de la facturació pel temps de crisi econòmica o, en el cas de les oficines de col·locació, de la manca de llibertat per escollir els empleats. Aquestes argumentacions no eren alienes a una oposició des de la patronal no només a una mesura concreta, sinó a totes aquelles que oferien als obrers i les classes populars una defensa i una protecció de la quals fins aleshores estaven mancades.

La reacció va haver d'esperar la tardor del mateix 1934. Un cop el Govern de la Generalitat va ser detingut arran dels Fets d'Octubre i amb el Principat sota l'estat de guerra, el nou ministre de Treball del Govern de la República, Oriol Anguera de Sojo, va disposar que quedés abolit el decret de les 44 hores a la indústria metal·lúrgica, tornant a les 48. Hi hagué, òbviament, petits actes de resistència, però aviat l'actitud de resistència va cedir i es va aplicar la llei.

En primer lloc perquè en estat de guerra com estava el país, el general Domènec Batet va recordar als treballadors l'obligació de complir el nou horari. En segon lloc, en aquelles ciutats com Sabadell on la resistència al nou decret va ser més important, la repressió adoptà forma de terrorisme empresarial: es va acomiadar tot el personal i es van tancar els tallers metal·lúrgics, que romanien tancats en acabar el 1934.

Com a mostra d'aquesta repressió, Soledad Bengoechea reprodueix la nota que el general Batet va adreçar als patrons:

> *«El general de la Quarta Divisió,* [Batet] *tenint notícies que hi ha patrons de la indústria metal·lúrgica que no compleixen les instruccions radiades el dia 12 del corrent, tolerant que en els seus tallers continuï regint la jornada de 44 hores* [...], *en vista de la resistència passiva manifestada pels obrers d'alguns tallers metal·lúrgics a complir l'ordre del Ministeri de Treball restablint la jornada de 48 hores, prevé a patrons i obrers que, d'infringir-se la dita ordre, quedaran rescindits els contractes de treball.»*[54]

4.3.3 Valoració de la primera etapa de conseller

Una valoració justa de l'actuació de Martí Barrera al capdavant de la Conselleria en aquest primer període no pot descurar tenir en compte l'escàs temps del què va disposar.

Nomenat per formar part del darrer govern Macià, que va durar poc més de dos mesos, i de nou membre de l'executiu de Lluís Companys el gener del 1934, —en aquest cas un Govern que acabaria la seva activitat arran dels Fets d'Octubre—, només va poder disposar de

53 BENGOECHEA, Soledad. *Reacció en temps de canvis. La Patronal catalana davant la República (1931-1936),* p. 141.

54 *Ibídem,* p. 144, citant *De l'Art de la Forja* (desembre de 1944).

Barcelona, 19 de març de 1934

Martí Barrera, conseller de Treball i Obres Públiques, reunit amb els representants del Front Únic de Llum i Força per tal de donar fi a una vaga.

ANC - FONS BRANGULÍ

dotze mesos per portar a la pràctica una política social amb cara i ulls. I aquest temps, en una situació convulsa com la que regnava a la Catalunya republicana, era un període massa curt.

Cal dir, però, que tothom sembla estar d'acord en la talla política i el desplegament de treball de Martí Barrera.

Sobre el seu valor polític, res millor que recollir les paraules d'un opositor a les polítiques dels governs d'Esquerra, com era el cap de la Lliga, Francesc Cambó.

> «[...] *Pel 1934, al Palau del Congrés, a Madrid, quan ell travessava una sala on estava reunida la minoria de la "Lliga", Francesc Cambó el féu cridar i li digué: "Barrera, us felicito. Sou l'única persona de la Generalitat que s'ha revelat com un veritable home de govern."*»[55]

Sobre la seva tasca positiva, hem de dir que anava en la direcció de treure a sindicats i patronal el monopoli dels serveis de col·locació dels treballadors en atur.

Com hem vist en el cas del conflicte del port, i com succeïa en d'altres branques de la producció, una de les forces dels sindicats raïa en la seva capacitat per a gestionar un nombre determinat de jornals. En fer això, el treballador trobava dins els locals sindicals un lloc en el que cercava feina amb certes garanties de trobar-ne, i el sindicat, coneixedor d'aquesta seva força, obligava sovint a incloure dins els acords els percentatges de jornals que pertocaven a cada formació.

Al resum de decrets dictats en aquesta primera etapa, es veu ben clarament la voluntat de la Conselleria presidida per Barrera de gestionar directament des de l'administració les bosses de treball, tant l'oferta com la demanda, a través de les Oficines Oficials de Col·locació Obrera, i en sengles decrets adreçats als ajuntaments de Sabadell i Sant Joan Despí s'obligava a sindicats i patrons a adreçar a les oficines d'aquestes localitats les vacants que existissin al municipi.

Amb tot, la situació de fet obligava a avenços i reculades, que només amb la possibilitat de disposar d'un temps del que restà mancada la Conselleria, es podrien haver dirigit definitivament. En el cas de Sabadell, per exemple, si bé el 2 de març de 1934 s'obligava als patrons i als obrers de la població a donar compte a l'Oficina Local de Col·locació de les vacants que tinguin els primers, de la situació d'atur en què es trobin els segons i declarant obligatòria l'acceptació d'obrers per part dels patrons i de treball de la corresponent categoria per part dels obrers com a resultat de la gestió de l'Oficina esmentada, en un decret posterior, de 21 d'abril de 1934, exceptuaven de l'obligatorietat, que recollia l'anterior decret, els càrrecs de directors, majordoms, ajudants, contramestres, teòrics i ajudants, viatjants, serenos i vigilants de fàbriques de Sabadell.

Per altra banda, i aquesta també va ser una lluita de Barrera —tant en aquest primer període com en el posterior a les eleccions de febrer de 1936—, calia crear un organisme que donés aixopluc als aturats més enllà de les polítiques concretes que sortien de cada pacte sectorial. No hi havia un subsidi que cobrís els treballadors que quedaven sense feina. Per superar aquesta situació, i prenent de nou com exemple el conflicte del port, un dels acords a què es va arribar garantia que els patrons incorporessin determinats imports per cada jornal abonat que anaven destinats a fornir una caixa de subsidis per als treballadors que quedessin a l'atur. Era, com veiem, una disposició sectorial, que es podia donar en d'altres rams de la producció, però que no anava més enllà del sector o l'empresa concreta.

Com ja hem vist prèviament, una de les primeres activitats parlamentàries de Barrera va ser la comissió que redactà el projecte de creació de l'Institut contra l'Atur Forçós.

L'activitat del nounat Institut havia d'anar adreçada a donar suport a les persones aturades, però mancat de la forma de subsidi, el suport es va establir mitjançant el traspàs de determinades quantitats de diners als ajuntaments, que destinaven a obres públiques o a socórrer empreses en dificultats.

Un exemple d'aquesta actuació porta data del dia anterior als Fets d'Octubre, el 5 d'octubre de 1934, i autoritzava l'Institut contra l'Atur Forçós per avançar a l'Ajuntament de Salt la quantitat de 160.000 pessetes

55 CORREDOR, Josep Maria. *Op. cit.,* p. 245.

Mataró, 27 de maig de 1934

Acte de clausura de la 2a Fira Comercial de Mataró. D'esquerra dreta: el conseller de Treball i Obres Públiques Martí Barrera, el president de la Generalitat Lluís Companys i l'alcalde de Mataró, Salvador Cruxent.

JOSEP DOMÍNGUEZ / ANC - FONS LLUÍS COMPANYS

amb la finalitat que s'esmenta. En aquesta cas, aquest import anava destinat a la construcció de la xarxa de clavegueram de la població.

Cal dir, però, que durant el període de suspensió de la Generalitat, d'octubre de 1934 fins febrer de 1936, aquesta política es va esbiaixar i va contribuir a la creació de xarxes de clientelisme, amb l'aplicació amb evident frau de llei de la norma que emparava les dotacions de capitals als municipis. En comptes de permetre la creació de treball amb l'amillorament de les mancances d'infraestructures dels municipis, una part important es derivava cap a empreses «amigues», arribant al seu doble destí —millora dels ens locals i creació d'ocupació—, només una part dels diners esmerçats.

Tal com destaca Just Casas

> «[...] *A partir dels Fets d'Octubre, el poder polític retornà a qui l'havia tingut gairebé sempre. A grups que no acceptaven la mateixa existència de la República pel que podia significar de règim socialment avançat.* [...]
>
> *La combinació d'aquests darrers grups en una aliança que es repartí el poder durant les Governadories Generals imprimí una nova política contra l'atur forçós més inofensiva, basada en la subvenció d'obres públiques, que rebutjava tot el que signifiqués una política àmplia, global, de transformació social, planificada i a llarg termini. I a més, es féu malament; falsejant, amb corrupció i favoritismes a gran escala.»*[56]

I conclou afirmant que durant el Bienni Negre les forces de dreta de nou al poder,

> «[...] *convertiren la legislació social i els seus mecanismes d'aplicació en un element repressor més, de manera que perderen la funcionalitat i els objectius anteriors, i esdevingueren veritables instruments de manipulació, restricció i limitació. Aquesta fou la política en matèria social seguida pels consellers Torrens i Dalmau (APC/ CEDA) i Gallart i Folch (LIC): manipular, restringir i limitar, a banda de la corrupció ja vista a partir de determinats organismes públics, sobretot de l'Institut Contra l'Atur Forçós (ICAF), i servir-se'n com a instruments de captació de poder i de suport i influència socials.»*[57]

Per altra banda, un dels instruments que, si més no en teoria, havia de col·laborar en la resolució dels conflictes entre patrons i treballadors eren els Tribunals Industrials de Treball i els Jurats Mixtos.

Els primers Tribunals Industrials de Treball havien estat creats per llei el 1908 i reformats el 1912, i havien sorgit de la voluntat interventora de l'Estat en la resolució dels conflictes de tipus civil, privat i individual entre els patrons i els treballadors.

Es tractava per tant d'un òrgan, per entendre'ns, que resolia problemes de caire individual entre patró i treballador, però que no intervenia, en canvi, als conflictes col·lectius.

Ara bé, en paraules del mateix Casas Soriano,

> «*La proclamació de la República conegué els Tribunals* [Industrials] *amb la mateixa composició, pel que fa al nombre dels seus membres, o disminuïda. L'operativitat dels Tribunals es trobava pràcticament col·lapsada, en clara infracció del Codi de Treball aprovat per la mateixa Dictadura de Primo de Rivera.*
>
> *En aquesta situació, davant l'amuntegament de les causes pendents de resolució i l'augment de la conflictivitat social en aquells anys de crisi, la Generalitat, fent ús de les prerrogatives competencials pel que feia a la legislació social a Catalunya, promulgà un Decret* [15 de juny de 1934] *de la Conselleria de Treball i Obres Públiques, signat pel conseller Martí Barrera, que intentà solucionar la interinitat permanent en què estaven situats els Tribunals Industrials per manca de la renovació preceptiva.»*[58]

Els conflictes col·lectius pertanyien a la jurisdicció, primer, dels Comitès Paritaris creats el 1922 i, en part, dels Jurats Mixtos sorgits amb la República el 1931.

Els Jurats Mixtos eren un producte de la nova República, que havien nascut mitjançant la Llei de 27 de se-

56 CASAS, Just. *Op. cit.,* p. 567.

57 *Ibídem,* p. 612.

58 *Ibídem,* p. 229.

Santa Cristina d'Aro, 7 d'agost de 1934

El Govern de la Generalitat de Catalunya, després d'una reunió ordinària celebrada fora de Barcelona, en període estival, a la localitat on passava uns dies de vacances el president Companys.

D'esquerra a dreta: Martí Barrera, Martí Esteve, Lluís Companys, Joan Comorera i Ventura Gassol.

FSB

tembre de 1931, *relativa a los Jurados mixtos, del trabajo industrial y rural, de la propiedad rústica y de la producción y las industrias agrarias.*[59]

Catalunya havia rebut la competència sobre l'execució de la legislació que regulava les condicions i els conflictes de treball a partir de l'1 de setembre de 1933, i ja el 23 del mateix mes publicava una Ordre de la Conselleria de Treball i Obres Públiques, en aquell moment dirigida per Francesc Xavier Casals, que obligava els Jurats Mixtos a lliurar entre l'1 i el 5 d'octubre les quantitats rebudes en concepte de resolucions i arbitratges, a més de justificar documentalment les quantitats rebudes fins aleshores. El 6 de desembre, una ordre del Ministeri de Treball autoritzava la Generalitat per anomenar presidents, vicepresidents, secretaris i d'altre personal administratiu dels Jurats.

Per fer-nos una idea del volum de treball desenvolupat per aquests organismes, cal dir que fins els Fets d'Octubre, encara no tretze mesos, els Jurats Mixtos van aprovar noranta-nou acords de reglamentació del món laboral, la major part dels quals, cinquanta-sis, corresponien a acords de Bases de Treball.

4.4. El pensament polític de Martí Barrera

Una de les virtuts de Martí Barrera fou la seva discreció. Treballador incansable no donava als seus actes la publicitat de la que feien gala d'altres personatges públics.

Aquest aspecte, que des d'un punt de vista personal ha de ser considerada una virtut, a l'estudiós del que va ser la seva tasca al capdavant de la Conselleria de Treball se li planteja un seriós problema, com és el mirar d'entreveure el seu pensament polític a partir de la seva obra i no del seu discurs.

Tasca arriscada certament. Així, d'intervencions destacades al Parlament de Catalunya en les que fes aportacions de quina era la seva voluntat en implementar una o altra actuació, poques en tenim. Tot just només tres, i la segona de les quals, a més, era continuació de la primera.[60]

El 8 de març de 1934, en la que considerem la intervenció més significativa d'aquest primer període, Barrera s'adreçà al Parlament, com a conseller de Treball, per contestar uns precs formulats per diversos diputats. Com que la seva Conselleria incloïa també les Obres Públiques, contestà també en aquesta sessió una qüestió relativa a la xarxa de ferrocarrils.

Del conjunt de les escasses intervencions parlamentàries de Barrera no es poden extreure conclusions definitives del que podria ser el pensament polític i social del conseller, però si aquestes intervencions les ajuntem amb el que havia estat la seva vida prèvia, podem fer un esbós prou aproximat.

En primer lloc, políticament Martí Barrera pertanyia a l'espai que ara diríem de la socialdemocràcia avançada. Des del seu punt de vista, era necessària la intervenció dels poders públics per corregir els excessos del sistema capitalista liberal, amb la voluntat d'afavorir al més feble per igualar les forces en lluita.

No hi ha crides a la col·lectivització ni a la despossessió dels empresaris, sinó que la correcció ve de la limitació de les capacitats que se suposarien en un sistema liberal. Així, les oficines de col·locació, per exemple, obligaven l'empresari a contractar per torn d'inscripció a la dita oficina, no en funció de la seva voluntat lliure.

Ara bé, i aquest aspecte podria ser colpidor coneixent el seu origen cenetista, treu simultàniament als sindicats una de les seves forces, les borses de treball sindicals que eren un dels punts de negociació en els conflictes i que permetia, al sindicat que pogués incorporar la seva llista com a prioritària, exercir un domini sobre els treballadors en la mesura que els podria proporcionar o no treball en funció de la fidelització.

En general, per tant, allò que Barrera considerava objectiu de la seva gestió era posar els mecanismes al seu abast en la lluita per establir el que ara anomenaríem mecanismes reguladors de la relació patró-obrer. Certament, aquesta intervenció també havia de

59 Publicat a *Gaceta de Madrid*, núm. 332, del 28 de novembre de 1931, p. 1.251-1.262.

60 Veure a l'Annex 1 d'aquest llibre les intervencions al Parlament de Catalunya de Martí Barrera com a conseller de Treball.

Tossa de Mar, 14 d'agost de 1934

Reunió del Govern de la Generalitat de Catalunya. D'esquerra a dreta: Joan Comorera, Martí Esteve, Lluís Companys, Ventura Gassol, Martí Barrera i Josep Dencàs.

FSB

generar organismes globals de protecció, en forma de subsidis i assegurances, que defugissin els marcs dels acords sectorials per esdevenir instrument al servei de tots els empleats més enllà de la branca de producció i, de vegades, fins i tot de l'empresa que oferia aquests avantatges dels que estaven mancades les altres empreses del sector.

Si en el pla del pensament social es poden apuntar unes línies, gràcies repeteixo més a la seva tasca positiva que a les seves manifestacions públiques, el problema en l'estudi del seu pensament polític s'acreix. Podem afirmar, com ell mateix va fer, que era de profundes conviccions democràtiques. I podem resseguir una línia de fidelitat a Salvador Seguí, en la recerca d'una conjunció de l'obrerisme amb una esquerra republicana i progressista, però també sabem dels seus contactes amb Francesc Maciá des del 1917, i els vincles que va establir durant la Dictadura de Primo de Rivera entre l'«avi» a l'exili i els grups cenetistes que vivien a la clandestinitat a l'interior.

La convergència d'aquests grups a Esquerra Republicana de Catalunya el 1931 fa que no puguem assegurar quina era, finalment, la seva tendència personal, però de sempre ha estat considerat dins d'ERC membre del sector favorable a Companys, i per tant mantindria aquesta línia a dalt esmentada de conjunció obrerisme - republicanisme progressista.

La seva pertinença a la maçoneria fins el 1939, si més no, i la fidelitat al país, sempre, ens donen les darreres pistes per definir un personatge tant complex i ric com en Barrera.

Socialment avançat però sense el dogma marxista, republicà, lliurepensador i per tant tolerant i dialogant, catalanista de pell i sang. En resum, el prototipus de tota una generació de catalans que van tenir el seu moment de florida al curt període republicà.

La seva acció de govern fou profundament reformista socialment i laboralment, però estrictament legalista. Just Casas l'analitza resumidament així:

«El que volia demostrar [Martí Barrera] era senzillament que seguint la legalitat establerta i els seus mecanismes d'intervenció social, i si aquests, per altra banda, estaven controlats per forces polítiques sensibles a les reivindicacions dels treballadors —i per tant no neutrals o indiferents, ans al contrari, plenament bel·ligerants—, es podien guanyar grans conflictes enfront patronals poderoses i fer plenament efectives les reivindicacions dels treballadors, sempre que aquestes no depassessin els límits constitucionals: en definitiva, el manteniment d'uns beneficis privats per a la patronal raonables i el respecte a la propietat privada. I encara més: que aquest sistema de fer les coses era millor i més efectiu que l'acció directa cenetista.»[61]

I conclou:

«Per tant, sense necessitat d'accions, objectius i plantejaments de caire revolucionari, en un sistema democràtic tot era factible i possible de manera gradual, rebutjant dictadures i règims autoritaris però també les temptacions revolucionàries. El camí vers el qual evolucionaven, de grat o per força, la Generalitat, la Conselleria de Treball i els sectors socials que li donaven suport, era clarament la socialdemocràcia. Uns més de gust, altres més per força, silenciosament o amb estridències verbals, però amb posicions i actituds socialdemòcrates.»[62]

61 CASAS, Just. *Op. cit.,* p. 616.

62 *Ibídem,* p. 616-617.

GENERALITAT DE CATALUNYA

CATALANS:

Les forces monarquitzants i feixistes que d'un temps ençà pretenien trair la República, han aconseguit el seu objectiu i han assaltat el Poder.

Els partits i els homes que han fet públiques manifestacions contra les migrades llibertats de la nostra terra, i els nuclis polítics que prediquen constantment l'odi i la guerra a Catalunya, constitueixen avui el suport de les actuals institucions.

Els fets que s'han produït donen a tots els ciutadans la clara sensació que la República, en els seus fonamentals postulats democràtics, es troba en gravíssim perill.

Totes les forces autènticament republicanes d'Espanya i els sectors socials avançats, sense distinció ni excepció, s'han aixecat en armes contra l'audaç temptativa feixista.

La Catalunya liberal, democràtica i republicana no pot estar absent de la protesta que triomfa arreu del país, ni pot silenciar la seva veu de solidaritat amb els germans que, en les terres hispanes, lluiten fins a morir per la Llibertat i pel Dret. Catalunya arbora la seva bandera, crida tothom al compliment del deure i a l'obediència absoluta al Govern de la Generalitat, que, des d'aquest moment, trenca tota relació amb les institucions falsejades.

En aquesta hora solemne, en nom del poble i del Parlament, el Govern que presideixo assumeix totes les facultats del Poder a Catalunya, proclama l'ESTAT CATALÀ de la República Federal Espanyola, i, en establir i fortificar la relació amb els dirigents de la protesta general contra el feixisme, els invita a establir a Catalunya el Govern Provisional de la República, que trobarà en el nostre poble català el més generós impuls de fraternitat en el comú anhel de bastir una República Federal lliure i magnífica.

El Govern de Catalunya estarà en tot moment en contacte amb el poble. Aspirem a establir a Catalunya el reducte indestructible de les essències de la República. Invito tots els catalans a l'obediència al Govern i a què ningú no desacati les seves ordres.

Amb l'entusiasme i la disciplina del poble ens sentim forts i invencibles. Mantindrem a ratlla tothom, però cal que cadascú és contingui subjectant-se a la disciplina i a la consigna dels dirigents. El Govern, des d'aquest moment, obrarà amb energia inexorable perquè ningú no tracti de pertorbar ni pugui comprometre els objectius patriòtics de la seva actitud.

CATALANS: L'hora és greu i gloriosa. L'esperit del President Macià, restaurador de la Generalitat, ens acompanya. Cadascú al seu lloc, i Catalunya i la República al cor de tots.

Visca la República i visca la Llibertat!

Barcelona, 6 d'octubre del 1934.

Lluís Companys, President de la Generalitat. - *Joan Casanovas*, President del Parlament. - Els Consellers: *Joan Lluhí i Vallescà, Josep Dencàs i Puigdollers, Martí Esteve i Guau, Ventura Gassol i Rovira, Joan Comorera i Soler, Martí Barrera i Maresma, Pere Mestres i Albet.*

Barcelona,
6 d'octubre de 1934
Ban de proclamació de l'Estat Català.
AHCB

Els Fets d'Octubre de 1934

5

Cal dir, d'antuvi, que la proclamació de la Segona República va ser, alhora, una festa per a les classes populars, sobretot urbanes, i un sepeli per als sectors conservadors. Des del mateix 15 d'abril de 1931, les conxorxes per a la destrucció del nou règim republicà van sovintejar els cercles conservadors. I no cal anar a buscar aquestes conxorxes lluny de Catalunya. La Lliga, i especialment Francesc Cambó, van ser ben bel·ligerants amb el nou règim.

A més, ja sense parlar de la Sanjurjada, —és a dir, l'intent de cop d'estat d'agost de 1932 contra la República protagonitzat pel general Sanjurjo— els aires a la resta d'Europa no eren precisament tranquil·litzadors.

El 1934 Mussolini portava més de deu anys dirigint Itàlia, Hitler havia arribat al poder a Alemanya, Dolfuss esclafava els socialistes a Àustria, els corrents ultradretans senyorejaven els carrers de França.... A Catalunya, malauradament, i és aquest un fet que no podem obviar, els adversaris polítics eren percebuts, cada cop més, com a enemics.

Així, el triomf de les dretes a les eleccions a Corts de novembre de 1933 no podia ser vist més que com una amenaça real contra el règim republicà. Macià moria el Nadal de 1933, i prenia el relleu a la presidència de la Generalitat Lluís Companys, amb una tradició més combativa que no de govern. Cal recordar en aquest punt que Companys havia estat advocat dels cenetistes durant el període de guerra social de finals dels anys 1910 i a començaments dels 1920, cofundador i ànima del projecte de la Unió de Rabassaires, i havia vist com assassinaven diversos dels seus companys i amics, des de Francesc Layret fins a Salvador Seguí.

El 1934, i ja amb Companys de president de la Generalitat, s'havia desenvolupat i aprovat la Llei de Contractes de Conreu que els hisendats de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, —recolzats per la Lliga— van dur al Tribunal de Garanties Constitucionals. Aquest la va derogar tot considerant que ni la Generalitat ni el Parlament de Catalunya tenien competències per dictar aquesta norma. El Parlament va desafiar el Tribunal, va votar de nou la Llei de Contractes de Conreu i la va aprovar de nou sense canviar ni una coma.

Només va faltar que el 4 d'octubre de 1934, després de la caiguda del govern de Ricard Samper, Alejandro Lerroux fos cridat a formar govern pel Presi-

Barcelona, 6 d'octubre de 1934

Els escamots de les JEREC formant davant el Palau de la Virreina, a la Rambla, per defensar l'Estat Català proclamat pel Govern de la Generalitat.

AGUSTÍ CENTELLES / CDMH

dent de la República, Niceto Alcalá Zamora, i designés per a formar part a tres homes de la CEDA, una aliança de dretes monàrquiques, catòliques, i bàsicament enemigues de tota la tasca legislativa de la República fins aquell moment.

Immediatament, el 5 d'octubre, es va convocar una vaga general revolucionària, fonamentalment promoguda pel PSOE i la UGT, que va ser ràpidament neutralitzada excepte a Astúries i Catalunya, on els fets van adquirir una dinàmica particular.

En el que es va anomenar la Revolució d'Astúries, els fets foren molt més sagnants amb centenars de morts per l'enfrontament entre la guàrdia civil i l'exèrcit contra l'Aliança Obrera. Un exèrcit, no ho oblidem, amb una actuació planificada des de Madrid pels generals Franco i Goded, i amb el general Yagüe sobre el terreny amb els seus legionaris.

A Catalunya, la resposta va prendre forma de proclamació de «l'Estat Català de la República Federal Espanyola» invitant a tots els dirigents polítics antifeixistes de tot l'Estat a què es traslladessin a Barcelona per a establir un govern provisional de la República. En la proclama feta pel president Companys des del balcó del Palau de la Generalitat, l'acompanyaren els consellers del seu govern, entre el quals Barrera.

A la proclamació de Companys van seguir dotzenes de proclamacions des dels ajuntaments de tot Catalunya. Però davant la resposta del Govern Lerroux, que va treure l'exèrcit al carrer i atacà el Palau de la Generalitat, el dia 7 Companys es rendí i tant ell com la resta del govern foren detinguts i processats, amb l'excepció del conseller Josep Dencàs, que es trobava a la Conselleria de Governació, i no al Palau de la Generalitat com la resta del Govern i que va poder fugir. El balanç va ser uns 40 morts i l'empresonament de 30.000 militants d'esquerres a tot Catalunya. A Barcelona els presos foren portats al vaixell Uruguay ancorat al port i reconvertit en presó.

El govern espanyol va suspendre l'autonomia catalana indefinidament, i en qualsevol cas va sostreure-li les competències d'ordre públic, justícia i ensenyament.

Claudi Ametlla, a les seves memòries, parla de la innocència dels governants catalans i com, de fet, van caure en un parany dissenyat des de Madrid amb la voluntat d'acabar amb l'autogovern català. De fet, molt hem de creure que en aquell moment els nostres governants, potser amb l'excepció de Martí Barrera i Martí Esteve, van pecar d'inexperiència, per no dir beneiteria. Segons Claudi Ametlla,

> «[...] *El cap d'Acció Popular o CEDA, senyor Gil Robles, el 16 de desembre d'aquest 34, en una conferència pública, digué que, en realitat, ells provocaren amb llurs actes el moviment revolucionari. I Salazar Alonso, el ministre de la Governació en el Govern Samper, ho confessava més taxativament en declarar en una conferència al "Círculo de la Unión Mercantil" que va fer tots els possibles per provocar la revolució. Hàbils en la intriga, mestres en malícies polítiques, sovint aquests "vells polítics" han derrotat els nostres "joves polítics" en les qüestions tàctiques.*»[63]

En una data indeterminada, el mateix Ametlla va rebre les explicacions de Barrera de com havia anat la reunió al consell de la Generalitat prèvia a la solució violenta del conflicte amb el Govern de la República. Així les va transcriure Ametlla a les seves memòries:

> *«Dins el consell de la Generalitat apareixien com a partidaris d'una solució de violència, Dencàs, Gassol i Comorera, els dos primers per una mateixa raó, l'altre per una raó particular. Companys sofria Dencàs i Gassol perquè Puig i Ferreter li havia fet prometre, abans d'ésser elegit president, que els mantindria en llurs conselleries, a canvi dels vots d'un grup de diputats que, altrament, no l'haurien votat. Però mai no els tingué veritable simpatia, sobretot a Dencàs. Dins del Consell era notori que Companys estava sotmès a dues influències: la de Martí Esteve en les qüestions interiors i tècniques i la de Lluhí i Vallescà en les qüestions polítiques. Les dues eren clares i visibles. Com ho era l'amistat d'Esteve i de Lluhí i la influència del segon damunt del primer. Jo era contrari de recórrer a la violència en la disputa amb Madrid. Martí Esteve també. El president vacil·lava fins que Lluhí el decidí per la guerra i el decidí fàcilment.*

63 AMETLLA, Claudi. Memòries polítiques, p. 260-261.

Barcelona,
8 d'octubre de 1934
Façana del Palau
de la Generalitat, malmesa
per l'artilleria de l'exèrcit.
FJI

Per a mi i per als que vàrem viure de prop aquests esdeveniments, no hi havia dubte que Lluhí obeïa a compromisos contrets amb els socialistes, segurament en nom del president i en nom propi; però això jo no podia demostrar-ho, perquè fou molt secret i en fracassar el cop tot s'esvaí com el fum. En la reunió del Consell en que s'acordà el cop, el mateix 6 d'octubre, jo em vaig haver de solidaritzar amb la declaració que el president llegí poc després, a pesar que no estava conforme, per companyonia, ja ho compreneu. Què volíeu que fes? Jo esperava que Martí Esteve digués alguna cosa en contra per adherir-m'hi, com correntment feia, però callà. Si hagués parlat, les coses haurien anat pel mateix camí, perquè molt escoltat en les qüestions administratives, ho era menys en les qüestions d'orientació general. A més, ja era massa tard per a recular. En un moment de la sessió, vaig dir a Joan Casanovas, president del Parlament català, que hi assistia i seia al meu costat: "Si sabessis que poc m'agrada tot això, i el gust amb què dimitiria". Casanovas, a qui el que s'anava a fer tampoc no entusiasmava, contestà: "Ni pensar-hi. Pobre de tu que ho fessis! La casa està plena de gent fanatitzada i armada que t'assassinaria per traïdor, pensant fer un gran servei a Catalunya." I així vaig seguir la sort de tots. Mai no m'he penedit.»[64]

Així, doncs, amb un govern heterogeni, en el qual Lluhí, Dencàs i Comorera apostaven, per diferents motivacions i amb diferents graus, per tàctiques revolucionàries, Companys no va tenir força autoritat per a fixar una política ben definida. A l'altra banda, la prudència de Martí Barrera i Pere Mestres no es va traduir en una oposició franca a la revolta i Martí Esteve —segons Carles Pi i Sunyer— conscient de representar una minoria i amb un matís més conservador, tenia una mena de complex, motiu d'indecisió i de pèrdua de voluntat.

Per la seva banda, cal recollir també el testimoni d'Antoni Xirau tal com ens l'ha fet arribar Artur Bladé.

«Jo vaig tenir ocasió de conèixe'l —diu Xirau [Antoni Xirau i Palau parlant de Companys, dietari de 13 de març de 1942]— *i d'ésser testimoni presencial de la seva actitud en un moment històric on la mort ja va fregar el cor de Companys.* [...] *El Sis d'octubre ha estat desvirtuat, i avui se'ns escapa tal vegada tot el que la decisió de Companys tenia de fatal per una sèrie de circumstàncies que se'ns van emportar a tots. No va ésser una gesta frívola, el Sis d'Octubre, ni un acte premeditat o inconscient. Ara el veiem com una cosa temerària perquè l'ambient d'aquells dies s'ha oblidat i solament en resten els fets. Companys sabia què s'hi jugava i tenia present que s'ho jugava també Catalunya. Ara és fàcil creure que les coses podien ser evitades, però en aquell moment els clarividents eren pocs. Companys sabia que es podia perdre, però creia que també es podia guanyar. De tots els centres, de tots els pobles, de tot arreu la pressió s'accentuava per anar endavant. Que estava en l'ambient ho proven les paraules del general Batet, quan encara les incertituds jugaven en el cor de Companys. La figura del general Batet també ha estat desvirtuada per la campanya d'una premsa que el va voler presentar com un conjurat que hi havia traïció a darrera hora. I no hi ha res d'això. Fou Martí Barrera qui va transmetre la comunicació dolorosa del general Batet poques hores abans de la proclamació de Companys: "Digueu al president que és un acte de follia el que es vol fer i que el moviment serà ofegat en dues hores". D'aquestes paraules se'n va recordar Companys en plena lluita quan les bales rebotaven contra les parets de la Generalitat. "Dèieu —va dir Companys— que no duraríem més de dues hores." En aquells moments encara creia que es podia guanyar. Quan poc temps després començaren les desercions i es va veure que els reforços que hom creia que podien venir no venien, i els atacants anaven a enfonsar a cop de canó la porta de la Generalitat, la personalitat de Companys va començar a prendre aquella dignitat que ja no el deixaria fins al fi del drama. Érem 5 o 6 que el voltàvem. Recordo que Martí Esteve plorava. Els altres pàl·lids callaven. En aquell moment va entrar Pérez Farràs, amb els cabells en desordre, congestionat, els ulls encesos. Ens van dir que poc abans s'havia begut d'una tirada una botella de conyac després d'obrir-la amb un cop contra la taula, com en el cine. "Ha arribat l'hora que els que tinguin les armes les facin servir", va dir Pérez Farràs.*

64 *Ibídem,* p. 269-270.

Barcelona, 12 d'octubre de 1934

Alguns dirigents d'Esquerra al vaixell-presó Ciudad de Cádiz ancorat davant el Castell de Montjuïc. D'esquerra a dreta es poden veure, entre d'altres: Ventura Gassol, Carles Pi i Sunyer i Martí Barrera. Posteriorment van ser traslladats al vaixell-presó Uruguay.

LLUÍS TORRENTS / AGA

"No crec —continua Xirau— que ningú dels que eren allí tinguessin cap arma". Companys es va aixecar i va dir: "Vostès poden anar-se'n. Jo em quedaré. Que parin el foc".

La Generalitat no estava encerclada i es podia fugir fàcilment, però ningú no es va moure. Aleshores va ser quan aquell mosso d'esquadra, pobret, va sortir amb el mocador blanc al balcó de la Generalitat. Allí mateix va caure... Ventura Gassol va entrar fora de si, cridant i protestant. Em va fer tanta ràbia que el vaig increpar furiosament. El foc va parar. Aleshores és quan Companys va parlar amb el general Batet amb una dignitat impressionant. "Demano per a mi tota la responsabilitat..."

Aquesta actitud la va mantenir, com ja sabem tots. L'Ossorio y Gallardo va admirar sempre més Companys. "Vostè té dos camins —li va dir— el de l'honor, que vol dir l'afusellament. Un altre..." "No en puc triar més que un", va dir Companys. I el va seguir.»[65]

Detingut el Govern, i traslladat a bord de l'Uruguay, Companys va voler exculpar els consellers i assumir ell sol la responsabilitat dels fets de la nit anterior. Els consellers, per la seva banda, es van declarar solidaris amb el president.

«[...] *El jutge tractà de fer peça a part per a un conseller, Martí Barrera, el qual, per la documentació intervinguda, li semblava menys culpable. L'interessat s'hi oposà enèrgicament, tot demanat el mateix tracte que els seus companys. Al llarg del procés, la mateixa conducta de no defugir cap responsabilitat ni cap culpa i de voler compartir-les totes solidàriament, fou observada sense defallença.»*[66]

L'actuació de Josep Dencàs es va prestar a molt retrets. Així, tal com recorda Claudi Ametlla

«[...] *en una sessió del Parlament de Catalunya, Companys, altra vegada President, retreia a Dencàs aquesta fàcil rendició, la seva imprevisió i la desobediència d'ell i dels seus a les ordres de la Generalitat: "Dues vegades, digué en aquesta deplorable sessió, vaig intentar parlar per telèfon amb la V.S., sense aconseguir-ho. Quan vaig poder parlar amb les vostres forces, jo, el President de la Generalitat, vaig ser desobeït. Sem digué que només podien obeir ordres de la V.S." L'acusació no desvirtuada per les mitges excuses de l'exconseller de Governació, ve a confirmar els mòbils personals amb què Dencàs feu el "sis d'octubre". L'home volia fer la revolució pel seu compte.»*[67]

Ametlla transcrigué, ja a l'exili, les confessions de Dencàs d'aquesta manera:

«"Ja sabeu que jo era adversari de Companys, a qui no creia digne del càrrec, perquè no el considerava prou catalanista. Jo volia abatre'l, per patriotisme. I em va semblar que ho aconseguiria amb aquest cop. Fer-lo caure i posar en el seu lloc un altre president més digne. Aquest era el mòbil que em guiava en tot aquest afer, el meu veritable i únic mòbil. Vaig equivocar-me, què voleu? Ja en faig la penitència."»[68]

El 7 de desembre es va dictar l'auto de processament i es van enviar notes des de la direcció general de presons per al trasllat dels presos a Madrid.

Martí Barrera va eludir en un primer moment el trasllat gràcies a que des de l'1 de gener fins el 28 d'abril de 1935, va estar ingressat per ser sotmès a una operació quirúrgica, en concret per una hèrnia que ja patia abans dels Fets d'Octubre, a la Clínica del doctor Trias i Pujol. Mentrestant la resta de membres del Govern presos havien estat traslladats a Madrid el 7 de gener de 1935.

A més, i segons l'informe de la Guàrdia Civil de 4 de novembre de 1939, incorporat al seu expedient per Responsabilitats Polítiques, aquest any 1934 Barrera va posar la Litografia Posmos (sic) únicament a nom de Joan García Machín.

La vista de la causa va començar el 27 de maig i la

65 BLADÉ, Artur. *Obra completa, Volum 9. L'exiliada. Segona part*, p. 262-264.

66 AMETLLA, Claudi. *Op. cit.,* p. 266.

67 *Ibídem,* p. 265.

68 *Ibídem,* p. 269.

Barcelona, octubre de 1934

Fotografia signada del Govern de la Generalitat al vaixell-presó Uruguay, ancorat al port. D'esquerra a dreta: Joan Comorera, Martí Esteve, Ventura Gassol, Lluís Companys, Martí Barrera, Pere Mestres i Joan Lluhí.

FJI

sentència es va donar a conèixer el 6 de juny.

Martí Barrera, quan li va arribar el moment de declarar davant el Tribunal va destacar la seva tasca positiva a la Conselleria de Treball, i com aquesta havia estat reconeguda per tothom.

«Així mateix, tinc la satisfacció de poder dir que des que estic detingut he rebut mostres d'adhesió I oferiments tant de les classes patronals de Barcelona com de les classes obreres. Aquesta és a grans trets la meva intervenció. De qualsevulla manera, el Tribunal sap la importància que té Catalunya, i per tant la infinitat de conflictes que s'han presentat i es presenten quan hi ha un règim de llibertat en què els obrers puguin manifestar-se.

Jo vaig procurar atendre'ls tots, i estic orgullós de dir que durant el temps que vaig estar a la Conselleria de Treball de la Generalitat, que va ser gairebé des del traspàs dels serveis de Treball fins al 6 d'octubre, i a pesar d'haver estat en diferents èpoques la regió més convulsionada, tinc l'orgull de dir que Catalunya fou la regió més pacífica i en la qual hi hagué més harmonia entre el capital i el treball.»[69]

Cal dir que en fer-se el judici el fiscal de la República es va abstenir de demanar pena de mort per cap dels encausats, sol·licitant en canvi la cadena perpètua.

Tot i així, finalment, a les conclusions provisionals manifestava:

«Els actes que realitzaren els processats Lluís Companys, Martí Esteve, Joan Lluhí, Martí Barrera, Pere Mestres, Ventura Gassol i Joan Comorera constitueixen un delicte de rebel·lió militar comprès en l'article 237 del Codi de Justícia Militar, circumstància 4a.

Són responsables criminalment de l'expressat delicte en concepte d'autors conforme al número 2 de l'article 14 del Codi Penal, els esmentats processats [...]

Ha d'imposar-se a cada un dels processats la pena de 30 anys de reclusió major, accessòries i vuitena part de les costes fins a l'acte d'obertura del judici oral i per setenes parts les posteriors a l'esmentat acte.»[70]

La decisió final va ser presa pel tribunal el 6 de juny de 1935 per catorze vots contra cinc, que demanaven l'absolució, i dues que sol·licitaven penes més baixes. *La Humanitat* recollia l'estat d'ànim del catalanisme republicà:

Octubre 1934
Segell editat pel Comitè Propresos i perseguits pels Fets del Sis d'Octubre de 1934.
FJI

69 BENET, Josep. «El conseller Martí Barrera, una vida al servei del poble català», A, *Món Laboral,* núm. 10, primer semestre de 1990, p. 149.

70 «Demà, dilluns, comença la vista de la causa contra el president i consellers de la Generalitat. El fiscal demana 30 anys de reclusió major», a *La Humanitat,* 26 de maig de 1935, p. 1.

Madrid, 27 de maig de 1935

El Govern de la Generalitat durant el judici pels Fets del Sis d'Octubre. D'esquerra a dreta: dempeus, Martí Barrera i Joan Comorera; asseguts, Lluís Companys, Joan Lluhí, Martí Esteve, Ventura Gassol i Pere Mestres.

ALFONSO / AGA

«Els Tribunals han emés el seu veredicte. Trenta anys de presidi. És la pena que sol·licitava el Fiscal de la República en la seva acusació contra el president Lluís Companys i els consellers Ventura Gassol, Pere Mestres, Martí Barrera, Joan Lluhí, Martí Esteve i Joan Comorera.

Trenta anys de presidi! Poques paraules hem de dir més. L'emoció no ens deixaria. La censura governativa tampoc. Però el poble ha assistit, en esperit, a la vista de la causa davant el Tribunal de Garanties Constitucionals. Les masses ciutadanes han escoltat, amb fervorosa atenció, totes les paraules que hi han estat pronunciades. Les multituds catalanes i republicanes saben a què atenir-se.

No podem comentar la sentència. No sabríem tampoc expressar el nostre dolor. Ens hi van massa coses i massa amors, perquè la nostra ploma pugui escriure avui un comentari serè. Potser escauria aquella exclamació del pare irlandès, que veu rodar el cap del seu fill a la guillotina, condemnat a mort per un delicte polític: "El meu fill té molts altres caps..."

Temps hi haurà per a tot, per molta amargura que es clavi a les entranyes. Temps hi haurà per a tot. Quan resta la consolació suprema de la consciència; quan en l'àmbit silenciós i sensible de la intimitat de cadascú no hi tremolen acusacions ni penediments; quan la veu del deure és l'amor a l'ideal de la vida; quan la mà es sent neta i presta a llançar sempre la primera pedra; quan s'ha estat lleial i coratjós a totes les hores; quan s'han reclamat totes les responsabilitats; quan s'han afrontat tots els perills; quan s'ha pogut respondre a tots els deures, ah!, aleshores hi ha un sol veredicte que importa: el de l'opinió pública, el de la Catalunya de tots els amors i de tots els fervors.

Per als qui marxen camí de presidi; per als qui ja hi són; per als qui poden anar-hi, la nostra adhesió i la nostra fe. Amb llàgrimes als ulls, però amb confiança absoluta en el futur, el nostre crit només pot ésser un:

Visca Catalunya!»[71]

Val a dir que aquest article, així com la resta de la portada, publicada sense haver passat per censura governativa prèvia, li va valdre a *La Humanitat* la suspensió durant una setmana.

Així, doncs, Marti Barrera i la resta d'encausats van ser condemnats a 30 anys, i el 27 de juny de 1935 sortien els dos grups cap als presidis. Barrera amb els consellers Ventura Gassol, Martí Esteve i Pere Mestres fou traslladat al penal de Cartagena, mentre els consellers Joan Comorera i Joan Lluhí i el president Lluís Companys anaven al penal del Puerto de Santa Maria. Sobre el seu trasllat al penal, declarava al periodista Joan Sariol:

> *«*[...] *Servo records molt emotius del viatge al penal fet amb Mestres, Gassol i Martí Esteve. Pels llocs on vàrem aturar-nos, era la vigília de Sant Joan, majorment a Múrcia, som objecte de renovades simpaties per part de la gent que té coneixement del nostre pas. Els agents que ens donaven escorta, vinga a demanar-nos discreció, no sabien què fer.»*[72]

A l'entrar als penals se'ls va aplicar el règim imperant més estricte, els van rapar, els van vestir amb l'uniforme de presidiaris i durant quaranta dies van romandre incomunicats.

> *«*[...] *Vestits de presidiaris i amb els cabells arranats, han de menjar el ranxo de la presó i només un cop a la setmana poden escriure a llurs familiars.»*[73]

L'1 d'agost de 1935 Martí Barrera va rebre la primera visita de la seva dona al penal de Cartagena. Anava acompanyada de la filla i germanes de Lluís Companys, així com el doctor i diputat d'Esquerra, Francesc Ribas i Soberano i la seva esposa. Venien del penal del Puerto de Santa Maria on no van poder veure al president Companys i els consellers Lluhí i Comorera, degut a que no havia finalitzat encara el règim d'incomunicació.[74]

71 «Guió del moment. Amb llàgrimes als ulls», a *La Humanitat,* 6 de juny de 1935, p. 1.

72 SARIOL, Joan. *Petita història de la Guerra Civil,* p. 84.

73 BLADÉ, Artur. *Antoni Rovira i Virgili i el seu temps,* p. 363.

74 «Los condenados políticos. Para visitar a los ex consejeros de la Generalidad», a *La Libertad,* 2 d'agost de 1935, p. 7.

Madrid, 28 de maig de 1935

El Govern de la Generalitat durant una pausa del judici pels Fets del Sis d'Octubre, rere la reixa de la presó de la Moncloa. D'esquerra a dreta: Pere Mestres, Martí Esteve, Lluís Companys, Joan Lluhí, Joan Comorera, Martí Barrera i Ventura Gassol.

ALFONSO / AGA

Mentrestant Esquerra havia designat una Comissió Executiva amb la voluntat de mantenir el funcionament del partit, fortament afectat per les detencions i la repressió posterior als Fets d'Octubre. La presidia Carles Pi i Sunyer i en formaven part Pere Coromines, Joan Puig i Ferreter, Marià Pujulà, Martí Rouret, Hilari Salvadó, Miquel Santaló i Humbert Torres.

Anul·lada l'autonomia catalana, restava però una minoria parlamentària d'ERC a les Corts espanyoles. Un cop empresonats els consellers calia saber quina havia de ser l'actitud a prendre per part dels parlamentaris d'Esquerra. Una opció, propugnada pel mateix Companys, consistiria en l'abandonament de l'hemicicle, com ja havien fet els parlamentaris del PSOE i els d'Izquierda Republicana. El dilema es va resoldre a començaments d'agost de 1935. La Comissió Executiva d'ERC publicava una nota que resava:

> *«Examinades per la Comissió Executiva les qüestions discutides darrerament, amb referència a la situació de la minoria d'Esquerra Republicana a les Corts de la República, declara:*
>
> *Primer.– La minoria estava autoritzada per la Comissió per a romandre al Parlament, junt amb les minories de les esquerres espanyoles.*
>
> *Quant a la sessió en què va discutir-se la pròrroga de l'estat de guerra a Barcelona i sobre el qual la minoria havia ja opinat públicament en sessions anteriors, el diputat senyor Pasqual Leone fou el designat per a oposar-s'hi en representació de totes les esquerres de la Cambra;*
>
> *Segon.– La minoria i per tant tots els diputats que la formen, està sotmesa a la disciplina del Partit, representada com a òrgan executor per la Comissió Executiva. Aquesta, abans de la reobertura de les Corts, posant-se en relació amb les esquerres espanyoles i de conformitat amb el que la situació política del moment aconselli, determinarà la conducta a seguir per la minoria d'Esquerra Republicana de Catalunya, en la nova etapa parlamentària.»*[75]

A començaments de 1936, Pi i Sunyer va visitar els presos, i sobre els detinguts a Cartagena comenta que els va trobar

> «[...] *bien, de salud y de ánimo, con una gran identidad de pensamiento los cuatro. También vimos a esposas e hijos, quienes pasaban largas temporadas cerca de los muros detrás de los cuales estaban encerrados sus esposos y padres.»*[76]

A les seves memòries Pi i Sunyer també analitza els diferents punts de vista dels dos grups de consellers empresonats:

> *«El grupo preso en el penal de Puerto de Santa María, por temperamento y por política, era más inquieto, más inclinado a las posiciones extremas. Junto a Companys estaba Lluhí, representante de un grupo disidente de la "Esquerra", y Comorera, portavoz de la "Aliança Obrera". Los dos instintivamente coincidían en una actitud crítica de la situación de nuestro partido. Y desde Barcelona no dejaba de haber quienes los estimulaban a hacerlo. El mismo Companys estaba sujeto a los intrigantes de la "Esquerra" que se dolían de que las cosas no fuesen bastante a su gusto. El clima político en el penal de Cartagena era muy diferente. Los cuatro consellers, Gassol, Martí Esteve, Mestres i Barrera, coincidían en propugnar una política prudente y moderada. En realidad no había una política del Gobierno de la Generalidad; había dos.»*[77]

El clima polític i social es deteriorava dia a dia, i els succesius fracassos dels governs conservadors porten a la convocatòria d'eleccions generals anticipades. Des del penal, Barrera havia d'intervenir en les negociacions per arribar a formar una candidatura unitària de les esquerres de Catalunya, que es concretaria finalment en el Front d'Esquerres, la versió catalana del Front Popular.

75 «Esquerra Republicana de Catalunya. Notes de la Comissió Executiva», a *La Humanitat,* 8 d'agost de 1935, p. 1.

76 PI I SUNYER, Carles. *La República y la Guerra. Memorias de un político catalán*, p. 322.

77 *Ibídem,* p. 326.

Cartagena, juliol de 1935

Martí Barrera a la seva cel·la al penal de Cartagena on fou empresonat pels Fets del Sis d'Octubre.

ANC - FONS VENTURA GASSOL

A mitjan gener des de *La Humanitat* es denunciava el tracte cap als consellers per part de la direcció del penal:

«El director del Penal, Diego Robles —que ho havia estat abans de la República, del de Figueres— manté contra els quatre dignes representants de Catalunya un rigorisme exagerat, inflexible i estúpid, que no s'ha suavitzat ni un instant des de l'ingrés dels quatre reclosos en el Penal.

Avui, que ens és possible fer-ho, protestem pel tracte inhumà que es dóna a Cartagena als nostres homes, el quals encara han de rebre les visites, quan aquestes se celebren a la saleta, amb guàrdia de vista i han de suportar constantment la rigidesa implacable —que aprofita els pretextos més ínfims per manifestar-se— d'un Reglament aplicat amb odiosa tossuderia. El tremp admirable dels quatre catalans, i els afanys incansables dels amics d'esquerra de Cartagena, suporten dignament la sorda rancúnia del director Robles, però és hora que acabi aquesta situació. August Barcia realitzà dies enrera unes gestions en aquest sentit. Per si no haguessin tingut l'eficàcia que era d'esperar, insistim avui des d'aquest lloc en la petició al Poder públic i als seus organismes encarregats.

I, una vegada més, va la nostra fervorosa salutació als entranyables Gassol, Mestres, Barrera i Esteve, uniformats avui a Cartagena amb el vestit de pena dels presidiaris...»[78]

Potser degut a aquesta denúncia periodística, a finals de gener, quan els consellers presos a Cartagena van rebre la visita del dirigent d'Acció Catalana, Lluís Nicolau d'Olwer, a l'exministre republicà li van permetre allargar l'estada, de manera excepcional, durant dues hores. Les eleccions ja estaven convocades i l'optimisme davant una victòria que els alliberés de la presó es podia llegir als seus rostres. Ho recollia la crònica periodística en els següents termes:

«Acerca de las elecciones dijeron que tienen la seguridad de la victoria de las izquierdas pues esperan que la democracia catalana republicana y la democracia liberal votarán disciplinadamente la candidatura de coalición de izquierdas. Sólo temen las tentativas desesperadas de la reacción y que el dinero que viertan las derechas pueda evitar el triunfo de las izquierdas.

[Afirma Nicolau d'Olwer] "Por esto me encargaron que vigilaramos mucho. Estan seguros de que el pueblo de Cataluña votará con fe y entusiasmo y que los obreros votaran a las izquierdas para defender la libertad de sus hermanos encarcelados."

Agregó el Sr. Nicolau que traía una excelente impresión de la visita. Martín Esteve se dedica a escribir artículos, Barrera estudía libros sobre cuestiones sociales, Mestres despacha correspondencia y lee mucho y Ventura Gasol está traduciendo a Horacio.»[79]

78 «Un penal i un director: Cartagena», a *La Humanitat,* 19 de gener de 1936, p. 1.

79 «El señor Nicolau d'Olwer visita a los presos políticos. Los ex consejeros de la Generalidad confían en el triunfo electoral y en su próxima liberación», a *La Libertad,* 29 de gener de 1936, p. 3.

Febrer de 1936
Cartell del Front d'Esquerres —obra de Cristóbal Arteche— per a les eleccions a Corts Republicanes.
UB-CRAI-BPR

1936
El triomf del Front d'Esquerres

6

Davant les eleccions de febrer de 1936 ERC volia aconseguir que la base social de la CNT —una massa obrera teòricament apolítica— es mobilitzés i votés massivament al Front d'Esquerres. Les circumstàncies i els contactes amb alguns elements sindicalistes els feien ser optimistes. Així, Joan Peiró, en una carta a Martí Barrera,

> «[...] *le decía que, si bien como organización sindical tenían que mantener el principio de neutralidad, como hombres todas sus simpatías iban hacia las izquierdas. Y de acuerdo con éstas, muchos de los obreros sindicalistas votaron.»*[80]

El Front d'Esquerres, que liderava Esquerra Republicana de Catalunya, agrupava a la pràctica totalitat de les forces de tradició republicana presents a la política catalana, des d'Acció Catalana fins el Partit Obrer d'Unificació Marxista, passant per la Unió Socialista de Catalunya, el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, el Partit Català Proletari, el Partit Republicà d'Esquerra, el Partit Comunista de Catlunya, la Unió de Rabassaires i el PSOE.

El Front d'Esquerres presentà unes candidatures a les quatre demarcacions catalanes farcides de dirigents polítics presos, entre ells tot el Govern, des del president Companys fins els consellers Barrera, Comorera, Esteve, Gassol, Lluhí i Mestres o d'altres dirigents com el líder d'Esquerra a l'Alt Empordà Josep Puig Pujades.

El 16 de febrer de 1936, el triomf de les candidatures del Front d'Esquerres a Catalunya i del Front Popular a la resta de l'Estat, van permetre l'alliberament tant de Barrera com de la resta de membres del Govern de la Generalitat, elegits tots diputats a les Corts de la República.

En aquestes eleccions Barrera pel nombre de vots que aconseguí, ocupà el quart lloc de la candidatura del Front d'Esquerres a la circumscripció de Barcelona-ciutat , només al darrere de Nicolau d'Olwer, Claudi Ametlla i de Lluís Companys i per davant de personalitats tan importants com Pere Coromines, Josep Sunyol i Garriga, Marià Rubió i Tudurí i Jaume Aiguader. Cal recordar

80 PI I SUNYER, Carles. *Op. cit.,* p. 343.

17 de febrer de 1936
Portada —obra de Cristóbal Arteche— del diari d'Esquerra *Última Hora* celebrant la victòria electoral del Front d'Esquerres.
AHCB

que només tres anys i mig abans, a les eleccions al Parlament de Catalunya, pel nombre de vots aconseguits havia ocupat el darrer lloc d'una candidatura que comprenia 18 diputats.

L'alliberament del Govern de la Generalitat, la tornada a Catalunya —previ pas per Madrid— i la rebuda final a la plaça de Sant Jaume de Barcelona, es va fer en un clima d'eufòria popular. En paraules del propi Martí Barrera:

> «[...] *Pel febrer següent la sortida de Cartagena vers Madrid i de tornada a Barcelona, serà tota constel·lada de visques a la "Generalidad", a "Cataluña", als "consejeros", als "políticos honrados", a "Luis Companis", etcètera. Fins i tot a Albacete, on som declarats hostes d'Honor i les autoritats ens obsequien amb un banquet, sento un anònim "¡Viva Cataluña libre!" que arriba a emocionar-me. Ens rebia, allí, una gentada impressionant.»*[81]

En el tren de tornada a Barcelona, la seva esposa Purificació Costa declarava a la premsa les dificultats familiars passades durant els dos anys de captiveri del marit:

> «*—La desventura nos dió el golpe —dice la señora de Martín Barrera— cuando no la esperábamos. Mi esposo tiene como único patrimonio una modesta imprenta en Barcelona. Hubo que reducirse a lo más imprescindible. Para gastar una peseta me reunía en consejo conmigo misma, y después... gastaba cincuenta céntimos. De esta forma, con mucho orden, con un gran cuidado, he podido afrontar los días de la desventura. Mis tres hijos han podido seguir estudiando y yo contenta de que se parezcan a su padre. Creí morir de zozobra y de pena al conocer el traslado de mi esposo al presidio. Y aun teniéndole, como ahora, en libertad y a mi lado, el momento más grato de toda esta pesadilla fué cuando pude llegar a Madrid y verlo en la Cárcel Modelo... ¡Qué hombre más comprensivo y humanitario el director, el señor Elorza! Vi a mi marido a través de rejas tan abiertas que hasta abrazarle pude y darle los besos que sus*

—Penseu que només votant l'esquerra poden sortir aquests homes.

Febrer 1936

Il·lustració —obra de Robert— publicada a la premsa en el marc de les eleccions a Corts Republicanes.

FJI

81 SARIOL, Joan. *Op. cit.,* p. 84.

Ocaña, 22 de febrer de 1936

Els membres del Govern de la Generalitat es retroben a Ocaña, població estratègicament situada en una cruïlla de carreteres, provinents uns del Puerto de Santa María i els altres de Cartagena, camí de Madrid, on s'estaran uns dies. D'esquerra a dreta: Martí Barrera, Martí Esteve, Ventura Gassol, Lluís Companys, Pere Mestres i Joan Comorera.

ALFONSO / AGA

hijos me habían dado para él.

Martín Barrera, forjado en todas las luchas de la política, tiembla ligeramente recordando aquel episodio...»[82]

Quan Martí Barrera va ser amnistiat i alliberat el 1936, la lògia Kronos va organitzar el 23 de maig de 1936 (o potser el dia 9 com s'indica en un altre lloc) un banquet en honor dels excarcerats, entre els quals a més del propi Barrera hi assisteixen Companys (iniciat a la lògia Lealtad el maig de 1922), el coronel Enric Pérez Farràs i Joan Casanovas.

El març de 1936 Lluís Companys donava compte del nou Consell Executiu, mimètic al que protagonitzà els Fets del Sis d'Octubre de 1934, amb l'excepció del conseller de Governació Josep Dencàs que fou substituït per Josep Maria Espanya. Així, Joan Lluhí fou nomenat conseller de Justícia i Dret; Ventura Gassol, conseller de Cultura; Martí Esteve, conseller de Finances; Joan Comorera, conseller d'Economia i Agricultura; Martí Barrera, conseller de Treball; i Pere Mestres, conseller d'Obres Públiques i Assistència Social i Sanitària.

Poc després, el maig de 1936, Companys impulsà una reestructuració del Govern que mantenia Barrera a la Conselleria de Treball. Els canvis introduïts són la divisió de la Conselleria d'Obres Públiques i Assistència Social i Sanitària en la Conselleria d'Obres Públiques —assumida per Pere Mestres— i la Conselleria de Sanitat i Assistència Social —responsabilitat del doctor Manuel Corachan— i la substitució de Joan Lluhí per Pere Comas al capdavant de la Conselleria de Justícia i Dret i de Joan Comorera per Lluís Prunés a la d'Economia i Agricultura.

La substitució de Lluhí i Comorera obeïen a raons diferents. En primer lloc, Lluhí havia deixat la conselleria en ser nomenat ministre del Govern de la República, mentre la baixa de Comorera responia al desig del seu partit, la Unió Socialista de Catalunya, de no continuar la col·laboració amb el Govern iniciada el 1934, per considerar que les circumstàncies extraordinàries d'aleshores ja no es donaven.

Martí Barrera va treballar amb èxit per arbitrar els conflictes que es presentaven i evitar violències, sovint amb solucions poc «acadèmiques» però efectives, i amb el prestigi i les coneixences de les que encara gaudia en cercles sindicals.

Barrera enfocava la resolució de conflictes amb la tenacitat que reflecteixen aquestes paraules:

«Heribert Barrera, en una conferència sobre el seu pare pronunciada a Montserrat el 1973, explicava que de vegades, esgotats altres procediments de conciliació, es tancava en una habitació amb els patrons i obrers litigants i els deia: "D'aquí no sortirà ningú fins que no hàgiu arribat a un acord". I si els empresaris o dirigents gremials protestaven, dient que això era una coacció, els responia: "Quan vosaltres manàveu i jo era un obrer sindicalista, hauríem estat prou contents si les autoritats, en lloc d'atiar-nos la Guàrdia civil i disparar contra nosaltres, ens haguessin tractat com jo us tracto ara".»[83]

En una entrevista realitzada pel periodista Gabriel Trillas Blázquez, repassa els reptes de la seva conselleria: la reducció de la jornada de treball, la lluita contra l'atur forçós i el restabliment dels Jurats Mixtes paritaris.

«[...] Martín Barrera desempeña la consejería que le sienta mejor. Esta cosa frenética de resolver conflictos obreros en una ciudad tan industrial com Barcelona parece que le apasiona porque la está practicando desde chico. [...]

[..]

—¿Qué posición adopta la clase patronal ante esta reducción de la jornada laboral?

—Las objeciones contra la reducción del trabajo han sido ya ampliamente debatidas y satisfactoriamente resueltas en la Oficina Internacional de Ginebra. [...] en Ginebra se considera la reducción de jornada como uno de los puntos esenciales para entablar decididamente la lucha contra el paro. Yo, por mi parte, estoy conven-

82 «Vi a mi marido a través de rejas», a *Estampa,* 7 de març de 1936, p. 37.

83 RAGUER, Hilarl. *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939),* Nota 35, p. 240.

29 de febrer de 1936

Purificació Costa i Martí Barrera en un departament del tren en el viatge de tornada a Catalunya, des de Madrid, després de ser alliberat arran de la victòria del Front d'Esquerres..

LLOMPART / BDH

cido de que dentro de breve tiempo esta mejora que acabamos de establecer en Cataluña ha de hacerse extensiva a toda España, y constituirá el punto de partida de un extenso programa de transformación económica y social del país.

—Y ya que hemos mentado el paro forzoso...

—[...] se intensificará en lo posible la actuación del Instituto contra el paro, ofreciendo los créditos que las circunstancias permitan a los Ayuntamientos y demás corporaciones que los necesiten para emprender obras de interés público.

Una preocupación apremiante en estas circunstancias la constituye la ley de Jurados Mixtos, del señor Salmón. [...] El obrero catalán tiene una especial propensión a rehuír la juricidad, o por lo menos a no aceptarla, sino se la sustrae a las influencias de la política. Este factor gravita con fuerza extraordinaria sobre toda la vida de Cataluña. Desde luego, en ninguna parte es posible gobernar con leyes que repugnen a la conciencia pública [...]

—Usted cree que es preciso restablecer los Jurados Mixtos, ¿no es eso?

—Lo creo yo, y el Gobierno de la República me parece que también. [...]

[...] En las luchas sociales es absolutamente indispensable situarse por encima de todo partidismo. De ahí que crea que la mayor garantía para unas y otras organizaciones sindicales la ofrecen los hombres que no militamos en ningún partido de clase. [...]»[84]

En aquest sentit, durant el curt període que va romandre al capdavant de la Conselleria en aquest segon període, va fer tots els possibles per restablir de manera ordenada l'estat de coses anteriors als Fets d'Octubre de 1934.

Així, una de les primeres mesures que adoptà va ser deixar nul i sense efecte, el mateix 2 de març que va prendre possessió, el Decret del 8 d'octubre de 1935, durant la Governadoria General de Pich i Pon, i amb Torrens i Dalmau com a gestor governatiu de Treball, que anul·lava el laude que Barrera havia dictat el 31 de desembre de 1933, mitjançant el qual se solucionava el conflicte mercantil d'aquell any.

Amb aquesta anul·lació, el laude va tornar a ser vigent fins l'aprovació d'unes noves bases de treball. Els dies 3 i 4 de març, una delegació del Front Únic de Treballadors Mercantils (FUTM) mantingué diversos contactes amb Barrera i li van lliurar un plec de reivindicacions de les organitzacions obreres que el conformaven.

Un cop quedava restablert el laude i en resposta a les peticions dels representants dels treballadors, la conselleria va dictar un seguit d'ordres que desenvolupaven, per tal de completar-los, els continguts del Decret.

El que resultaria més significatiu de la nova etapa va ser el canvi de perspectiva que es va aplicar a la política social duta des de la Generalitat de Catalunya, gràcies també a una nova mirada envers Catalunya i les seves institucions per part del Govern espanyol. Des del moment de l'assumpció de la Conselleria de Treball per part de Barrera, realment es va fer el que s'hauria d'haver fet de bon començament. Davant del que havia estat el Bienni Negre, i amb el temor d'una nova reacció dels sectors més intransigents de les dretes espanyoles, Catalunya va ser realment tractada com el baluard de les esquerres de la República.

Per una banda això va significar una ràpida normalització institucional autonòmica de la mateixa manera que es van apressar a normalitzar les competències que havia d'assumir novament la Generalitat. I dins aquestes les lleis socials, que prenien un nou carés. Des de la Generalitat, es va passar el protagonisme a la Conselleria de Treball, i es va desplaçar a un discret segon pla la Conselleria de Governació. Finalment, i malauradament el temps ens diria que tard, la Generalitat va començar el dibuix d'una política de pau social basada no en les «forces d'ordre públic» sinó en una política econòmica afavoridora dels interessos de l'economia catalana en general, i aquí hauria de tenir especial protagonisme l'ICAF.

Tot just passades les eleccions del 16 de febrer es veia que alguna cosa estava a punt de canviar i si ana-

84 «Don Martín Barrera, consejero de Trabajo del gobierno de la Generalidad, habla de la reducción de la jornada, del paro obrero y de los Jurados Mixtos», a *Crónica,* 5 d'abril de 1936, p. 16.

Castelldefels, 1 de març de 1936

El Govern de la Generalitat, arriba al baixador de Castelldefels on deixa el tren provinent de Madrid i continua el viatge fins a Barcelona en automòbil. D'esquerra a dreta: Pere Coromines, Martí Esteve, Lluís Companys, Ventura Gassol i Martí Barrera.

LLUÍS TORRENTS / AGA

litzem les actuacions de l'organisme ens adonarem que hi havia pressa per actuar. El 19 de febrer Manuel Juliachs i Mata era retornat al seu càrrec de vicepresident de l'ICAF i el 21 de febrer eren cessats els vocals que en aquell moment actuaven, nomenats durant el període de les Governadories.

A més, coneixedor el nou Govern de les desviacions que havien estat introduïdes en la distribució dels fons de l'ICAF, el 24 de febrer es dictava un decret disposant que les comissaries delegades, els ajuntaments i tots els organismes que haguessin rebut de la Generalitat subvencions o aportacions destinades a la lluita contra l'atur forçós donessin compte en un termini de vuit dies de l'aplicació donada a les quantitats rebudes i del resultat obtingut.

El 25 de febrer havien estat restablerts als seus llocs els antics membres de l'organisme que ho havien estat amb anterioritat a la suspensió estatutària, i el 12 de març de 1936 es va reunir per primera vegada el Ple de l'ICAF.

Un cop reestructurat l'organisme, i aclarides les destinacions dels fons, a partir del 7 de juny va començar a esmerçar quantitats importants per ajudar els ajuntaments en la creació d'ocupació. Entre aquesta data i el cop d'Estat franquista del juliol es van destinar quantitats per obres municipals als ajuntaments de Monistrol de Montserrat, Sant Feliu de Guíxols i Sant Feliu de Llobregat.

Però és que fins i tot amb la guerra en marxa, l'ICAF mantingué activa la seva política. El 23 de juliol, quatre dies després de l'aixecament dels facciosos a Catalunya, s'atorgava una pròrroga als ajuntaments per l'acabament de les obres per les quals havien demanat els ajuts. El 18 d'agost l'ICAF era autoritzat a acabar les obres de la Casa Bloc i finalment a començaments de novembre s'acordava la concessió d'un crèdit extraordinari d'un milió de pessetes per a préstecs als ajuntaments, corporacions i altres entitats per a fer front a l'atur involuntari.

Així, doncs, sota el control directe de Barrera, l'ICAF va llançar un seguit de propostes, que en realitat eren tot un pla de reorganització econòmica. L'objectiu era la salvaguarda de l'entramat industrial català, que comptava entre els seus valors una mà d'obra alta-

1 de març de 1936
Banderí editat amb motiu de l'arribada a Barcelona del Govern de la Generalitat, després de ser alliberat. En una cara hi apareixen les quatres sagetes, símbol del Front d'Esquerres. A l'altra el rostre de l'expresident Macià i el dels set membres del Govern Companys.
FJI

Barcelona, 1 de març de 1936

Els consellers Ventura Gassol, Joan Lluhí i Martí Barrera saluden des de l'automòbil descobert, a l'alçada del Passeig de Gràcia.

FSB

ment formada i especialitzada. D'altres mesures, tendents a afavorir a les classes treballadores anaven en el sentit de reduir la jornada laboral a quaranta hores setmanals —tal com proposava la Organització Internacional del Treball—, impulsar la reforma agrària i mesures complementàries que incentivessin el consum i la demanda internes. Al costat d'altres mesures més estrictament econòmiques des de la Generalitat de Catalunya es volia impulsar una reorientació de la política econòmica de l'Estat per tal de passar d'unes tendències de tipus autàrquic a unes d'expansives i amb voluntat de competir.

> «[...] *La Conselleria de Treball, mitjançant l'ICAF, havia aconseguit d'alguna manera començar a influir en la política econòmica general de l'Estat a partir de propostes que foren assumides per la totalitat de les organitzacions que d'alguna manera, representaven el gruix social del poble de Catalunya —des de les organitzacions patronals fins a les obreres, incloent per primera vegada la participació de la CNT en un organisme esdevingut institucional, com la Comissió reguladora de la indústria tèxtil—.*
>
> *L'ICAF es dedicà, per fi, a intentar resoldre de veritat el problema per al qual havia estat creat: l'atur forçós. I ho féu no mitjançant la subvenció d'obres públiques i l'ajut puntual a determinades empreses, sinó amb propostes econòmiques globals, amb un esperit unitari i fent valer el pes del conjunt de la societat catalana en la resolució dels problemes que l'afectaven directament.* [...] *En definitiva, el projecte economicosocial, en aquell moment, de les classes mitjanes progressistes que necessitaven per fer possibles els seus objectius, més que el suport, la total implicació de les classes treballadores.»*[85]

El 9 de juliol de 1936, en seu parlamentària, Martí Barrera contestava una interpel·lació del diputat de la USC Joan Fronjosà, i explicava quina era la seva política de diàleg amb els agents sindicals:

> «[...] *En tot moment he procurat portar cap a la Conselleria aquells sectors obrers que podia portar pertorbacions per a la solució dels conflictes —referint-se als intents d'apropament vers la CNT rebutjats per aquesta— (...) Ara bé, és natural que jo doni més belligerància a aquelles organitzacions que sempre volen tractar amb mi que no pas a les que no volen tractar-hi, i amb això crec que surten beneficiats els amics de la vostra senyoria.»*[86]

Aquesta darrera frase feia referència a la UGSOC, central sindical minoritària presidia precisament per Joan Fronjosà, sorgida d'una escissió de la UGT i que controlava la USC.

Barrera cercava desesperadament interlocutors vàlids per tal de poder desenvolupar la seva tasca. Com havia dit al mateix Fronjosà considerava que el defecte bàsic era que hi havia massa organitzacions obreres, i ell òbviament no era responsable que la classe treballadora estigués tan dividida. Tanmateix Barrera no volia pensar en termes només de la CNT, que a més havia endegat una conflictivitat que connectava molt amb el sentiment dels treballadors, amb dues condicions bàsiques, la readmissió dels acomiadats i la recuperació de les condicions de treball aconseguides amb anterioritat al Bienni Negre.

En aquesta mateixa intervenció del 9 de juliol de 1936, Barrera exposava quina considerava que havia de ser la tasca a desenvolupar per la Conselleria de Treball en aquells moments, en els quals, com ell mateix va percebre, la torrentera de la reivindicació obrera estava a punt de desbordar-se.

> «[...] *La Conselleria de Treball és creada per encaminar la vida social de Catalunya».*[87]

Hi havia també projectes que no havien acabat de reeixir. Fronjosà, que al llarg de tot el període republicà anà treballant més o menys proper a Barrera, tot i que no sempre coincident amb el conseller, i que aleshores formava part del Ple de l'ICAF com a expert i

85 CASAS, Just. *La política de Treball de la Generalitat Republicana (1931-1936)*, p. 614-615.

86 *Ibídem,* p. 544.

87 *Ibídem,* p. 542.

Barcelona, 1 de març de 1936

Al llarg de tot el recorregut de la comitiva es desfermà l'entusiasme popular,
Rere l'automòbil dels consellers Ventura Gassol, Joan Lluhí i Martí Barrera.
un segon automòbil transporta els consellers Joan Comorera, Martí Esteve i Pere Mestres.

JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA / ANC - FONS JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA

especialista, va interpel·lar Barrera per denunciar que els traspassos sobre Assegurances Socials s'havien fet, en la pràctica, no a la Generalitat, sinó a la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, *«que és l'organisme cabdal».*[88] També es queixava Fronjosà —en certa manera injustament— de la forta inoperància de les oficines i registres locals de Col·locació Obrera, del servei d'inspecció de la conselleria en general i del fet que encara no estiguessin constituïts tots els Jurats Mixtos de Treball amb les atribucions i la composició que els donava la legislació del 1931.

> «[...] *Sobre les oficines i els registres locals de Col·locació Obrera, que servien per fornir les borses de treball municipals, el que passava era que molts obrers i patrons les ignoraven: "He de dir-li, però, que la veritat és que no acudeixen a les borses ni els patrons ni els obrers, en moltes de les ocasions". De fet, quin sentit tenia acudir-hi, si la gran majoria de Sindicats Únics comptaven ja amb la seva pròpia borsa de treball? Els patrons, a molts sectors i a moltes localitats era en aquestes borses on havien d'anar per poder efectuar contractacions, no pas als altres organismes ».*[89]

Hi havia en canvi una coincidència entre ambdós, prou significativa. Tant el conseller com l'interpel·lant consideraven que els traspassos que s'havien obtingut en matèria social havien estat per sota del que Catalunya precisava. En paraules de Martí Barrera,

> «[...] *Jo crec també com el senyor Fronjosà, que Catalunya mereixeria en matèria de treball la facultat legislativa; crec que seria molt convenient que nosaltres poguéssim tenir una legislació pròpia, màxim quan no hi ha cap motiu que abonés la posició adoptada precisament per elements molt afectes al senyor Fronjosà políticament, que sostenien la tesi de què no es podia donar la legislació social a Catalunya, perquè es corria el perill que en un moment determinat poguessin manar les dretes i la malbaratessin.»*[90]

Aquesta afirmació de Barrera coincideix amb la tesi de Just Casas quan manifesta que una de les disfuncions de la política social de la República va ser que *«el mateix Estat republicà fou el primer a no acabar-se de creure inicialment el model autonòmic en el vessant social».*

> *«Crec, modestament, que fou Martí Barrera qui més s'aproximà a la realitat del que estava passant quan —repetint de nou les seves paraules— afirmà que "la gent, cohibida durant el passat bienni, sembla que s'hagi desfermat.*

21 de març de 1936
Caricatura de Martí Barrera
—obra de Bon— publicada a *Pamflet.*
FJI

88 *Ibídem,* p. 542.

89 *Ibídem,* p. 543.

90 *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya,* 9 de juliol de 1936, núm. 249, p. 4.957-4.958.

Barcelona, 1 de març de 1936

El president Lluís Companys, des del balcó del Palau de la Generalitat, agraeix el suport rebut pel poble acabant el seu discurs amb una frase que esdevindria mítica: «Tornarem a lluitar, tornarem a sofrir, tornarem a guanyar!». En primer pla, els consellers Pere Mestres i Martí Barrera i el president del Parlament Joan Casanovas. Rere Companys, l'alcalde de Barcelona Carles Pi i Sunyer.

PÉREZ DE ROZAS / AFB

Una veritable allau, un desbordament…"

[…]

El que és clar és que tampoc els pogué controlar qui —almenys sobre el paper— tenia una responsabilitat més directa des de les institucions legalment establertes com a conseller de Treball: Martí Barrera. La realitat fou, però, que el seu fracàs no es pot concretar en el terreny personal. Ja es multiplicà, però aquesta multiplicació no podia eixugar de cap de les maneres la mentalitat de la massa treballadora catalana del moment, que fou la que realment decidí que no hi havia "oasi", com tampoc n'hi hauria després.»[91]

En Just Casas recull una relació de fets que desmenteixen aquest suposat oasi. Així, en entrevista a Barrera que recollia el diari *La Humanitat,* òrgan d'ERC, des del moment de la seva presa de possessió el 3 de març i només fins el 15 de maig, el Departament de Treball hagué d'intervenir en 107 expedients d'acomiadament; 49 vagues per distintes motivacions; 41 vagues i conflictes per repartiment de treball; 40 per diferències salarials; 17 per indemnitzacions; 13 per tancament d'empreses; 13 per incompliment de bases de treball; i es van tramitar 4.500 instàncies per readmissió de represaliats. Poc després d'aquesta entrevista, el 3 de juny, es va iniciar la vaga dels treballadors de la neteja pública a l'empresa concessionària de l'Ajuntament de Barcelona, Fomento de Obras y Construcciones.

Si aquests eren els aspectes més «socials», n'hi havia d'altres que certament dibuixaven un panorama poc afalagador. Des de començaments d'any, al suposat oasi se succeïen els conflictes sagnants. El 17 de gener del 1936 era assassinat Jaume Queraltó, encarregat d'una empresa tèxtil en represàlia de conflictes anteriors. El 23 de febrer Josep Pujol i Palau, xofer, aturat, moria en el decurs d'una manifestació en demanda de l'amnistia davant la comissaria de Via Laietana, a Barcelona. El 17 de març un atemptat contra un encarregat d'obres, també com a represàlia d'acomiadaments anteriors, va provocar la mort d'Isidre Rubió Illa, un paleta. El 24 de març un gestor municipal de la Torre de Claramunt va ser mort durant la mani-

29 de maig de 1936

Acudit de Valentí Castanys publicat a *La Veu de Catalunya,* el diari afí a les posicions de la burgesia conservadora de la Lliga. El ninotaire ironitza sobre la «parcialitat» del paper del conseller Martí Barrera com a mediador en els conflictes laborals entre empreses i sindicats.

ARCA

91 CASAS, Just. *Op. cit.,* p. 541.

Barcelona, 30 de març de 1936

El Govern de la Generalitat rep la visita d'Ángel Ossorio, el jurista espanyol que va defensar-los en el judici pels Fets del Sis d'Octubre de 1934. D'esquerra a dreta: Pere Mestres, Lluís Companys, Josep Maria Espanya, Martí Barrera, Ángel Ossorio, Joan Comorera i Martí Esteve.

JOSEP DOMÍNGUEZ / ANC - FONS LLUÍS COMPANYS

festació contra el jutge local, que es negava a reposar les noves autoritats municipals: els acusats de la mort de l'antic gestor municipal, el nou batlle i els regidors d'ERC *«tiraren amb llurs pistoles de rengle, matant el senyor Guitart i ferint greument el senyor Vallès».*[92] El 9 d'abril Víctor Serra i Company, propietari i administrador de finques urbanes de Sant Joan Despí, va ser assassinat a Barcelona en represàlia per uns desnonaments anteriors de treballadors a l'atur. El 28 d'abril va tenir lloc l'atemptat amb major ressò d'aquest període, l'assassinat dels germans Badia, militants d'ERC, a mans de la FAI. El 8 de juliol acabem aquesta crònica negra amb l'assassinat del senyor Mitchell, gerent de l'empresa tèxtil La Escocesa.

> «[...] *Aquesta "Catalunya social" utilitzà les dues fórmules combinades —sense extremar-les en cap dels dos casos—, entre el mes de febrer i el mes de juliol del 1936. Per una banda, declarà multitud de vagues totalment incontrolades, per ràpidament entrar en negociació amb la patronal; de l'altra, i en paral·lel, obligà la Conselleria de Treball a intervenir-hi des de la legalitat institucional, mentre actuava amb tàctiques clarament d'acció directa, i escapava així del control de Generalitat i CNT.*
>
> *Aquesta "Catalunya social" no es pot amagar o dissimular sota la capa protectora d'un suposat "oasi català", de la mateixa manera que no ho aconseguiren en el seu dia ni les institucions autonòmiques amb les seves crides i amenaces ni la CNT amb les seves acusacions de manipulació per part del "nacionalisme" o per part d'organitzacions "insolvents, microscòpiques o pseudosindicals". I no per això perdé en cap moment —malgrat els uns o els altres— el seu doble significat de catalana i de socialment avançada i revolucionària.»*[93]

Com és ben lògic, les actuacions de Barrera no podien acontentar tothom, i imagino que el conseller tampoc no ho pretenia. Així, el maig de 1936 apareixien a les planes de *La Veu de Catalunya,* portaveu de la Lliga Catalana dos acudits fent referència a Barrera

31 de maig de 1936

Acudit de Valentí Castanys publicat a *La Veu de Catalunya,* on apareix el conseller Martí Barrera al «servei» dels treballadors.
ARCA

92 CASAS, Just. *Op. cit.,* p. 618. Nota 96.

93 CASAS, Just. *Op. cit.,* p. 620.

Barcelona, març-abril de 1936

El corresponsal a Barcelona de la revista madrilenya *Crónica,* Gabriel Trillas Blázquez, entrevistant el conseller de Treball Martí Barrera.

LLUÍS TORRENTS / BDH

com a conseller de Treball.

Malgrat això, no manquen les mostres de suport a la seva tasca realitzada com a conseller. Uns dies abans de l'aixecament militar del 18 de juliol de 1936, s'organitza,

> «[...] *un acte en honor del Conseller de Treball de la Generalitat, Martí Barrera, i del seu Director General, Joan Tauler, que ha tingut per marc el Coliseu Pompeia. En aquest acte ha pres la paraula Jaume Aiguader per exaltar el tacte, el zel i la prudència dels dos militants d'Esquerra Republicana de Catalunya en la difícil comesa que tenen al seu càrrec, en la qual han sabut donar una lliçó de tolerància i d'entesa entre patrons i obrers per a l'encarrilament dels conflictes socials que ara caminen pels camins de la pau i de la comprensió mútua.»*[94]

Tal com el propi Barrera comentaria,

> *«Els conflictes [...] anàvem endegant-los i amb bona voluntat els resolíem. Sostenia algú que tancava obrers i patrons en un despatx, fins que sorgia la solució. No serà tant. Jo em limitava a recomanar als uns i als altres: "Acabem-ho avui. No ho deixem per al dia següent." Certament, els cenetistes acudien; mai, però, els d'obediència àcrata. ¿La primera vegada que la FAI compareix al meu despatx? Dos o tres dies abans de començar la guerra, amb motiu de la inacabable vaga portuària. Fins aleshores, mai no s'havia dignat dialogar, oficialment o oficiosament, amb el Govern de la Generalitat o amb mi.»*[95]

Juny de 1936

Caricatura de Martí Barrera, —obra d'Escobar— publicada a *L'Esquella de la Torratxa,* fent referència a la seva tasca d'arbitratge en els conflictes laborals entre empresaris i treballadors.

ARCA

94 POBLET, Josep Maria. *Op. cit.*, p. 236.

95 SARIOL, Joan. *Op. cit.*, p. 80-81.

Barcelona, 5 de setembre de 1936

Desfilada de camions de les milícies d'Esquerra que formaven part de la Columna Macià-Companys, a la confluència de la plaça Universitat, Ronda Sant Antoni i carrer Tallers.

PÉREZ DE ROZAS / AFB

1936-1939
La Guerra Civil

7

«Durant la guerra civil Barrera pare es va dedicar a salvar a tantes persones com va poder. Entre elles, el també bisbalenc Narcís de Carreras, més tard president de "la Caixa" i del Barça. Carreras també es va portar bé amb Barrera pare i fill, ajudant-los a tornar de l'exili».[96]

He escrit en obres anteriors que el sistema democràtic que es volia establir a Catalunya, l'autogovern i les llibertats públiques, van saltar pels aires amb el cop d'estat del 18 de juliol de 1936, que va arribar a Catalunya el 19 de juliol. Tot i les previsions que s'havien fet des de la Generalitat de Catalunya, i que van fer fracassar el cop a Barcelona, a partir del moment del fracàs dels militars sollevats, es va veure que la situació estava fora del control del Govern Companys. Els carrers s'omplien de milicians que establien, de facto, un poder real oposat al poder legal republicà.

Quan va esclatar la guerra la família Barrera estiuejava a Lloret de Mar, i vivien al carrer Borrell, 74, 2n 1a de Barcelona que és on varen néixer l'Angelina i la Rosa Maria.

Barrera va ser partidari en un primer moment de la solució Ametlla.[97] Claudi Ametlla proposava que el govern de la Generalitat, amb decisió, en aquells primers moments, recuperés el poder efectiu i restablís l'ordre públic constitucional encara que fos per la força. Aquesta solució, però, no fou acceptada.

Només va restar dotze dies al capdavant de la Conselleria de Treball, però la seva tasca va ser intensíssima. Coneixedor que no es podia negligir l'eufòria revolucionària, va intentar canalitzar-la donant-li un contingut legal amb la preparació d'un seguit de disposicions en matèria de treball. Cal suposar, que en aquells moments, el que intentava el conseller era recuperar les masses populars per a la causa republicana, amb la demostració que, amb una política adient es podien assolir de manera més efectiva els anhels pels que havien lluitant tant anys.

96 QUINTÀ, Alfons, «Heribert Barrera, un rar polític amb moralitat», a *Diari de Girona,* 29 d'agost de 2011, edició digital.

97 SARIOL, Joan. *Op. cit.,* p. 79.

Barcelona, 11 de setembre de 1936

El president Lluís Companys s'adreça als assistents de l'acte de l'Onze de Setembre celebrat davant el monument a Rafael Casanova. L'acompanyen, entre d'altres: Joan Casanovas, Jaume Miravitlles i Martí Barrera

JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA / ANC - FONS JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA

Sabia que podia comptar amb la col·laboració d'alguns dirigents de la CNT, sobretot de l'antic sector trentista. Va tenir al seu costat el jurista Josep Quero i Molares, i el diputat socialista Estanislau Ruiz i Ponsetí, aquest en nom del nounat PSUC i de la UGT.

Tota la seva actuació anava en la línia de la recuperació de la legalitat republicana, si més no, a la seva conselleria. Així, en fets simbòlics però significatius, va prohibir a la Guàrdia d'Assalt, que era al seu servei, que continués saludant amb el puny enlaire, va fer esborrar les sigles CNT-FAI que algú havia pintat en el seu cotxe oficial i va restituir-hi els banderins de Catalunya i la República, com a úniques ensenyes.

Només acabada de vèncer la rebel·lió feixista, el 21 de juliol va convocar una reunió a la conselleria, a la què van assistir-hi representants de la CNT i de la UGT i alguns empresaris. Ja en aquest moment es palesava l'ambient de violència incontrolada en què s'havia enfonsat la ciutat, ja que no hi va assistir el representant i secretari del Foment del Treball, Gual Villalbí, perquè segons deia el propi Barrera, no se'l trobà enlloc.

Davant el temor a les patrulles, Barrera recordarà que

> «[...] *els patrons acudeixen desprovistos de corbata, calçant espardenyes alguns i amb la "Soli" a la butxaca la majoria.»*[98]

I continua:

> «[...] *Anuncio decrets revolucionaris, dono lectura a l'esborrall de molts. Ningú no s'hi oposa. Sorgeix en la reunió la nota dramàtica d'uns industrials presents que han estat avisats per telèfon que cuitin a amagar-se, perquè alguns individus armats s'han presentat per detenir-los. El fet impressiona quan, els propis interessats, ho exposen als reunits.»*[99]

I tal com Barrera assenyalarà anys a venir, molts industrials eren assassinats i davant el perill de ser-ho, molts d'altres havien començat a fugir del país. Aquesta era la dura veritat. Per això, anys després, va remarcar, que no era cert el que s'afirmava en el Preàmbul del Decret de Col·lectivitzacions, en dir que després del 19 de juliol la burgesia declaradament feixista desertà dels seus llocs. I per aquest motiu calia col·lectivitzar unes empreses que havien estat abandonades. Ben al contrari, Barrera afirmava que els empresaris, perseguits des dels primers moments, abandonaven les seves empreses perquè els anarcosindicalistes amb la gent de la FAI davant estaven fent la seva revolució, la que havien programat en el Congrés de la CNT, a Saragossa, del maig anterior.

Tal com ens explica Josep Benet:

> *«Martí Barrera, per tant, en aquelles hores difícils i dramàtiques, va ser una de les persones que es van mantenir en la seva posició político-social, sense deixar-se arrossegar, com tantes altres, per l'onada revolucionària. Però, conscient de l'hora que es vivia, va intentar canalitzar constructivament les esperances populars en tot allò que era possible de realitzar i mantenir.*
>
> *Davant la persecució desencadenada contra les persones, Barrera era contundent. A Catalunya, el 19 de juliol de 1936, no existien pràcticament feixistes. I era fals que la gent de la Lliga Catalana hagués donat suport als militars rebels».*[100]

Així, doncs, i fidel als principis que havien regit la seva vida, va posar el seu afany en dos projectes complementaris: lluitar per la Generalitat Catalana i la República, i mentrestant salvar el major nombre possible de persones dels assassinats de la reraguarda republicana.

7.1 Acció humanitària

La seva tasca no es va limitar a Barcelona. De fet els records familiars incideixen, i molt, en el fet de la manca d'assassinats a Lloret de Mar.

Tot i així, no va deixar d'haver d'intervenir. Al ma-

98 *Ibídem,* p. 92.

99 *Ibídem,* p. 92.

100 BENET, Josep. *Op. cit.,* p. 151-152.

Narcíso de Carreras
Abogado

CÓRCEGA, 888, PRAL.
TELÉFONO 74618

C/R.

Barcelona, 3 de Juliol del 1942.

Senyor M. Barrera.

E r a u l t.-

Molt estimat amic:

Fa més d'un mes vaig posar-vos unes lletres de salutació que m deveu haver rebut ja que no en tinc contesta. per això les repeteixo ara amb l'esperança que aquestes siguin més sortoses i arribin al vostre poder.

Recordo tot el bé que em fèreu facilitant-me la meva sortida de Barcelona durant la guerra i aquests son favors que no s'obliden mai. Avui que el desgraiment és una de les coses que més abunden en aquesta devallada de factors morals que impera en el món, vull que sapigueu que jo soc l'amic de sempre i que per sobre de totes les nostres diferències ideològiques, hi ha el reconeixement de la vostra bondat i de la bona amistat que sempre ha existit entre nosaltres per ésser fills del mateix poble.

Rebeu una bona abraçada del vostre affm. amic,

Barcelona,
3 de juliol de 1942
Carta de Narcís de Carreras adreçada a Martí Barrera agraint-li les gestions fetes durant la Guerra Civil per sortir de Barcelona.
FSB

teix Lloret de Mar van agafar el nebot de la superiora del convent de la Congregació de la Immaculada Concepció, que tenia la base a França, al departament del Tarn. La superiora va demanar a Martí Barrera per aquest nebot seu, i Barrera va fer les gestions per tal que el deixessin anar.

Un germanastre de la seva dona era falangista, i també li va salvar la vida, juntament amb el fabricant del licor Calisay, Mollfulleda,[101] i uns quants més.

Posteriorment, en tornar, Mollfulleda els enviava una ampolleta de Calisay de tant en tant. L'únic d'aquestes contrades que va ser agraït.

Martí Barrera, ja des dels primers moments, va actuar d'acord especialment amb el doctor Corachan, conseller de Sanitat, i amb Josep Maria Espanya, conseller de Governació. Al primer li va oferir el seu pis particular del carrer Borrell de Barcelona perquè s'hi installessin persones perseguides, entre els quals es trobaven les monges dels hospitals.

Cal esmentar el nom de la primera persona que va aconseguir salvar, el diputat de la Lliga Antoni Miracle, company seu en el Parlament de Catalunya, una persona que l'havia visitat quan ell estava pres al penal de Cartagena, i que el propi Barrera va acompanyar a embarcar en una nau francesa.

Barrera explicà l'episodi de la manera següent:

«—Al migdia sorgeix el cas del senyor Miracle, amb el qual tenim coneixement de la persecució empresa contra els homes de la Lliga Catalana. Jo seria el primer d'informar-me. Un cop sec de telèfon al despatx del president, una veu femenina que demana, amb urgència, pel senyor Companys. Indica aquest que atengui la trucada. Es tracta de la senyora Sanz-Selma, de la comissió de dames de la Creu Roja, esposa del diputat al Parlament Català senyor Antoni Miracle Mercader. Uns desconeguts han invadit el seu domicili, però el senyor Antoni ha sortit a temps. Companys disposa que faciliti el més convenient. Dic a la senyora Sanz-Selma que no passi pena, que tot veurem la manera d'arranjar-ho. En facilita la nova adreça del seu marit on aquest ha trobat asil. No sé on portar-lo. Penso, tot d'una, en un amic particular, l'industrial senyor Menéndez, militant de l'Esquerra d'absoluta confiança, que viu al carrer d'Urgell molt a la vora de la meva impremta. L'informo per telèfon. Més tard passaré a veure'l. M'hi presento ja acompanyat del senyor Miracle. Menéndez mostra la seva conformitat, però se'l nota mig contrariat mig esverat. Pensa que si els grups que s'han fet, tot d'una amos de Barcelona, s'assabenten que té amagat un diputat de la Lliga poden també repressaliar-se amb ell mateix. Em posa una condició. He de dinar, sopar i dormir a casa seva, tants dies com hi sigui refugiat el senyor Miracle. Accedeixo i així vaig fer-ho.»[102]

Posteriorment Barrera aconseguí fer sortir el diputat Antoni Miracle i la seva família del país.

«Tramito els passaports per a tota la família. Amb les presses m'oblido dels passatges. No hi fa res. Amb el meu cotxe oficial porto el senyor Miracle fins al vaixell; no recordo el nom, però era de bandera francesa. Per la coberta monges, sacerdots i religiosos. Quan ja som a bord, arriben l'esposa i fills del senyor Miracle acompanyats pel funcionari de la meva Conselleria, Simó Llauneta. Em presento al capità com a conseller del Govern i en nom del senyor president poso a la seva disposició i sota la seva protecció aquella família. Subratllo la qualitat de diputat de què es troba investit el senyor Antoni. "Ja veu el que passa —afegeixo—. Aquest cavaller pertany a l'oposició i ha demanat la nostra protecció, que brindem gustosos." El capità allotjarà la família Miracle en camarots vorers al seu».[103]

Per l'historiador Josep Benet:

«El diputat Miracle serà un dels molts milers de ciutadans, perseguits per comitès o patrullers, que en les primeres setmanes de la guerra, per salvar la vida, embarcaran al port de Barcelona, en diverses naus estrangeres, cap a l'exili, gràcies a l'acció del mateix govern de la Generalitat. Cal remarcar que, a la zona domina-

101 El licor es va elaborar a Arenys de Mar a partir del 1896 per la família Mollfulleda.

102 SARIOL, Joan. *Op. cit.*, p. 88.

103 *Ibídem*, p. 89.

Febrer de 1937
Cartell d'Esquerra,
en reivindicació
de la unitat de les forces
antifeixistes i de l'ordre
a la rereguarda, en el marc
de la Guerra Civil,
obra de Cristóbal Arteche.
UB-CRAI-BPR

da pels militars insurrectes, no va salpar mai cap nau semblant.

Marti Barrera, també en els primers moments de la guerra intervindrà eficaçment per salvar els directors estrangers de les mines de Súria. I durant tot el curs de la contesa, intervindrà davant de Comitès i de Tribunals, per salvar la vida d'altres persones.»[104]

Pel llavors conseller de Treball:

«[...] molts industrials són occits. Tothom procura amagar-se o fugir del país. Quan el decret de col·lectivitzacions al·legui que les indústries han estat abandonades per llurs empresaris el fet no és cert, sinó que respon a la persecució de què són objecte.»[105]

Martí Barrera ens va deixar una descripció ben nítida del clima que l'ocupació del carrer per part de les patrulles d'incontrolats va provocar en aquells primers mesos posteriors al cop d'Estat:

«La por es generalitza, afecta a tothom, també els dirigents i militants dels partits polítics republicans, com els que ocupem càrrecs públics. Ningú no se sent segur. Et diré que jo dormia a casa tenint a la tauleta de nit una pistola per defensar-me; els telèfons secrets de la Generalitat i Governació, per a sol·licitar urgent auxili; i una carta que m'havia dirigit, anys enrere, des de la presó Dionisi Eroles, demanant-me aleshores ajut, per mostrar-la, ara, si fos necessari en defensa meva.»[106]

Per això s'exclamaria,

«[...] *¿Com sorprendre'ns que, en pocs mesos de diferència emigressin a França no menys que cinc consellers: Corachan, Martí Esteve, Espanya, Gassol i Mestres?».*[107]

No podem fer, però, una generalització, que, com totes, esdevindria falsa. Certament, les patrulles i milicians incontrolats van fer molt mal, però no representaven, ni de bon tros, tot el moviment llibertari i molt menys la CNT. Cal destacar en aquest sentit la tasca de sindicalistes tan importants com el mateix dirigent de la CNT, Joan Peiró, que va tenir el coratge de condemnar públicament l'actuació dels incontrolats de la reraguarda republicana. Recordem en aquest sentit el conjunt d'articles que aplegà a la seva obra *Perill a la reraguarda,* publicada als primers mesos de la guerra.[108]

Tal com Barrera va destacar Peiró era un dels pocs sindicalistes que deia *«públicament, les coses pel seu nom»,*[109] i va qualificar d'eficient la seva labor, com a ministre. També en el mateix sentit, cal esmentar l'escriptor Josep Pous i Pagès, com una altra de les persones que, amb un coratge digne de tot elogi i més en aquells moments, va condemnar públicament l'acció dels anomenats incontrolats, i com no, del periodista manresà Josep Maria Planes, tot just assassinat per aquests delinqüents polítics per haver denunciat públicament aquell estat de coses.

En plena guerra, el 1937, moria a Barcelona el sindicalista Ángel Pestaña. Quan Barrera s'havia enfrontat al començament dels anys 1920 amb els elements radicals de la CNT, Pestaña l'havia combatut. Més endavant, tanmateix, Pestaña havia seguit un camí semblant al que havia recorregut Barrera, i es van reconciliar. Barrera recordarà:

«M'apreciava moltíssim. Estàvem força compenetrats. Trobant-se agonitzant vaig a saludar-lo. Fa que m'apropi al capçal del llit i em dóna un petó de comiat. "Martín, mi querido amigo —diu—. Sabía que vendrías." Dirigint-se a la seva esposa, li diu: "Cuando yo falte, no te fíes nada más que de Martín...".»[110]

104 BENET, Josep. *Op. cit.*, p. 152.

105 SARIOL, Joan. *Op. cit.,* p. 92.

106 *Ibídem,* p. 92-93.

107 *Ibídem,* p. 93.

108 PEIRÓ, Joan. *Perill a la reraguarda*.

109 SARIOL, Joan. *Op. cit.,* p. 83.

110 *Ibídem,* p. 82-83.

Barcelona, 14 d'abril de 1937

Acte de commemoració de la proclamació de la República davant la tomba de Francesc Macià, al cementiri de Montjuïc. D'esquerra a dreta: Carles Pi i Sunyer, alcalde de Barcelona, Jaume Serra i Húnter, Lluís Companys, president de la Generalitat, Martí Barrera, Antoni Maria Sbert, conseller de Cultura i Josep Escofet, regidor de Barcelona.

ANC - FONS LLUÍS COMPANYS

7.2 Acció de Govern

La seva segona tasca, a la que es va dedicar fins que va haver de marxar a l'exili, va ser el treball en defensa de la Generalitat i de la República. Ja hem dit que només va estar dotze dies al capdavant de la Conselleria de Treball amb posterioritat al cop d'estat franquista. El 2 d'agost de 1936 va ser rellevat, però va continuar vinculat a les tasques de Govern.

El BOGC de 14 d'agost de 1936 publicava el Decret de constitució del Consell d'Economia de Catalunya, integrat per tres membres d'ERC (Martí Barrera, Vicenç Bernades i Joan Baptista Soler i Bru), tres de la CNT (Eusebi Carbó, Joan P. Fàbregas i Cosme Rofes), tres de la UGT (Joan Fronjosà, Joan Grijalbo i Joaquim Puig), dos de la FAI (Antonio Garcia Birlán i Diego Abad de Santillán), un de la UR (Joaquim Pou), un del POUM (Andreu Nin), un del PSUC (Estanislau Ruiz i Ponsetí) i un d'ACR (Ramon Peypoch).[111] El president era el conseller d'Economia i Serveis Públics —Lluís Prunés— que podia delegar-la en qui cregués més convenient.

Barrera, probablement, va tenir força influència en la creació del Consell d'Economia, si més no en base als comentaris que, ja a l'exili, Josep Tarradellas deixà escrits, en una carta que adreçà al propi Barrera.

> *«Jo només tinc present que un dia et vas presentar al Comitè de Milícies acompanyat del Dionisios,* [Dionís Eroles] *en Ruiz Ponseti i en Quero, parlant de la necessitat de crear un organisme que tingués al seu càrrec tot el relatiu als problemes econòmics que l'aixecament d'en Franco havia de plantejar. Recordo també que més tard, en ésser jo nomenat Conseller d'Economia, vas presentar un projecte, amb diverses modificacions que havia sofert en passar a través d'una ponència que em sembla que fou anomenada a l'efecte. M'interessa, per tant, saber la teva intervenció en tot el que fa referència a la creació del Consell d'Economia.*
>
> *Em sembla molt que quan es va començar a parlar del Consell, tu encara eres Conseller de Treball; i també em balla pel cap que vas convocar diferents persones, que es reuniren al meu Departament per a parlar d'aquesta qüestió.»*[112]

La funció del Consell d'Economia era establir un nou ordre al teixit productiu català, trastocat tant per la guerra en si, com per la marxa dels patrons o la situació que es creava en aquelles empreses en què el patró romania, però el control havia passat als dirigents obrers.

En el primer dels casos, era evident que la producció havia de ser modificada per convertir Catalunya en la fàbrica del material militar que necessitava la República per enfrontar els colpistes. Això anava des de la transformació de les indústries pesades en industries de material bèl·lic, fins a la redistribució de la càrrega de treball per fer front a les cada cop més urgents necessitats. Per altra, era necessari que, sense que els obrers perdessin el «control» de les fàbriques, aquestes estiguessin dirigides per aquells que tenien els coneixements i la preparació per fer-lo. En alguns casos, el dels patrons que havien romàs, calia donar-los un punt d'autoritat en un moment revolucionari; en els casos que els patrons haguessin fugit o haguessin estat assassinats en els primers moments de la revolució calia procedir a la seva substitució. La participació de la Generalitat a les empreses es feia mitjançant la figura de l'Interventor, una manera de controlar i dirigir la producció, imprescindible en un escenari de guerra.

El 21 de febrer de 1937 Barrera era nomenat president de la Comissió de Responsabilitats creada pel Decret de 9 de gener de 1937. Des d'aquest càrrec va intentar fer prevaler l'ordenament jurídic vigent. De fet, aquesta Comissió venia a substituir el Comitè d'Apropiacions.

El Comitè d'Apropiacions havia estat creat per Decret de 5 d'agost de 1936 i adscrit en primera instància al Departament de Justícia. Els seus membres eren designats per les diverses conselleries de la Generalitat. Joan Sauret per Finances, Joaquim Bilbeny per Economia i Serveis Públics, Joan Puig i Elias, president de l'Escola Nova Unificada, era designat per Cultura,

111 *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya,* any IV, volum III, 14 d'agost de 1936, p. 1.050.

112 Carta de Josep Tarradellas a Martí Barrera, del 5 de juny de 1947. AMTM. Arxiu Contestat Clos de Mosny. Carpeta 620.

Barcelona, 12 de juny de 1937

Martí Barrera al Ple d'Esquerra —celebrat a la seu nacional del partit a Barcelona (Tres Llits, 3),— que l'escollí com a secretari general. Davant seu, Jaume Serra i Húnter.

AGUSTÍ CENTELLES / CDMH

Joan Tauler, director general de Treball, per la de Treball, i finalment Antoni Escoda representava la Conselleria d'Assistència Social.

El BOGC del 15 d'octubre de 1936 adscrivia el Comitè al Departament de la Presidència, que preveia tenir també un representant al Comitè. Aquest seria Joan Tauler, fins aleshores representant de la Conselleria de Treball. La seva renúncia seria coberta per Pere Aznar. Alhora creava una oficina administrativa.

Cal dir que Josep Tarradellas no va deixar de controlar aquest organisme a partir de l'octubre de 1936, primer en qualitat de Comitè d'Apropiacions i posteriorment com a Comissió de Responsabilitats.

Així, el 9 de gener signava el decret de dissolució del Comitè d'Apropiacions quan ja estava en marxa la Comissió de Responsabilitats, que seria presidida per Barrera.

El 18 de gener s'aprovava el seu reglament, i es començaven a nomenar els seus membres. Joan Tauler repetia, si bé ara representant la Conselleria de Finances, sota la direcció de Josep Tarradellas que acumulava els càrrecs de conseller primer i de Finances; Lluís Jayme i Zamora per Justícia; Enric Galofré per Economia; i Joan Sauret, per Seguretat Interior. Aquests nomenaments es van anar produint durant el març. Amb caràcter previ tenien lloc els nomenaments de Martí Barrera per presidir la Comissió i el 20 de febrer es publicava la designació de Gaietà Rahola per fer-se càrrec de la direcció de les Oficines de la Comissió de Responsabilitats.

Amb aquesta reconversió es volia donar major contingut legal i majors garanties, sobretot, en el procés d'expropiacions que s'estaven duent a terme. Resulta curiós constatar que fins l'octubre de 1936, transcorreguts més de dos mesos des de la creació del Comitè d'Apropiacions, no havia estat creada una oficina per coordinar el treball, tot just amb el decret que passava l'adscripció del Comitè a la Conselleria de Presidència.

La tasca desenvolupada per la Comissió, d'acord amb els expedients que figuren a l'Arxiu Nacional de Catalunya, no va minvar. Ara bé, en tenir al capdavant a Barrera la Comissió de Responsabilitats va afegir un plus de moderació per tal de fer prevaldre el dret en les qüestions que se li plantejaven.

Sense entrar en el detall de la tasca desenvolupada, cal dir que un primer objectiu havia de ser posar cotilles a les activitats desenvolupades al llarg del Principat per diversos agents socials, ja fossin organitzacions públiques o privades. Una primera mesura va consistir en limitar els terminis d'actuació d'aquests organismes sense fiscalització per part de control de la Comissió. S'entenia que hi havia una primera actuació autònoma, però aquest fet no podia esdevenir permanent, sinó que es dictava l'obligació d'informar per tal que fóra la Comissió qui determinés, sobre cada cas, el manteniment de l'expropiació o la restitució del bé al propietari. Si bé en un primer moment, el 8 d'abril de 1937, es va establir en trenta dies, el 2 de juny havia de ser ampliat en trenta dies més. Cal tenir present que reconduir una situació com la catalana, refer l'Estat damunt el territori va representar un esforç mantingut al llarg dels tres anys de guerra.

De fet el control que havia d'exercir anava no només adreçat a les organitzacions públiques i privades que actuaven disperses pel territori. El 26 de juny de 1937 es publicava una Ordre adreçada als funcionaris de Finances per adaptar les seves actuacions a les ordres de la Comissió de Responsabilitats en allò que feia referència a l'esbrinament de saldos existents en Bancs i Caixes d'Estalvi, i un any després de la seva creació, el 8 de gener de 1938 es feia necessària la publicació d'una ordre circular dirigida en aquest cas a tots els alcaldes de Catalunya per recordar-los que havien de complir sense cap excusa ni dilació les ordres emanades de la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat de Catalunya.

Per donar un tast de la funció de la Comissió com a moderadora dels actes fets amb anterioritat, el 21 de novembre de 1937 una ordre disposava la restitució íntegra de tots els béns expropiats al ciutadà Miquel Cortada i Roig, restitució que tenia el seu origen en la decisió de la Comissió de Responsabilitats del 30 de setembre de 1937.

La guerra però, hi era pertot, i també feia notar la seva mà sinistra a la Comissió. El 15 de juliol de 1938, Francesc Salvat i Fonts s'incorporava a l'exèrcit i deixava vacant el lloc de representant de la Conselleria de Justícia, que seria ocupat per Emili Garriga i Al-

Barcelona, 27 de juny de 1937

Martí Barrera atenent a la premsa al Palau de la Generalitat, després de les consultes convocades pel president Lluís Companys per constituir un nou govern després dels Fets de Maig.

AGUSTÍ CENTELLES / FSB

baret, i el 29 de novembre de 1938 qui era mobilitzat, pocs mesos abans de l'ocupació de Catalunya era Cristòfor Rebull, fins aleshores president de la Comissió del Consell d'Agricultura i que actuava com a Ponència de la Comissió de Responsabilitats.

En d'altres àmbits, no menys importants tot i que amb actuacions més concretes, el 8 d'agost de 1937 Barrera havia estat nomenat per a formar part de la representació de la Generalitat de Catalunya en la Comissió Mixta que havia d'entendre sobre la municipalització dels espectacles públics de la ciutat de Sabadell, si bé l'11 de desembre de 1937 va deixar aquest càrrec.

I coincidint amb la seva etapa com a president de la Comissió de Responsabilitats, del juliol a l'agost de 1938 va exercir de vicepresident del Consell de Treball, organisme depenent del Ministeri de Treball i d'Assistència Social de la República, aleshores exercit per Jaume Aiguader, i que comptava amb Miquel Santaló com a president. Tots tres membres d'Esquerra dimitiren en el context del malestar del partit per l'assumpció de competències pròpies de la Generalitat per part del Govern de la República, establert a Barcelona.

Cal dir que al llarg de tot el temps que va durar la guerra, Barrera es va negar a fer papers per ell i la seva família que poguessin facilitar la marxa a l'exili. Segons ens va comentar la seva filla Angelina, per Martí Barrera aquesta actuació representava donar per derrotada la República i la Generalitat de Catalunya.

Aquesta actuació, però, va fer que arribat el moment mai desitjat de la marxa, el seu pas cap a França hagués de menester de l'ajuda de coneguts, mancat com estava dels papers dels quals, tossudament, s'havia negat a proveir-se.

Anys després, preguntat per quins havien estat els responsables de la derrota republicana, Barrera opinava,

> *«Tots, per manca de valentia. La gent no col·labora. El carrer és dels més audaços. A més, no disposàvem de l'Exèrcit. La "solució Ametlla" que jo defensava no és acceptada. Conversant els primers dies a Governació amb els diputats Mies Codina, Blasi i Serra Moret, sostinc que "vivim uns moments de covardia col·lectiva i que cal donar la cara". Serra Moret, socialista, reconeix que "el moment és difícil". Jo dic que als obrers no devem enganyar-los mai, ni tampoc deixar-nos prendre pels extremistes. "No són sants de la meva devoció els qui es dediquen a fer la revolució en moments tan delicats." Allò important per al sector més radical era "que no es perdés la revolució". Van dividir al poble. Ací no hi havia feixistes.»*[113]

7.3 Secretari general d'Esquerra

El gener de 1937, Martí Barrera, en la conferència «Necessitat de la unió sindical» radiada per l'emissora del partit Ràdio Esquerra, preocupat per les tensions socials que es vivien a la rereguarda, afirmava:

> *«Tampoc no ha de continuar [...] ni un moment més la imposició d'uns grups contra uns altres; ni les disputes estèrils i suïcides que tant plauen als nostres comuns enemics, i que ens incapaciten per a defensar com cal el nou estat de coses que, amb l'esforç de tots venim gestant des del 19 de juliol. [...] la Revolució no havia de tenir un caràcter dogmàtic tancat i que tothom tingués en compte els factors que poden impossibilitar l'aplicació de procediments de tipus maximalista, que podrien menar-nos a un fracàs definitiu. Cal acabar amb la raó de la força, anteposant com a norma de la nostra actuació la força de la raó.»*[114]

No caldria sinó esperar quatre mesos perquè el conflicte latent que amara la intervenció de Barrera, prengués carta de naturalesa en els Fets de Maig, l'enfrontament entre membres de la CNT i el POUM amb les forces de la Generalitat de Catalunya recolzades per membres d'Esquerra, el PSUC i Estat Català.

La derrota dels primers reforçaria hipotèticament el paper de la Generalitat, però ara passava d'estar tutelada per cenetistes i membres del POUM, a estar-ne pels estalinistes catalans, sota la direcció poc dissimulada del consolat rus.

---

113 SARIOL, Joan. *Op. cit.*, p. 79-80.

114 «A l'emissora ERC-1. Martí Barrera parlà de la necessitat de la unitat sindical» a *La Humanitat,* 17 de gener de 1937, p. 4.

Barcelona, 13 de juliol de 1937

Presa de possessió de Manuel Serra i Moret, com a president delegat del Consell d'Economia de Catalunya. D'esquerra a dreta: Martí Barrera, membre del Consell, Manuel Serra i Moret, Joan Comorera, conseller d'Economia i Estanislau Ruiz i Ponsetí, membre del Consell.

AGUSTÍ CENTELLES / CDMH

En aquest nou context Esquerra mira de mantenir els lligams amb l'anarcosindicalisme català, per la qual cosa el 2n Ple del partit celebrat durant la guerra —el 12 i 13 de juny de 1937— escull Martí Barrera com a secretari general d'Esquerra. L'acompanyaven en el Consell Permanent, l'òrgan executiu del partit: Joan Sauret, secretari de propaganda; Antoni Escofet, secretari d'organització; Jaume Miravitlles, secretari de relacions comarcals; Lluís Mestres, secretari d'actes; i Joan Tauler, secretari jurídic.[115]

Dos mesos després, l'agost de 1937, s'escollia el nou Directori polític d'Esquerra integrat per: Martí Barrera, Vicenç Bernades, Manuel Galès, Carles Pi i Sunyer, Miquel Santaló, Joan Sauret, Antoni Maria Sbert i Josep Tarradellas.[116]

Barrera desenvoluparia el lideratge orgànic a Esquerra durant vuit mesos, fins que el 3r Ple del partit, celebrat el 26 i 27 de febrer de 1938 escollí a Josep Tarradellas com a nou secretari general d'ERC.

En la seva condició de secretari general sortint dirigí al Ple la memòria de l'actuació del Consell Permanent d'Esquerra durant el seu mandat. Les vuit pàgines del seu informe, mostren la seva actitud davant la guerra i els conflictes a la rereguarda:

> *«El Consell Permanent, en donar compte de la seva gestió, té la satisfacció de creure que ha assolit un dels objectius que s'havia proposat i que era el de revitalitzar el Partit i coordinar les tasques que realitzen els seus homes des de tots els llocs de govern on els hagi cridat el deure i que en aquests moments són múltiples i diversos com a conseqüència de l'extensió que han assolit les activitats públiques.*
>
> *Aquesta labor, que no és espectacular i que no requereix la difusió de consignes i propagandes, ha estat assolida. No segurament en el grau a què aspira el Consell Permanent i que el Partit i Catalunya requereixen, però sí en la mesura que ha estat possible i amb l'eficàcia que es podia obtenir.»*[117]

Respecte a la propaganda, i vinculada a la tasca de govern i a la revitalització del partit, manifestava que:

> *«Consagrant a aquesta feina que no trenca el silenci laboriós d'una etapa de guerra que reclama més la labor callada i pacient que no pas l'estridència i la propaganda, el Consell Permanent ha eludit sistemàticament el míting, l'acte de prosselitisme directe o indirecte, la manifestació i la campanya partidista.»*[118]

Indicava que des del seu punt de vista la consigna que tots havien de mantenir, més enllà de les pugnes ideològiques era el crit de la pàtria en perill. Seguint en aquesta línia afirmava que:

> *«La propaganda millor que tots podem fer ara, és demostrar que la unitat i la solidaritat en un mateix destí que ha d'ésser grandiós sempre, són una unitat i una solidaritat efectives»*[119]

Finalitzava amb una clara crítica als comunistes, sense citar-los, però:

> *«Nosaltres creiem fermament, perquè no ens hem llançat a fabricar muntatges delirants, ni super-estructures de carnets repartits com a prospectes d'una panacea definitiva, que la nostra millor propaganda són el silenci, el sacrifici i la feina.»*[120]

En l'aspecte polític, comenta la crisi de l'any anterior, quan el juny els sindicats van sortir del Govern de la Generalitat:

> *«Aquella crisi,* [...] *significà la conclusió d'una etapa*

115 «El Segon Ple d'ERC ha demostrat la vitalitat i la cohesió del partit. ERC segueix essent la força activa i eficaç de la democràcia catalana. La sessió de la nit», a *La Humanitat,* 15 de juny de 1937, p. 3.

116 «Nou Directori d'ERC», a *La Humanitat,* 5 d'agost de 1937, p. 1.

117 AMTM. «L'Informe del secretari general», *Esquerra Republicana de Catalunya. Acta del 3r Ple Nacional celebrat a Barcelona els dies 26 i 27 de febrer de 1938*, p. 4.

118 *Ibídem,* p. 4.

119 *Ibídem,* p. 5.

120 *Ibídem,* p. 5.

Costa Brava, circa 1937-1938

D'esquerra a dreta: un dirigent polític basc no identificat, Martí Barrera i Simó Llauneta.

FSB

d'assaig, que consistí a experimentar els resultats de l'aportació a les tasques del Govern, d'organitzacions alienes a la política i que venien amb un esperit nou, una nova empenta i una nova orientació, a crear un ordre revolucionari i a establir les bases d'una nova economia.

La història parlarà d'aquella etapa, en les que tantes renovacions havien de produir-se, però ara, sense la suficient perspectiva per a enjudiciar definitivament, es pot assenyalar que no produí els fets que se'n esperaven [...]*».*[121]

La guerra i la revolució ocupaven un altre dels apartats, aspecte molt important sabent d'on venia en Barrera:

«La guerra present, i això no ho oblida Esquerra Republicana en traçar aquestes consideracions, no és una simple pugna entre dos bàndols que han arribat a les mans per una discrepància d'apreciació respecte al règim polític. És més profunda que això; són dos conceptes de la societat antitètics absolutament, precipitats l'un contra l'altre, en uns moments en que havent triomfat per la voluntat popular el concepte que es recolza en la llibertat, en el dret, en la democràcia i en la justícia social, traeix l'altre tots els compromisos d'honor i es llença damunt de les institucions republicanes per canviar-ne, no pas solament els noms i els homes, sinó el seu mateix esperit, la seva estructura profunda.

[...]

Quan els grans definidors de la revolució expliquen a qui vulgui sentir-los, que tal resultat procedeix de l'aplicació de tal idea, o que determinada orientació respon a una certa consigna, obliden que és sempre a posterior que defineixen i descriuen, i que molts dels fets s'han produït abans d'una manera espontània, podríem dir biològica, com obeint un natural institnt de conservació, que fa prendre a la societat la forma més adequada per superar unes circumstàncies excepcionals.

[...]

Però sistematitzar els fets espontanis i que són més aviat característiques de l'època de liqüefacció i de dissolució d'una forma antiga, que no pas pròpies d'un període constructiu, és exposar-se a bastir castells damunt la sorra i alimentar engendraments nascuts sense substància vital».[122]

Barrera lliga les transformacions econòmiques i socials, a aquests, en declarar que:

«Tot això és, en el fons, el que ha ocorregut amb el Decret de Col·lectivitzacions.

Fruit d'un criteri transaccional, tractava d'establir un motlle legal que recollís l'estat de fet produït, a l'impuls d'una revolució, però també sota la pressió de necessitats urgents.

Però el seu esperit, que no era altre que el de treure de les mans de l'alta burgesía les concentracions d'instruments de producció, per a posar-les a les mans de la col·lectivitat, ha estat desvirtuat constantment, i així, en lloc d'una reforma de gran estil, ha riscat de convertir-se en una molesta i eixorca provatura, que entranya el perill de desfer els estímuls essencials de l'economia de Catalunya.

Els col·lectivitzadors i agrupadors a ultrança han cregut, il·lusionats, que el fet episòdic de les peticions espontànies d'integrar un agrupament per part de petits grups col·lectivitzats o de modestes empreses privades, era suficient per a demostrar la bondat del sistema».[123]

Parla Barrera de les dificultats objectives de la guerra en forma de manca de matèries primeres, insuficiència de transports i altres, i considera que el sentit constructiu, el que pot fer desenvolupar l'economia i millorar la societat és el que es basa:

«[...] *en l'esforç, en la lluita quotidiana contra l'obstacle, en el geni pacient de l'home que se supera a la recerca de la seva emancipació. I això que no és peculiar d'un Consell, d'un Comitè o d'un Agrupament, continua éssent propi de l'esperit creador de l'home.*

Aquesta idea d'Esquerra Republicana de Catalunya és la que hem tractat de fer que orientés les interven-

121 *Ibídem,* p. 6.

122 *Ibídem,* p. 7-8.

123 *Ibídem,* p. 8.

Barcelona, 1 d'agost de 1937

Sessió inaugural del 1r Congrés Nacional de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, celebrat al Paranimf de la Universitat de Barcelona. D'esquerra a dreta: Heribert Barrera, el subsecretari de Cultura de la Generalitat Ramon Frontera, el conseller de Cultura de la Generalitat Carles Pi i Sunyer, el doctor Jaume Serra i Húnter i el catedràtic Josep Xirau.

FJI

cions dels nostres homes al Consell d'Economia, per tal d'evitar, amb la desaparició de la modesta menestralia, la destrucció de molts dels estímuls que són la base de l'economia de Catalunya. Presidida per la convicció que l'emancipació col·lectiva cal assolir-la per la emancipació individual i que aquesta és el motor de tot progrés, mentre s'assenti en bases de justícia, és una idea nostra, catalana i pastada amb els catalans. És la mateixa idea que, traslladada a un altre ordre de coses, ha originat la posició dels nostres representants al Consell d'Agricultura, des del qual hem procurat, no pas fer una labor de classe, sinó vetllar pels legítims interessos de l'autèntica pagesia catalana, i alhora pels interessos generals.»[124]

I finalitza, parlant del dramatisme de la situació del país i de la República:

«Quan es passen uns moments tan delicats com els presents, en els quals la situació internacional afecta d'una manera tan viva i directa els resultats de la nostra contesa, fóra grotesc, senzillament, entrar en discussions programàtiques. Que cadascú, des del seu lloc, consideri els altres com a companys fraternals, units en una mateixa sort, i que pensi més en el sacrifici dels que combaten i en les penalitats del poble, que suporta la guerra, que no pas en el seu proselitisme o en el seu grup o en el seu sistema.

Que pensi més tothom en la República i en les seves institucions, ja que és la República la que defensem i la que té personalitat i solvència davant del món.»[125]

A nivell familiar, Martí Barrera va tenir una gran preocupació durant la Guerra Civil. El seu fill Heribert acabava de complir els 19 anys quan esclatà el conflicte. Estava, doncs, en plena edat militar. Amb l'inici del curs 1936-1937 Heribert Barrera continuà els seus estudis de química a la Universitat de Barcelona, que havia iniciat el 1934. Militant d'ERC i de les Joventuts d'Esquerra Republicana - Estat Català, Heribert Barrera esdevenia també durant el període bèl·lic un dels líders de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya.

Heribert Barrera compaginà els estudis amb el treball de laboratori en una fàbrica de les indústries de guerra, fins que a finals de 1937 s'allistà com a voluntari a l'Exèrcit Republicà, lluitant com a soldat d'artilleria als fronts d'Aragó i del Segre. L'octubre de 1938 es prepara per ser oficial a l'Escola de Guerra, un curs que no va poder acabar pel desenllaç imminent del conflicte.

7.4 Darreres informacions sobre activitats relacionades amb la maçoneria

Respecte a la seva activitat a la maçoneria, si hem de fer cas dels serveis d'espionatge franquistes, sembla que la continuava o la reprenia.

Una nota del 8 de juny de 1938, que Pere Sánchez Ferré suposa fruit de l'espionatge franquista dins el camp republicà, indicava:

«[Ens informen] que en Barcelona, Avenida Puerta del Ángel nº 24, al lado de la Catalana de Gas, casi enfrente de los almacenes Jordá [sic], se reúnen todas las tardes a partir de las 18 horas hasta altas horas de la noche, toda la masonería española e internacional. Es la sede del Supremo Consejo 33 y del Consejo General Simbólico.

Además de los ya conocidos Portela Valladares, Barcia, Companys, Martínez Barrio, Juan Casanovas, Martín Barrera, Layret, etc., actúan también Enrique Barea, Sr. Barroso, que son miembros del Consejo General Simbólico que actúan mucho en Francia, donde van y vienen constantemente, El Sr. Moreno, Gran Maestre de la Gran Logia del Noroeste de España, que se reúnen con todos los miembros que forman esta entidad y que son Diputados y representantes de todas las Logias que actúan en Barcelona. La hora de reunión suele ser de 4 a 6. Los Consejos se reúnen cada tarde de 6 a 9. »[126]

124 *Ibídem,* p. 8-9.

125 *Ibídem,* p. 9.

126 SÁNCHEZ FERRÉ, Pere. *La lògia Lealtad. Un exemple de maçoneria catalana (1869-1939),* p. 121, citant CDMH. Salamanca. Secció Masonería, llig. 176, exp. 1A.

Montpeller, 30 de juny de 1941
Heribert Barrera, Rosa Maria Barrera, Purificació Costa, Joan Puig i Pujol —regidor sabadellenc—
Martí Barrera, Joan Mora i Adserà —diputat sabadellenc al Parlament de Catalunya—,
i Ricard Simó i Bach —militant sabadellenc d'Esquerra.
AHS

1939-1972
L'exili i el retorn

8

Quan ja estava clar que la guerra es perdia, i sense haver-se volgut fer papers, la seva marxa a l'exili va haver de fer-la —no sabem si de manera planificada o no— en companyia de la família del doctor Bernat. El doctor Bernat era el propietari de la Clínica Campderà, a Lloret de Mar, amic de Martí Barrera, amb qui compartia a més de l'amistat unes idees polítiques comunes. Això havia fet que els nens, els dos fills del doctor Bernat, Joaquim i Manuel, i els tres fills del matrimoni Barrera, haguessin estat habitualment amics i, amb la distància que podia marcar l'edat, companys de joc.

En el moment de l'exili, van deixar la sogra a Arenys de Mar, en companyia d'un germanastre falangista de Purificació Costa, la qual cosa permetia suposar que estaria tranquil·la.

Tampoc hi era Heribert, que lluitava al front i que creuaria la frontera amb les restes de l'exèrcit republicà. La retrobada amb Heribert es faria traient el fill del camp de concentració d'Argelers on havia anat a parar al costat de tants i tants altres republicans, gràcies a Pere Bosch i Gimpera.

Van travessar la frontera, per tant, el matrimoni i les dues filles en companyia de la família del doctor Bernat.

> *«Entro a França amb la dona i les dues filles, que havia anat a recollir pel pas del Perthús, el mateix dia que ho fan Irla, Nicolau d'Olwer, Largo Caballero, Araquistain i d'altres elevades personalitats. Una dificultat d'envergadura. No disposo de passaports. M'interroga un inspector, monsieur Vidal, català del Rosselló ben informat dels nostres afers, segons que puc advertir.*
>
> *—Diu vostè que ha estat conseller. Amb Macià o amb Companys?*
>
> *—Amb Macià i amb Companys —faig.*
>
> *—Diu que és diputat. De quin Parlament? ¿Del de Barcelona o del de Madrid?*
>
> *—Del de Barcelona i del de Madrid —exhibeixo els corresponents carnets.*
>
> *Sóc acceptat sense més dificultats».*[127]

127 SARIOL, Joan. *Op. cit.*, p. 94.

Montpeller, 1942

Fotografia d'estudi feta a l'exili d'Heribert Barrera i Martí Barrera.

FSB

La família Barrera va passar primer per Narbona, on se'ls uniria l'Heribert, per establir-se finalment a Montpeller, on visqué un temps a redós de la Residència d'Intel·lectuals Catalans, refugi de personalitats exiliades.

La retrobada amb l'Heribert es va produir gràcies a la visita al camp de concentració d'Argelers de Pere Bosch i Gimpera, que distingí Heribert, antic alumne seu, entre els reclosos, i va donar avís a Martí Barrera. A través d'un amic de Martí, un diputat socialista francès aconsegueix la documentació necessària per a fer sortir el fill del camp. Entre la documentació hi havia una carta del diputat que es comprometia a fer-se càrrec de l'Heribert, així com de les despeses que aquest pogués tenir a França.[128]

El 1942, mentre Martí Barrera i el seu fill Heribert romanien a l'exili de Montpeller, la seva dona i les seves dues filles varen poder tornar a Barcelona, instalant-se en un pis del carrer de Sant Antoni Maria Claret, 207, al damunt d'una comissaria de policia de la qual se sentien els crits quan torturaven algú. No varen poder tornar al seu habitatge del carrer Borrell perquè un policia el va ocupar pressionant al propietari i així ells varen perdre totes les seves pertinences. La dona i les filles varen poder moblar el nou pis de Barcelona amb els mobles que tenien a la casa d'estiueig de Lloret de Mar.

A Barcelona Martí Barrera encara era propietari de la impremta que el seu soci va continuar portant mentre ell era a l'exili i gràcies a la qual van poder viure la seva dona i les seves dues filles a partir d'aleshores. Cal esmentar que quan el 1935 va cedir oficialment la titularitat a Joan García Machín, s'havia recollit en un document privat que en Martí també n'era propietari.

La comunicació entre la família i el pare i el fill encara a l'exili no era fàcil. En carta del 30 d'agost de 1948 Pura, la mare, escrivia al seu fill Heribert que veia molt complicat poder assistir a la seva boda amb la Renée. Veia molt difícil obtenir el passaport ja que *«li deneguen a tothom que té família de refugiats».*[129]

En una carta sense data, però que imaginem escrita pels volts d'aquesta anterior i fins i tot com a resposta, l'Heribert suggereix a la mare la manera de salvar els impediments legals per reunir la família ni que fóra unes hores. Els proposava que mare i germanes s'apuntessin en un dels viatges organitzats que sortien de Girona cap a Perpinyà, ja que el requisit que es demanava a la frontera era un passaport col·lectiu, que precisava de moltes menys formalitats.

Però hem de retornar als primers anys de l'exili a Montpeller i la vida quotidiana. La residència de Martí Barrera a Montpeller va anar canviant al llarg dels anys. Enumerem simplement les diverses adreces. El desembre de 1942 el trobem a la Rue Françoise, Villa Emilienne, Aux Aubes, la primera casa independent, i on residiria amb les filles i la dona mentre Heribert acabava els estudis.

Ja amb les tres dones a Barcelona, Martí tenia fixada la residència al número 9 del carrer Thérèse. Cal dir que hi romandrà fins canviar el domicili per anar a viure amb l'Heribert i la Renée al número 2 del Carrer Adolphe Nourrit, darrera adreça que tindrà a Montpeller abans de tornar de l'exili.[130]

Així, doncs, després de residir en un pis cedit per la Residència van aconseguir llogar una casa que havia estat de masovers. Això va millorar la seva situació, en espai i en recursos. A la casa hi havia uns arbres fruiters i una de les fonts de recursos consistia en vendre les fruites per mitjà d'un botiguer d'origen català del poble, que li donava l'import íntegre de la venda.

El manteniment del Martí a Montpeller s'obtenia de l'ajut que es donava als refugiats per part de les autoritats republicanes i la Generalitat a l'exili i dels diners que els enviaven l'Angelina i la seva dona, producte dels respectius treballs. Mentre la Rosa Maria va fer tot el batxillerat, l'Angelina va entrar a treballar a la Caixa de Jubilacions, amb un càrrec important i un bon sou, treball que va deixar en casar-se.

A Montpeller van anar a treballar si més no un any a la verema. L'Angelina i una senyora valenciana veïna,

128 SINCA, Genís. *Heribert Barrera. L'últim republicà*, p. 65-66.

129 Carta de Purificació Costa a Heribert Barrera, 30 d'agost de 1948. [Família Salvat-Barrera]

130 Cal indicar que a la correspondència hi apareix una altra adreça, que pensem que era simplement de notificacions: Chez M. Villafranca, Boulevard Pasteur 1.

Perpinyà, 9 de juliol de 1942

Enterrament de l'expresident del Parlament de Catalunya, Joan Casanovas, mort a l'exili. Rere la vídua, d'esquerra a dreta: Josep Puig Pujades, Pompeu Fabra, Vicenç Borrell, Joan Casanovas i Cuberta, x, el president Josep Irla, Martí Barrera i Josep Fontbernat.

FJI

feien la recol·lecció del raïm de taula, el millor, mentre que el pare feia la verema més de vi. El propietari, quan es va assabentar que Martí havia estat «ministre de la Catalogne», li va proporcionar un llit, mentre que la resta de treballadors dormia al terra.

> «[...] *Els cenetistes tractaven Martí Barrera com el company i el protector, com l'home que mai no els havia abandonats, per bé que en algunes ocasions els hagués obligat a obrir els ulls.»*[131]

Alhora formava part del cercle d'intel·lectuals i polítics catalans d'alt nivell refugiats a la ciutat francesa. Rovira i Virgili va tenir Martí Barrera entre les persones amb qui més tracte tindrà. A més, formaven part del cercle d'amistat més proper Humbert Torres, Martí Rouret, Pompeu Fabra, Carles Riba, Clementina Arderiu, Francesc Pujols, Víctor Torres...

Una de les primeres accions de la Generalitat a l'exili va ser crear la Fundació Ramon Llull, que a més de difondre la cultura catalana a l'estranger, donava un seguit de serveis assistencials als refugiats catalans a França. Els recursos els obtenia de la Junta de Auxilio de los Refugiados Españoles (JARE), de la que formaven part Josep Tarradellas, Lluís Nicolau d'Olwer i Josep Andreu i Abelló. La fundació estava radicada a París, i va crear dues residències per a intel·lectuals i polítics, a Montpeller i Tolosa de Llenguadoc.

A la Residència de Montpeller hi havia, entre d'altres: Pompeu Fabra, Antoni Rovira i Virgili, Carles Riba, Maria Macià, Antoni Peyrí, Humbert Torres, Martí Barrera, Pere Blasi, Francesc Pujols, Pere Lloret, Nicolau Battestini, Josep Sastre, Artur Bladé, Francesc Viadiu, Joan Rouret, Miquel Guinart, Josep Maria Lladó, Josep Dalmàs, Xavier Casademunt, Antoni Dot, Josep Companys... I entre el grup d'estudiants: Heribert Barrera, Josep Maria Corredor, Emili Vigo, Víctor Torres, Josep Pallach, Teresa Rovira, Feliu Riera, J. Bellsoleil, Francesc Dalmau, David Cardús, Felip Calvet...

Manuel Alcàntara havia estat nomenat administrador responsable a Montpeller, per la Generalitat de Catalunya, per garantir la independència econòmica del col·lectiu de catalans en aquesta ciutat (diputats, alcaldes, regidors, escriptors, periodistes...)

La Residència d'Intel·lectuals Catalans de Montpeller va ser impulsada per la Generalitat a l'exili, amb el suport del Comité d'Aide aux Intellectuels Catalans que presidia el professor rossellonès Jean Amade. La residència que havien preparat a Montpeller estava prevista per acollir unes tres-centes persones però n'arribà a hostatjar unes vuit-centes.

No s'ha d'entendre el concepte residència com a ubicació en un sol edifici, sinó que Manuel Alcàntara, delegat de la Generalitat, s'encarregava de llogar cases on s'allotjaven diverses famílies, segons anaven arribant els refugiats. Tot i així, la diguem-ne administració de la residència estava centralitzada en un pis de la part antiga de Montpeller, carrer Petit Saint Jean, on es feien les reunions més importants i que, alhora, permetia la celebració de tota mena d'actes culturals, conferències o exposicions de pintura.

> *«L'enormitat de la feinada que li queia al damunt, no el va esverar mai, a l'Alcàntara. I això que en el registre de la Residència, del qual ell mateix tenia cura, ja hi havia inscrits un centenar de noms en quinze dies! "M'hauràs de fer un petit favor", em va dir. "Al carrer de Rousseau hi ha un restaurant que porta el nom de "Chez Madame Clavel" i on a partir de demà podran anar a dinar tots els amics d'aquesta llista". Me la va donar. Jo hi era. Recordo que hi havia en Martí Barrera. I les nostres esposes. I l'Alcàntara va continuar: "El favor que et demano és que em donis el nombre exacte d'amics que haureu assistit al dinar cada dia, a fi que jo pugui pagar a Mme. Clavel, cada setmana, els cincs francs diaris corresponents a cadascú. Ja tinc una pensió al carrer de l'Anguillerie i un hotelet a un pis del carrer de la Loge, que rebran a dinar seixanta residents en total".*
>
> [...]
>
> *Els comensals de "Chez Madame Clavel" vam tenir una pensada que exposaríem a l'Alcàntara per si la trobava bé; els cinc francs del dinar que ells pagava al restaurant, ¿no ens els podria donar directament a cadascú de nosaltres? Perquè aleshores, les nou persones que ocupàvem una gran part de la villa de Mme. Bonté reuniríem una quantitat que potser ens permetria*

131 CORREDOR, Josep Maria. *Op. cit.,* p. 245.

Pirineu nord-català, circa 1945
Heribert Barrera, Martí Barrera i l'alcalde republicà de Blanes, Bru Centrich, prop de la frontera franco-espanyola.
FJI

de menjar millor. (Les nou persones érem els diputats Móra, Ferret, Magre, Barrera, jo, les dones dels tres darrers i el fill Magre). L'Alcàntara hi va estar d'acord i d'altres "residents" van seguir el nostre procediment.»[132]

Una descripció del restaurant al que anava a dinar Martí Barrera ens la va deixar Artur Bladé. Segons ens diu, al carrer Rousseau:

«[...] *Sobre una porta de vidres blancs i vermells, un rètol diu Restaurant-Jardin. I perquè no hi hagi cap dubte, un segon rètol diu: Chez Madame Clavel. Hi entro amb la idea de trobar un jardí i una senyora —l'*ama*— amb la cara d'andalusa. I no m'equivoco de gaire. Hi ha com un replà, del qual, baixant quatre graons, es fa cap a un pati amb el terra de pedretes, uns arbres raquítics, amb heures, i uns testos amb plantes florides. Hi ha també taules i cadires de ferro sense ordre ni concert. Com que no hi veig ningú i ja comença a ser hora de dinar (els francesos dinen a les dotze en punt), penso que aquest intent de jardí deu ser el menjador d'estiu. Pujo els graons que acabo de baixar i a la dreta, per una altra porta, arribo al menjador d'aquest temps, on veig, en efecte, força gent que menja. I cares conegudes.*

[...]

Veig que tinc alguns amics en aquest menjador i, entre aquests, el conseller Martí Barrera, amb qui em lliga també un motiu d'agraïment. Té de company de taula el doctor Battestini.

[...]

El dinar ha estat sobri, com calculat amb el mínim vital i amb el seu preu: cinc francs. Ha consistit en un plateret de tallarines, un bistequet acompanyat de dues rodanxetes de remolatxa vermella, mig vaset de vi i dues llesquetes de pa. L'han servit unes mosses expeditives sota l'ull vigilant, rere el taulell, de la mestressa. Tal com jo l'havia imaginada, és molt bruna i sembla del morro fort.

—Andalusa? —pregunto a Miquel Guinart.

—No del tot; és algeriana, de pare espanyol i mare mora.

Hem sortit del restaurant de Madame Clavel amb d'altres compatriotes que comenten l'escassa consistència del dinar, però no es mostren entristits, sinó sorneguers, potser perquè pensen, com jo penso, que en la nostra situació no es pot demanar massa.»[133]

Aquesta independència econòmica depenia d'aconseguir del Govern Republicà a l'exili els fons necessaris, que mai van ser excessius, ans al contrari. No seria fins el 21 d'agost de 1939 que Josep Tarradellas no informa de l'arribada d'una primera partida de 500.000 francs, però cal pensar que el pressupost per a les dues residències ascendia a 250.000 francs al mes segons els pressupostos més modestos. Francesc Vilanova incorpora un informe que destaca les necessitats a cobrir a 31 d'agost, tenint en compte que s'havien hagut de formalitzar fins i tot alguns prèstecs per afrontar les primeres necessitats. En aquest informe incorporava les necessitats de la Fundació Ramon Llull, el sostenimment del «Centre de Montpeller», servei de restaurant popular a Perpinyà, la instal·lació i allotjament de 150 persones en situació irregular, i d'altres. Només la manutenció per a les residències de Montpeller i Perpinyà pujaven a 200.000 francs només el mes de juliol. El conjunt dels diversos apartats ascendia a 875.000 francs, que incloïen la subvenció prevista per al mes d'agost de 250.000 francs.[134]

Josep Maria Corredor recordava els dies de Barrera a Montpeller.

«[...] *Els matins, el vèieu com anava a "plaça" amb un cabasset. Al mercat? Allà on fos, perquè gairebé enlloc no hi havia res. A buscar, a preguntar, a recórrer camins i carrerons, a donar voltes i més voltes davant unes parades esquelètiques, a entaforar-se en qualsevol botiga de mala mort, tot i els rumors constants de si els alemanys havien demanat a proveïments la llista de refugiats, de si la policia de Vichy tenia ordres de detenirnos, etcètera.*

132 GUINART, Miquel. *Memòries d'un militant catalanista*, p. 109-110.

133 BLADÉ, Artur. *Obra completa. Volum 2. L'exiliada,* p. 103-104.

134 VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc. *Als dos costats de la frontera. Relacions polítiques entre exili i interior a la postguerra, 1939-1948.* p. 37 i següents, capítol 1.

la humanitat

Tots a les ordres del President i del Govern de Catalunya

Butlletí interior d'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA adherida a SOLIDARITAT CATALANA

2.ª EPOCA — Nº 24 — 23 de setembre 1945 — Fundador: Lluís COMPANYS — REDACCIÓ: 25, rue Ecole de Droit — MONTPELLER

EL PRESIDENT IRLA HA FORMAT GOVERN

FAN COSTAT AL PRESIDENT:

Pompeu Fabra, Carles Pi i Sunyer, A. Roviza i Virgili, Josep Carner, Joan Comorera i Josep Xirau

«AQUEST ES UN GOVERN D'UNITAT CATALANA»

DECLARACIÓ del PRESIDENT

LA PERSONALITAT dels nous consellers

POMPEU FABRA

CARLES PI I SUNYER

VITALITAT DE L'ESQUERRA

UN FET SIGNIFICATIU

per Humbert TORRES

L'ACTUALITAT POLITICA

INSTITUT CAT A MEXIC — NOVES REPUBLIQUES ECLOSIONEN EL GOVERN SOVIETIC — LES FALSES INFORMACIONS FRANQUISTES — COMENCA EL BLOQUEIG INTERNACIONAL CONTRA FRANCO — PRIMERA DE BARCELONA

MARTI BARRERA

23 de setembre de 1945
Portada de *La Humanitat* editada a l'exili francès, on es dóna notícia que Martí Barrera deixa de ser administrador de la publicació.
AMTM

Després, a casa seva, Martí Barrera feia els llits, escombrava, netejava, preparava el "dinar" —diguem-ne "dinar"—, amb fulles de col o amb el que hi hagués, tot procurant estalviar fins a l'extrem les matèries grasses, perquè allò era el més difícil de trobar i el que, ben manejat, donava una mica de gust a unes menges infectes. L'ex-director de la "Soli", l'ex-company del Noi del Sucre, l'ex-captiu del Castell de la Mola, l'ex-Conseller de Treball de la Generalitat s'havia convertit en un cuiner *que, amb una paella a la mà, comptava les gotes d'oli de girassol que hi deixava caure a poc a poc, com si s'hagués tractat d'un elixir per a fabricar la pedra filosofal.»*[135]

Però el que era indubtable era que l'exili deixava una profunda petja en tots ells. No podem deixar de recollir en aquest sentit les paraules d'Heribert Barrera sobre com el seu pare i la gent de la seva generació duia l'exili,

«[...] *Tot el que havien lluitat per construir al llarg de la seva vida s'havia volatilitzat irremeiablement, i la situació en què es trobaven, en una edat ja avançada, no donava gaires esperances que pogués ser reconduïda d'una manera satisfactòria. Per a ells, l'exili va ser extraordinàriament traumàtic, va significar la pèrdua definitiva de les il·lusions i de l'optimisme que havien tingut en temps pretèrits.»*[136]

Heribert Barrera havia observat aquest estat d'angoixa en la figura de Martí Barrera:

«El meu pare, quan arriba a l'exili, per exemple, està, encara no els ha fet, però està a punt de tenir cinquanta anys; per ell la vida s'enfonsa. Tot el seu, en fi, tot el seu pla, tot s'ha ensorrat de cop al final de la guerra. I la mateixa cosa vaig adonar-me que passava en totes les persones d'edat, d'aquesta edat més o menys, i de més edat, encara, pitjor. Ara, és clar, amb les diferències que provenen del temperament: uns són més optimistes, altres menys optimistes, els uns són més lluitadors, diguéssim, i busquen una manera d'adaptar-se, d'altres són més resignats, però vaja, l'edat és el factor més important.»[137]

Durant l'ocupació alemanya de França, Martí Barrera va ser detingut per la policia francesa, juntament amb Antoni Rovira i Virgili, Pere Lloret, Pompeu Fabra i Humbert Torres, però la ràpida intervenció del rector de la Universitat de Montpeller, Jean Sarrailh, els va salvar de la presó.

Teresa Rovira explica la detenció de Martí Barrera i altres.

«Els que teníem el carnet d'estudiant, bé. Els que tenien un ofici manual eren els únics que eren admesos per treballar, també, però aleshores hi havia la gent gran, com en Fabra, com el senyor Barrera, com l'Humbert Torres, com el meu pare, i aquests tenien al carnet, els posava: "Sans profession", sense professió. Llavors el que va passar una vegada, quan els alemanys havien ocupat la zona diguem-ne lliure, doncs es va donar ordre que s'havien de detenir tots els diríem "vagos y maleantes", i entre els "vagos y maleantes" hi havia els "sans profession". I un dia va venir la policia a buscar el meu pare a casa, al matí; van anar a buscar el senyor Torres, el senyor Barrera, el senyor Lloret de Tarragona, no ho sé, tots els més grans, i els van portar cap una caserna que hi havia gitanos, hi havia tota aquesta gent. I aleshores sort, sort del Felip [Calvet], *que era molt actiu, que es movia de seguida i a més a més que ens protegia, però molt, ens va protegir moltíssim... Va anar corrents a veure en Jean Sarraihl, que era el rector de la universitat, i en Jean Sarraihl va fer una gestió de seguida i els van deixar anar. Però a aquella pobra altra gent se'ls van emportar en aquells trens de la mort. El primer que vaig fer quan vaig poder saber on eren, vaig agafar una ampolla d'aigua i vaig agafar unes galetes i coses que teníem i m'hi vaig presentar. I aleshores em vaig trobar amb els soldats alemanys a la porta. Però no sé si els vaig fer llàstima, perquè era jove i perquè anàvem ben vestits, malgrat tot és l'única cosa que fèiem, anar ben vestits; perquè teníem unes cases que els armaris*

135 CORREDOR, Josep Maria. *Op. cit.,* p. 236-237.

136 MAYMÍ, Josep. *Josep Irla, la tenacitat d'un compromís,* p. 135.

137 *Ibídem,* p. 135.

Montpeller, 19 de gener de 1946

Reunió de la direcció d'Esquerra Republicana de Catalunya a l'exili. D'esquerra a dreta: dempeus, Joan Àlvarez de Lara, Josep Sans, x, Josep Dalmàs, Hilari Salvadó, x, x, Joan Sauret, Martí Barrera, Miquel Guinart, Humbert Torres, Francesc de Paula Jené i Leopold Morant; asseguts, Laureà Dalmau, Josep Puig Pujades, Ramon Nogués i Biset, Josep Tarradellas i Antoni Rovira i Virgili.

FJI

eren caixons, i gràcies. I em van deixar entrar. I quan em van veure, pobres, estaven en un raconet que els tocava el sol, tots allà, arraulits, i van estar tan contents quan em van veure... I aleshores, ja al cap de poques hores, ja els van deixar anar.»[138]

Més endavant, el 1944, Martí Barrera seria detingut novament durant unes hores, en aquest cas per la Gestapo.

8.1 Activitat política

Una primera mostra de l'activitat política de Martí Barrera un cop perduda la guerra, es troba relacionada amb l'existència d'un document, del mateix 1939, del que no hi ha gaire informació, i que Daniel Cardona descrivia en un escrit com un punt de partida per arribar a la unificació de tots els partits catalanistes, des de la Lliga fins a Nosaltres Sols! A més concretava quins eren els signants del document: per la Lliga, Ramon d'Abadal; per Acció Catalana, Lluís Nicolau d'Olwer; per Esquerra, Martí Barrera; per Nosaltres Sols!, Daniel Cardona; i per Estat Català, Marcel·lí Perelló.[139]

A partir de 1940 l'ocupació nazi provoca el pas a la clandestinitat d'Esquerra, també en sòl francès. La detenció, per part de la policia militar alemanya del president Lluís Companys, i la seva posterior entrega al govern franquista, posaren en alerta a tots els dirigents exiliats del partit, que van haver d'extremar les precaucions i els contactes que els puguessin evitar córrer la mateixa sort. El 1941 el secretari general, Josep Tarradellas, fou detingut per les autoritats franceses de Vichy, juntament amb Ventura Gassol i Carles Martí i Feced, a instàncies del govern espanyol, que en demanava l'extradició. Un cop denegada, es refugià durant bona part de la Segona Guerra Mundial a Suïssa.

Posteriorment, l'octubre de 1944, ja alliberada França de l'ocupació alemanya, Esquerra reprèn les seves activitats públiques, amb la tornada de Josep Tarradellas, des de Suïssa. S'organitzen dotzenes d'agrupacions d'ERC a tot França. Es reprèn l'edició de *La Humanitat,* el portaveu del partit, del qual Martí Barrera en serà administrador fins que el setembre de 1945 els serveis administratius del diari van passar a Perpinyà. Són moments d'eufòria per la victòria aliada a la Segona Guerra Mundial. Martí Barrera descriu així el clima de la represa del partit:

«L'entusiasme patriòtic que arreu de França ha fet renèixer el ressorgiment d'E. R. de C. és del tot encoratjador. I ho és més encara al constatar de la manera com aquesta gran part del nostre poble manté viva la flama pels ideals de Pàtria i Llibertat. Joves i vells militants responen coratjosament a la crida, provant així que, malgrat tot, en res ha defallit la seva fe i la voluntària disciplina envers el partit per millor servir Catalunya i la República.

El que és més de remarcar, i que omple el nostre cor de les més belles esperances, és l'estol de joves que, abrandats pel més pur sentiment nacional, donen generosament la saba nova per la ferma embranzida que de primer antuvi caldrà donar per assolir el redreçament econòmic i espiritual del nostre poble vers totes les justicies».[140]

El 30 de gener de 1945, Antoni Rovira i Virgili comunicava al prefecte del departament francès de l'Herault, la composició del Consell Assessor de la Presidència, que havia creat el president de la Generalitat a l'exili Josep Irla. Es tractava d'un òrgan purament tècnic, presidit pel propi Antoni Rovira i Virgili, la tasca del qual consistiria en donar informació al president sobre les matèries concretes de cada comissió. Martí Barrera quedava encarregat de la Comissió de Treball, i els altres comissionats o *rapporteurs* eren Pompeu Fabra per a Cultura, Lluís Nicolau d'Olwer per a Qües-

138 *Ibídem.* p. 134-135.

139 TOUS I VALLVÉ, Jordi. *Antoni Andreu i Abelló. Correspondència política d'exili (1938-1939). D'Estat Català al Front Nacional de Catalunya,* p. 143.

140 «Les nostres enquestes. Què opineu del ressorgiment de l'Esquerra a França? Martí Barrera», a *La Humanitat,* 26 d'octubre de 1944 [França], p. 5.

Perpinyà, 27 de gener de 1946

Conferència de Carles Pi i Sunyer organitzada per Esquerra al cinema París. D'esquerra a dreta, a la primera fila: Emili Vigo, x, Santiago Vila, Joan Garcia i Castellet, Francesc de Paula Jené, Carles Pi i Sunyer, Josep Tarradellas, Joan Sauret, Martí Barrera i Hilari Salvadó.

AMTM

tions estatutàries, Humbert Torres, Problemes polítics, Claudi Ametlla, Governació, Ramon Nogués i Biset, Justícia i qüestions agràries, Felip de Solà i Cañizares, Dret Civil, Ferran Cuito, Economia i Finances, Joan Sauret, Qüestions relatives als funcionaris i Francesc de Paula Jené, Qüestions municipals.[141]

En escrit d'11 de gener de 1945, parlant del mateix Consell Assessor en carta adreçada a Josep Maria Lladó, Ramon Nogués i Biset passa a Ajuntaments Interins i Humbert Torres a Llei Electoral del Parlament. Cal dir que en aquest escrit es parla de la tasca, que més que d'assessorament consistiria en la redacció de ponències a càrrec de cada responsable d'àrea.

Amb l'esperança que la victòria aliada acabés també fent caure el règim franquista, Esquerra —que a l'exili continuava sent la principal força política catalana— es preparava per tornar a dirigir el país. Martí Barrera, tot evocant Macià i Companys, reflexionava en aquesta línia en un article:

> *«[...] Hereus directes de Macià i de Companys, fidels a llur insubornable patriotisme, amb el mateix fervor que el que ells posaren en defensar les causes justes, Esquerra Republicana de Catalunya som avui pels obrers catalans una garantia de què, en el seu dia, adaptada a les possibilitats i a les realitats econòmiques de l'hora, es recomençarà i es coronarà aquella obra de llibertat i de justícia social que, intèrpret del pensament del seu Partit, amb tant d'encert va iniciar el nostre gran President Francesc Macià.»*[142]

A nivell intern de partit Martí Barrera va presidir la Comissió Coordinadora de la Resistència, de la que també formaven part Pere Puig i Subinyà, Joan Rodríguez Papaseit i Joan Garcia Castellet. L'objectiu de la comissió era assegurar les relacions fluides entre l'interior i l'exili. I també formà part de la direcció del partit, assistint a diversos plens que Esquerra celebrà a Montpeller així com al Congrés Nacional celebrat, el juny de 1945, a Tolosa de Llenguadoc.

141 *La Humanitat,* 8 de febrer de 1945 [França], p. 1.

142 BARRERA, Martí. «Macià i els obrers», a *La Humanitat* [França], 25 de desembre de 1946, p. 1.

Durant aquest període Barrera va participar en diverses conferències, trobades i mítings organitzats tant per Esquerra com pels exiliats republicans catalans (Marsella, Beziers, Sallagossa...). Cal destacar la seva presència a l'homenatge a Pompeu Fabra organitzat amb motiu del 80è aniversari de l'il·lustre filòleg, el febrer de 1948 a Prada de Conflent, així com al seu enterrament, el 27 de desembre del mateix any.

Del 7 al 10 de maig de 1948 es va celebrar a la Haia el Congrés d'Europa, producte de les iniciatives tendents a la creació d'una Europa unida, de caire federalista. Fins a nou exconsellers de la Generalitat residents a França enviaren un telegrama de suport i adhesió a la Haia:

> *«President del Congrés Federalista d'Europa — L'Haia.*
>
> *Amb l'esperança que l'esperit federalista s'afirmarà definitivament en el Congrés que s'honora amb la vostra presidència, ens plau expressar-vos els nostres millors desigs per l'èxit dels Estats Units d'Europa en un clima de comprensió mútua i en el respecte dels homes i dels pobles.*
>
> *Tarradellas, ex-cap del govern català; Rovira i Virgili, president del Parlament català; Pompeu Fabra, ex-president de la Universitat Autònoma de Barcelona; Bosch i Gimpera, ex-rector de la Universitat de Barcelona; Josep Carner, Quero Molares, Antoni Xirau, Ventura Gassol i Martí Barrera, ex-consellers del govern català.»*[143]

8.2 La repressió. Les causes contra Martí Barrera

Tot i l'exili, el feixisme no li perdia la petja, i continuaven les represàlies. Tenia obertes dues causes, una per responsabilitats polítiques i una segona per maçó.

En el que fa referència a l'expedient per responsabilitats polítiques, es va publicar al BOE de l'1 de desembre de 1939 la notificació d'incoació de l'expedient contra Martí Barrera. Cal dir que no era l'únic i que anava molt ben acompanyat.

Així, a l'edicte que donava notícia de la incoació dels

143 SAURET, Joan. *L'exili polític català,* p. 213-214.

Perpinyà, febrer de 1946

Reunió de militants d'Esquerra Republicana de Catalunya a l'exili.

Josep Puig Pujades pren la paraula en presència de Martí Barrera.

FJI

expedients per responsabilitats polítiques al Juzgado de Responsabilidades Políticas por orden del Tribunal Superior, que traslladava al Juez Instructor Provincial de Responsabilidades Políticas de Barcelona, Salvador Heredia y de Vargas Machuca, tinent honorífic del Cos Jurídic Militar, s'incorporava la següent relació de persones que havien de respondre dels seus «delictes»:

Silvestre Isern Ventura, Antoni Picañol i Domingo, Martí Barrera, Joan Comorera, Pere Mestres, Jaume Aiguader, Miguel Morales Romeros, Josep Medina Rodríguez, Lluís Nicolau d'Olwer, Claudi Ametlla, Ramon Nogués i Biset, Josep Maria Massip, Pere Ferrer, Miquel Valdés, Pere Aznar, Joaquim Maurín, Josep Trabal, Domènec Palet, Pere Padró, Josep Calvet i Jaume Comes i Jo.

Quan accedim als documents de condemna de Martí Barrera ens adonem de la irrealitat dels càrrecs i dels motius pel qual se'l condemna, imaginem que com a molts altres dirigents republicans.

En aquest informe de la Comissaria General Político Social se'ns dóna una curiosa versió del que havia estat la vida de Martí Barrera fins aleshores. Destaca del text les inexactituds ja que la maçoneria no feia activitats de propaganda públiques, el classisme, doncs es destaca com un *«modesto obrero fideuero»* havia pogut *«medrar»*, i es fa entendre que si no hagués estat per complicitats gairebé mafioses haguera estat impossible, i finalment una expressió que, si no fóra per les dramàtiques circumstàncies en què es formula aquesta acusació, seria digna d'una oda al surrealisme. Així ressalta com Martí Barrera havia estat *«echado»* de la Solidaridad Obrera per les seves moltes immoralitats, afirmació que permet sospitar, sabut com és el pensament del redactor de l'informe, que la «Soli» era poc menys que un cau de beates.

Per cert, convindria recordar al redactor de l'informe que Martí Barrera va ser conseller de Treball, i no «conserge» de treball, ocupació per altra banda absolutament digna.

L'altre expedient, i el que finalment li va donar més problemes, va ser el que se li va instruir com a membre de la maçoneria. El 7 d'octubre de 1943, el Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo el va sentenciar per un *«delito consumado de ma-*

TRIBUNAL ESPECIAL PARA LA REPRESION DE LA MASONERIA Y EL COMUNISMO

Madrid, 8 de març de 1943
Portada de l'expedient de Martí Barrera incoat pel Tribunal Especial para la Represión de la Masoneria y el Comunismo.
CDMH

Barcelona,
26 de setembre de 1950
Martí Barrera
i Purificació Costa
amb els seus consogres
—Francesc Salvat
i Assumpció Sellarès—
a la boda de la seva filla
Angelina amb Enric Salvat.
FSB

sonería» i de fet el condemnava, més enllà dels 12 anys i un dia de reclusió menor, a la inhabilitació perpètua per activitats públiques.

La sentència pretenia condemnar-lo a l'ostracisme:

> *«El Secretario general del Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y del Comunismo*
>
> *Certifico: Que en la causa dimanante del sumario núm. 264 de 1943, instruido por el Juzgado Especial número 2, contra Martín Barrera Maresma, se ha dictado con fecha 7 de los corrientes, sentencia, cuya parte dispositiva dice así:*
>
> *"Fallamos: Que debemos condenar y condenamos al procesado rebelde Martín Barrera Maresma como autor de un delito consumado de Masonería, sin la concurrencia de circunstancias modificativas de la responsabilidad criminal, a la pena de doce años y un día de reclusión menor, accesorias legales de inhabilitación absoluta perpetua para el ejercicio de cualquier cargo del Estado, Corporaciones públicas u oficiales, entidades subvencionadas, empresas concesionarias, gerencias y Consejos de Administración de empresas privadas, así como cargos de confianza, mando y dirección de los mismos, separándole definitivamente de los aludidos cargos. Para fijación de responsabilidades civiles, remítase testimonio de esta sentencia al excelentísimo señor Presidente del Tribunal Nacional de Responsabilidades Políticas, remítase asimismo testimonio de lo conveniente al Excmo. Sr. Ministro de la Gobernación, a efectos de su publicación en el BOLETIN OFICIAL DEL ESTADO y ofíciese al Excmo. Sr. Director general de Seguridad, para que ordene la búsqueda, captura y prisión del condenado. Notifíquese al señor Fiscal, y al procesado en la forma que la Ley previene para los rebeldes, y así por esta nuestra sentencia, lo pronunciamos, mandamos y firmamos. —Siguen las firmas."*
>
> *Y para que conste y su remisión al Excmo. Sr. Ministro de la Gobernación, expido el presente en Madrid, a once de octubre de mil novecientos cuarenta y tres. —Luis López Ortiz.»*[144]

Martí Barrera va tornar de l'exili el dia abans de la boda de l'Angelina amb Enric Salvat Sellarès. La filla no es volia casar sense el pare, a qui va esperar per tal que la dugués a l'altar. Així doncs Martí Barrera va tornar el 24 de setembre de 1950, un cop va rebre la notificació del seu indult. Prèviament havia demanat acollir-se als beneficis de l'Ordre de 4 de maig de 1945 sobre exiliats, retorn que seria autoritzat per la Comisión de Repatriados.

Al llarg dels anys anteriors Narcís de Carreras havia mantingut contactes al més alt nivell per tal d'aconseguir el retorn de Martí Barrera i novament posava com a argument per al retorn, el fet que

> *«salvó su vida durante el dominio rojo gracias a la protección que le dispensó este señor, facilitándole la salida a la Zona Nacional».*[145]

Però el permís obtingut provenia de la «neteja» d'un dels seus expedients, el relatiu a la seva responsabilitat política. Així, es va trobar que un cop retornat tenia encara la causa pendent per la seva pertinença a la maçoneria.

Cal tenir en compte que als càrrecs que se li imputaven en aquest expedient com a maçó hi havia tot un seguit d'inexactituds. Martí Barrera no va negar mai la seva vinculació amb la maçoneria, si bé que relativitzà bastant el seu protagonisme dins el grup. A més, a sobre, se li assignava un simbòlic (nom que rebien els maçons un cop iniciats) que no havia tingut mai. Si durant la seva pertinença a la Lògia Resurrección el seu simbòlic havia esta «Lucha» ara, als plecs de càrrec apareixia un altre, de simbòlic, «Servet», que Barrera, al plec de descàrrecs, desmentí rotundament haver emprat.

Hem de tenir present la foscor d'aquest període, i la por que s'havia instal·lat a la societat catalana ocupada i a la que permanentment se li recordava el seu estatus de vençut, per comprendre els fets.

Així, les denúncies si més no en el cas de la maçoneria naixien justament dels mateixos expedients de

144 BOE, núm. 300, de 27 d'octubre de 1943, Annex únic, p. 3.755-3.756.

145 Carta a Narcís de Carreras del ministre de la Gobernació, Blas Pérez, de 21 de febrer de 1949. [Família Salvat-Barrera]

Barcelona,
22 de juliol de 1951
Martí Barrera passejant amb Simó Llauneta.
FSB

retractació. Una part de l'expedient consistia en la denúncia de persones que s'haguessin conegut com a membres de la pròpia lògia o d'altres, i aquesta obligació donava lloc a situacions tan kafkianes com que, sobre uns cinc-mil maçons abans del 1936, el Tribunal para la Represión de la Masoneria y el Comunismo hagués obert més de vuitanta mil expedients per maçoneria.

En el cas concret de Martí Barrera sabem que va ser denunciat, si més no, per dues persones diferents, sense que es pugui valorar a dia d'avui el grau de coneixement real que sobre l'exconseller de Treball tenien.

A més, a l'expedient de la causa per maçoneria s'incorporaven diverses informacions sobre els graus que havia assolit dins la lògia i les reunions i assistents a aquestes durant la guerra, informes elaborats pels serveis secrets franquistes en territori republicà, la fiabilitat dels quals sempre és matisable, tot i donar força referències.

Sigui com sigui, la policia de Barcelona va informar al Tribunal del retorn de Barrera als dos mesos de viure a Barcelona, i li van ser notificades la causa i condemna del 1943.

Martí Barrera òbviament va respondre al requeriment que se li feia des del Tribunal i va presentar les seves al·legacions, en les quals manifestava la poca importància que havia donat al seu pas per la maçoneria.

D'altra banda, com ja hem dit prèviament, en fer aquests «judicis» una de les condicions que s'imposaven als processats era la seva retractació i la denúncia o l'assenyalament —si volem ser més cristians— d'altres membres de la maçoneria que l'encausat conegués.

El 1953 li fou imposada la mateixa pena, però va quedar tot seguit en una situació de presó atenuada i va poder complir la condemna —que va rebre també commutacions— en el seu domicili. Va tenir el que es diria llibertat vigilada, amb control per part de la policia.

Aquest control de la policia, si pensem que el seu domicili es trobava porta amb porta amb una comissaria, va donar lloc a situacions curioses. Així es donava el cas que, després de passar quatre vegades cada dia davant la Comissaria, encara un inspector passava pel domicili a verificar que hi fos. Fins que la dona de Barrera li va dir un cop al policia que havia anat a fer les comprovacions si amb veure'l quatre vegades al dia no en tenien prou que encara havien de pujar al pis. No el van molestar més.

8.3 Darreres activitats

Un cop solucionats els problemes amb la justícia franquista, per anomenar-la d'alguna manera, Martí Barrera portà una vida discreta, treballant a la Tipografia, que mantenia l'adreça d'abans de la guerra, carrer Urgell 42, fins la seva mort. En realitat, havia canviat un exili amb cara i ulls per un altre potser pitjor, un exili forçat a la pròpia pàtria.

Tot i la seva discreció, Martí Barrera no deixava de ser un referent en molts camps. Era sobretot el conseller amb qui s'havia treballat i l'amic que podia donar un cop de mà.

En aquest sentit, no ens ha de sorprendre com en dates tan properes al seu retornar com l'octubre de 1951, quan ell estava de fet en llibertat vigilada, Joan Tauler demani el seu ajut i les seves influències perquè el permetin regressar, fent palès a Martí Barrera com la seva activitat política havia estat de segon nivell, tot i els càrrecs de diputat i magistrat que va detenir, i com, en aquell moment, superat ja els setanta anys, poc mal podia fer el seu retorn al règim. O com el fill de Bru Centrich[146] li agraïa la intervenció en el difícil expedient que va cursar per aconseguir el retorn del pare.

Ja avançada la dècada del 1950 el matrimoni Barrera–Costa passava tot l'estiu a Palamós al carrer Perill, 9. Es tractava de la casa vella d'un familiar que la mare de Purificació Costa va heretar i que Martí Barrera va fer de nou. Des d'aleshores hi van passar tots els estius fins a la seva mort, acompanyats de fills i néts. Els fills del matrimoni s'anaven alternant al llarg dels tres

146 Bru Centrich i Nualart (1889-1981) fou alcalde de Blanes del 1931 al 1932 pel Partido Republicano Radical. El juny de 1934 ingressà, al capdavant dels 400 militants de la Casa del Poble de Blanes —l'agrupació local del PRR— a Esquerra Republicana de Catalunya. Durant la Guerra Civil tornà a assumir l'alcaldia (1937-1938).

Barcelona, novembre 1951
Dempeus, d'esquerra a dreta: Angelina Barrera i la seva cunyada Assumpció Salvat, contemplant Martí Barrera amb el seu primer nét en braços, Enric Salvat i Barrera, fruit del matrimoni de la seva filla gran Angelina i d'Enric Salvat.
FSB

mesos de l'estiu, de manera que sempre els acompanyava un fill o l'altre.

El 10 d'agost de 1957 es va casar la filla menor, Rosa Maria, amb Jacint Corderas de Borja. El matrimoni es va oficiar al monestir de Montserrat i van ser rebuts pel mateix abat Escarré. L'abat va donar una medalla a Martí Barrera i dos escapularis als nuvis. Va beneir els escapularis, però no així la medalla, imaginem per coneixement de les creences de l'exconseller. Un cop la hi va lliurar Escarré va dir a Martí Barrera: *«A vós que us la beneeixi Déu»*[147]

També va mantenir relacions establertes a la seva etapa com a conseller, i singularment la seva relació amb en Simó Llauneta.

En companyia de qui havia estat el seu secretari particular va visitar Lola Anglada, amiga de Llauneta i ídol d'Angelina, de la qual en tenia tota la producció, que perdria quan la casa de Barcelona va ser ocupada mentre la família era a l'exili. Els va mostrar la col·lecció de nines que havia aplegat i els va obsequiar amb un dibuix que encara avui dia roman dins l'àmbit familiar.

Tot i així, no deixarà de ser present en determinats actes públics especialment significatius. El podem trobar en l'enterrament, el desembre de 1954, d'un company parlamentari i adversari polític, com és el cas de Lluís Duran i Ventosa, el dirigent de Lliga Catalana que havia estat company seu al Parlament de Catalunya.

També, el febrer de 1962, serà un dels assistents a l'enterrament, a Martorell, de Francesc Pujols, qui havia estat company d'exili, tornat també a aquest nou exili dins la pròpia pàtria.

El 25 de maig de 1963 impulsarà, entre d'altres, l'organització d'un dinar d'homenatge a Claudi Ametlla, arran de la publicació del primer volum de les seves *Memòries Polítiques,* al qual assistiren unes 150 persones.

Aprofitant les escasses escletxes que el règim franquista deixava a la participació, el 20 de maig de 1963 fou una de les 95 personalitats catalanes que signaren una crida invitant als catalans a signar peticions individuals a favor de l'ensenyament i de la total llibertat d'ús de l'idioma català, a l'empara d'una nova llei que reconeixia el dret de petició individual. Aquesta fou una de les primeres campanyes impulsades per Òmnium Cultural que s'havia fundat dos anys abans. La crida fou difosa àmpliament a través de 100.000 fulls de petició.[148]

Un altre exemple de l'aprofitament de la tímida obertura del tardofranquisme el trobem el 29 de maig de 1968 quan Rossend Pich Salarich li agraïa l'ajut prestat en la campanya electoral a les eleccions municipals pel districte IX de Barcelona. En aquest cas, com en molts altres, rere l'actuació de Barrera cal veure els lligams de parentiu de Rossend Pich, que no era un altre que el nebot de Joan Pich i Pon, conegut de Martí durant l'època republicana, i probablement abans.

Simultàniament, i envoltat de la discreció que la Dictadura imposava, mantenia relacions amb les persones que dirigien, en la clandestinitat, Esquerra Republicana de Catalunya, a la qual mai va deixar de pertànyer. De fet, va ser en representació d'aquest partit amb el seu amic Manuel Juliachs, que havia col·laborat amb ell en el seu període de conseller de Treball, que assistia al clandestí Consell Nacional de la Democràcia Catalana, presidit per en Josep Pous i Pagès, com més endavant formarà part de l'anomenat Comitè Ametlla.

El 1968 Josep Antoni Trabal i Sans li va adreçar un escrit en què el convidava a participar en la creació d'una plataforma, força difusa a la carta, mirant de crear quelcom de legal dins el franquisme per fer una transició cap a la democràcia sense sobresalts. Cal destacar els mots que dedica a Martí Barrera a la carta:

> *«I he pensat també, que per la teva història sense taca, per la teva alçada moral i per el (sic) prestigi, tu ets la persona més indicada per intentar reunir aquells que, per la seva representativitat, siguin les persones més adequades per a definir el moment present i per a designar el camí que calgui emprendre i la velocitat o les etapes amb que calgui realitzar-lo. »*[149]

147 Conversa amb Angelina Barrera (setembre de 2012).

148 BENET, Josep, *El president Tarradellas en els seus textos (1954-1988),* p. 250-251.

149 Carta de Josep Antoni Trabal a Martí Barrera de 25 de març de 1968. [Família Salvat-Barrera]

L'Estartit, 16 de setembre de 1964

Martí Barrera i Purificació Costa en un dinar familiar.

FSB

Trabal, en el seu moment fundador d'Esquerra i secretari de Lluís Companys, en aquests anys ajudava Eduard Tarragona i el convers Manuel Fraga Iribarne, així com els liberals monàrquics. Molt imaginem que Martí Barrera va declinar l'oferta.

La darrera acció política de la qual tenim notícia en què va participar Martí Barrera fou el 1970 quan signà, amb cent-quaranta personalitats més de la vida pública catalana, una carta oberta adreçada al ministre franquista Laureano López Rodó —que s'havia declarat partidari de la integració de l'Estat a l'Europa unida— en què aquests prohoms

> «[...] *reclamaven que fossin realitat a Espanya els drets democràtics i socials, així com el reconeixement "de les diverses comunitats històriques i culturals que constitueixen l'Estat espanyol" i que s'acabés la postergació de què era objecte la llengua catalana»...*[150]

Poc abans del seu traspàs Martí Barrera començava a preparar les seves memòries, dictades al seu fill Heribert. Josep Tarradellas escrivia a l'exconseller per comentar-li que havia tingut coneixement d'aquest fet i destacava els punts que, a l'entendre del president de la Generalitat, calia emfatitzar:

> *«Ara bé, i de nou et demano que em vulguis excusar, és necessari, estimat Martí, que no oblidis —ja sé que no ho faràs— que en la teva vida hi ha fets i gestes ben importants però el que ho és més —al meu entendre— és el període del 31 al 39. Voldria demanar-te que en cap moment deixessis de pensar que tens l'honor d'ésser l'únic Conseller de la Generalitat, del juliol de 1936, que no va abandonar el país, que et vares quedar, que vares treballar, que posares el millor de la teva intel·ligència i del teu fervor patriòtic per tal que els fets que ja coneixes tinguessin un sentit de responsabilitat i que la teva actuació fos digna de la confiança que et dipositaren. I com sigui que ho vares aconseguir, amb escreig, et demano que no deixis de pensar-hi, ni de parlar-ne perquè la teva acció està amarada d'un patriotisme i un desig de superació que el nostre poble no t'agrairà mai prou. Ja saps que les situacions polítiques passen i els pobles resten.*
>
> *Excusa'm una vegada més aquesta insistència però éssent l'únic que et vares quedar ets també l'únic que amb autoritat pot dir i reivindicar moltes coses que en aquests darrers temps certes persones han bescantat d'una manera innoble.*
>
> *Res més, sinó dir-te que et desitjo un gran encert en el teu comés i que voldria, sobretot, que la teva salut fos ben forta a fi i efecte que ben aviat puguis acabar les teves memòries i veure-les publicades.»*[151]

Martí Barrera morí a Barcelona el 26 d'abril de 1972. Patia un emfisema pulmonar. Es retirà al seu llit i quan la seva dona va anar-hi, al cap d'una estona, ja havia mort, plàcidament adormit. El seu enterrament va tenir lloc el dia 28, a dos quarts de dotze del matí, a l'església parroquial de la Mare de Déu de Montserrat, a l'avinguda de la Verge de Montserrat, de Barcelona, i com la boda de la seva filla, va ser tot un símbol de la reconciliació al nostre país. Es va celebrar una cerimònia religiosa amb una dispensa especial, oficiada per un mossèn fill d'un sindicalista.

L'any següent a la seva mort, el 1973, el seu fill Heribert donava una conferència a l'Abadia de Montserrat en record de la figura del seu pare.

I el 12 de desembre de 1989, en commemoració del centenari del seu naixement, la Generalitat de Catalunya va dur a terme un acte institucional d'homenatge i record al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, amb una semblança biogràfica a càrrec de l'historiador Josep Benet i intervencions del president del Parlament, Joaquim Xicoy, i del conseller de Treball, Ignasi Farreres. Tots tres remarcaren el caràcter dialogant i tolerant de Martí Barrera, que li va valdre el respecte no només dels seus —els treballadors— sinó també dels empresaris.

Pocs anys després de la recuperació de la democràcia, el 1980, la seva vila natal, la Bisbal d'Empordà, també va retre homenatge al seu fill il·lustre dedicant-li un carrer.

150 BENET, Josep, *Op. cit.,* p. 268.

151 Carta de Josep Tarradellas a Martí Barrera, del 5 de maig de 1971. AMTM. Arxiu Contestat Clos de Mosny. Carpeta 620.

Palamós,
estiu 1971
Una de les últimes
fotografies
de Martí Barrera.
FSB

Pensem que no hi pot haver millor manera de cloure la biografia de Martí Barrera que amb les paraules del capellà que va oficiar el seu funeral:

> *«Ahir, amb motiu de ser el dia de la nostra Mare de Déu, ens van omplir l'altar de roses. Permeteu-me que en prengui una per posar-la sobre el taüt del nostre bon amic.»*[152]

Martí Barrera i Maresma, a reveure!

152 «Martí Barrera un home de tremp» a *Serra d'Or*, juny de 1972, p. 42.

SALVADOR ESPRIU

Barcelona, trenta d'abril de 1972.

Senyora

Purificació Costa i Llobet, vda. Barrera.
Ciutat.

Molt distingida senyora i amiga:

Ens en sentim molt recordats i molt units a l'en Martí Barrera, vostre marit, de la mort del seu germà, com és del que ens va encantar a tots i fa tan honor, perquè en Martí Barrera i Maurina van ser un model de la més amada serenitat de la vostra i en nosaltres per al nostre país, com les seves conversacions sobre d'arquitectònics i humanitats i, darrerament, per la seva darrerenca gendre, que al coneixem és el que sempre.

El cargol d'aquestes [illegible] del seu cor [illegible] i de vostra [illegible] [illegible] als seus fills i als seus fills [illegible] [illegible] [illegible]

Epíleg

9

Una biografia és sempre la vida d'un home. I certament aquesta és el relat de la vida de Martí Barrera i Maresma. Home que va començar a treballar als 13 anys, que va arribar a ser un «ministre de la Catalogne», que va assolir el poder i es va veure desproveït de la condició de subjecte polític per part del franquisme.

La història d'un home que deixava un plateret amb castanyes i cireres a la tauleta de nit de les filles, i que abans havia hagut d'anar amb escorta per prevenir que no el matessin.

Però a més de la història d'un home, no deixa de ser la història d'una generació. Nascuda a les darreries del segle XIX, la seva majoria d'edat va coincidir amb un dels períodes més convulsos i més apassionants de la història del nostre país.

Van conviure amb la por i l'esperança; van tocar el cel i l'infern; van conèixer les catifes del poder i els barrots de la presó.

Martí Barrera va ser el fill d'una família humil, que va créixer entre lectures federals, àcrates i catalanistes. De ben jove va comprometre's en la lluita per una societat millor i va mantenir aquest compromís al llarg de la seva vida. Cenetista, maçó i catalanista, aplegava en la seva persona tots els estigmes que el franquisme hagués volgut destruir. Però més enllà d'aquesta categorització va ser una persona digna, discreta. Dialogant en un període en què el més comú era la desqualificació i l'aniquilació de l'adversari. En el més dur dels períodes que va haver de viure, la guerra, es va dedicar a cercar la salvació de persones que eren, ideològicament, adversàries, però que, com ell entenia, abans de tot eren persones.

Probablement amb més tarannàs com el de Martí Barrera en un període en què l'adversari era enemic, i les disputes polítiques només es plantejaven en termes de blanc i negre, la tragèdia que va viure el nostre país hagués pogut estalviar-se o, si més no, esmortir-se. Malauradament no era aquest el biaix pel que circulava la política en aquells moments. Esperem que, avui, hàgim après la lliçó de persones com el nostre conseller de Treball. En la construcció d'un futur millor, no sobra ningú car tothom té quelcom a dir.

Any II. — Volum II

DIJOUS, 19 de

BUTLLETÍ

DE

GENERALITAT D

DIRECCIÓ : Departament de Gobernació
Palau de la Generalitat : Tel. 14037

ADMINISTRACIÓ :
Montalegre, 5 : T

SUMARI

Presidència

Llei de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya. — Pàgines 1779 a 1779.

Treball i Obres Públiques

Decret qualificat el nombre de Vocals del Consell de Treball de Catalunya. — Pàg. 1779.

Decret disposant la reorganització total dels Centres que formen el Tribunal Industrial de Barcelona i molt els que defineixen entre aquesta capital i Catalunya i Balears, adscrits per a restituïdes. — Pàgs. 1779 i 1780.

Decret atribuint, amb les competències que determina, les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973. — Pàgines 1780.

Departament de Gobernació

(Direcció general d'Administració Local)

Convocatòria per a les proveïdes de les vacants de la Secretaria municipal de primera categoria, de l'Ajuntament de Sant Pere de les Abadesses. — Pàgines 1780 i 1781.

Departament d'Economia i Agricultura

(Consell Arbitral del Districte de Montblanc)

Cèdula de convocatòria — Pàg. 1781.

Departament de Treball

Sentència de les obres [illegible] — Pàg. 1781.

Recaptació de Contribu

Edicte del Recaptador [illegible] — Pàg. 1781.

Delegació

Circular. —

Inspecció

Circular [illegible]

Secció Administ

Anunci. —

Butlletí

Anunci. —

(Zona pe

Anunci. —

Jutjats

Anunci. —

Anunci. —

PRESIDÈNCIA

El President de la Generalitat de Catalunya,

Sia notori a tots els habitants de Catalunya que el Parlament ha aprovat la llei

LLEI

de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya

Arts. 1.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Art. 2.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Art. 3.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Art. 4.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Art. 5.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Art. 6.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Art. 7.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Art. 8.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Art. 9.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Art. 10.r. Es decreta l'Llei, amb les particularitats establertes a l'article 2.r del Decret de creació de l'Institut d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, el Consell de Treball de Catalunya, el Tribunal Industrial de Barcelona i el Tribunal d'Acció Social, Universitària i Escolar de Catalunya, i les funcions de Jutges de Treball del Jutjat de la Universitat, Establiments Científics, de Vilanova, corresponents al districte de 4 de setembre del 1973.

Presidència interina de la Generalitat

Decret de nomenament com a conseller [illegible] de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, de l'Honorable Joan Casanovas, President del Parlament, d'acord amb el que disposa l'Decret [illegible] del Conseller Pensar, Consells i Comissió Delegada — Pàgines 1781.

Governació

Ordre [illegible] — Pàgines 1781.

Departament de Treball

Sentència de les obres [illegible] — Pàg. 1781.

Recaptació de Contribu

Edicte del Recaptador [illegible] — Pàg. 1781.

Delegació

Circular. —

Inspecció

Circular [illegible]

Secció Administ

Anunci. —

Butlletí

Anunci. —

(Zona pe

Anunci. —

Jutjats

Anunci. —

Anunci. —

JUSTÍCIA I DRET

En la ciutat de Barcelona, el dia 25 de desembre del 1973.

L'Honorable President de la Generalitat de Catalunya, En Francesc Macià i Llussà, acaba de morir a les onze hores del matí d'avui com han constatat davant meu els doctors Manuel Corachán, August Pi i Sunyer, Lluís Sayé i Jacint Vilardell.

Pere Coromines i Muntanya, Conseller de Justícia i Dret de la Generalitat de Catalunya, constituït en la cambra mortuòria, llegeix acta del traspàs en presència dels testimonis que signen amb mi.

Pere Coromines.—Miquel Santaló.—Ventura Gassol.—Pere Mestres.—Josep [illegible].—Joan Ventosa.—M. Barrera.—Carles Pi Sunyer.—Jaume Aguadé.—J. Serra [illegible].—Lluís Nicolau d'Olwer.—Soler i Sra.—Pere Mas.—[illegible].—J. Tarbal.—J. Sufol.—J. Esco- [illegible]

Any I. — Volum II.

Dijous, 6 d'octubre del 1983

Núm. 102. — Pàg. 588

BUTLLETÍ OFICIAL

DE LA

GENERALITAT DE CATALUNYA

DIRECCIÓ : Departament de Gobernació
Palau de la Generalitat

ADMINISTRACIÓ : Casa de Cultura
Montalegre, 5 : Telefon 24733

SUBSCRIPCIÓ : 25 pesetes semestrals
Exemplar suelt : 50 cèntims

SUMARI

Presidència

Decret substituint la direcció de diferents cartes als Consellers senyors Pere Comptmany i Montanya, Carles Pi i Sunyer, Ventura Gassol i Ribera, Pere Mestres i Guàrdia, Josep Dencàs i Puigpelat i Francesc de Casals i Vidal, així com la que del càrrec de Conseller Primer ha assumit el senyor Carles Pi i Sunyer. — Pàg. 587.

Decret nomenant Conseller de Justícia i Dret, el senyor Pere Coromines i Muntanya, de Gobernació, el senyor Pere Mestres i Albet; de Finances, el senyor Ventura Gassol i Ribera; d'Agricultura i Ramaderia, el senyor Josep Vendrell i Bellí; de Sanitat i Assistència Social, el senyor Josep Dencàs i Puigpelat; de Treball i Obres Públiques, el senyor Martí Barrera i Maresma; i Conseller sense Departament al senyor Miquel Santaló i Parcerisa, el qual cessa, per delegació temporal i d'acord amb l'Art. 14 de [illegible] — Pàg. 588.

Convocació del Parlament de Catalunya. — Pàgina 631.

Decret rectificant un error notori en la relació publicada com a annex de l'Decret d'aquest Departament del 24 de setembre darrer, relatiu al nomenament de la Comissió gestora de l'Institut Municipal de Crèd. — Pàg. 634.

Agricultura i Economia

Decret (extracte) substituint la Comissió arbitral de Districte que ha d'entendre en la solució dels conflictes derivats de la [illegible] de conreu a la [illegible] dels Pardis [illegible] de Sitges i Santa Coloma de Farners. — Pàg. 634.

Decret (extracte) nomenant la Comissió arbitral de Districte que ha d'entendre en la solució dels conflictes derivats dels contractes de conreu a la circumscripció dels Pardis [illegible] de Mataró i Arenys de Mar. — Pàgs. 631 i 632.

Sanitat i Assistència Social

Decret dissolent la Junta provincial de Beneficència de Barcelona i atribuint les funcions [illegible] — Pàg. 632.

Treball i Obres Públiques

Decret nomenant els senyors Arturo Bladé i Desumbila, Joaquim Homs i Molins, President i Vicepresident de l'Organismo Autònom de Junta Pàtria de Treball, respectivament. — Pàg. 633.

Recaptació de Contribucions de Barcelona

Anunci. — Pàgs. 635 i 636.

Administració de Rendes Públiques de Barcelona

Circular adressada als Ajuntaments de les comarques barcelonines referent als [illegible] per al vinent exercici del 1974. — Pàgina 636.

Circular adressada als Ajuntaments de les comarques barcelonines referent al Decret del Govern de la República referent [illegible] de vehicles de tracció mecànica per les carretera. — Pàgina 636.

Annex 1
Acció de govern

Governs en els quals va intervenir Martí Barrera i Maresma

Governs Macià

Del 4 d'octubre al 8 d'octubre del 1933
President: Francesc Macià i Llussà
Conseller Primer: Miquel Santaló i Parvorell
Justícia i Dret: Pere Coromines i Montanya
Governació: Pere Mestres i Albet
Finances: Carles Pi i Sunyer
Cultura: Ventura Gassol i Rovira
Sanitat i Assistència Social: Josep Dencàs i Puigdollers
Agricultura i Economia: Joan Ventosa i Roig
Treball i Obres Públiques: Martí Barrera i Maresma

Del 8 d'octubre del 1933 al 3 de gener del 1934
President: Francesc Macià i Llussà
Conseller Primer: Miquel Santaló i Parvorell
Justícia i Dret: Pere Coromines i Montanya
Governació: Pere Mestres i Albet
Finances: Carles Pi i Sunyer
Cultura: Ventura Gassol i Rovira
Sanitat i Assistència Social: Josep Dencàs i Puigdollers
Agricultura i Economia: Joan Ventosa i Roig
Treball i Obres Públiques: Martí Barrera i Maresma

Governs Companys

Del 3 de gener al 18 de setembre del 1934
President: Lluís Companys i Jover
Justícia i Dret: Joan Lluhí i Vallescà

Governació: Joan Selves i Carner
Finances: Martí Esteve i Guau
Cultura: Ventura Gassol i Rovira
Economia i Agricultura: Joan Comorera i Soler
Sanitat i Assistència Social:
Josep Dencàs i Puigdollers
Treball i Obres Públiques: Martí Barrera i Maresma

Del 18 de setembre al 13 d'octubre del 1934
President: Lluís Companys i Jover
Justícia i Dret: Joan Lluhí i Vallescà
Governació: Josep Dencàs i Puigdollers
Finances: Martí Esteve i Guau
Cultura: Ventura Gassol i Rovira
Economia i Agricultura: Joan Comorera i Soler
Obres Públiques i Assistència Social i Sanitària:
Pere Mestres i Albet
Treball: Martí Barrera i Maresma

De l'1 de març al 26 de maig de 1936
President: Lluís Companys i Jover
Governació: Josep Maria Espanya i Sirat
Justícia i Dret: Joan Lluhí i Vallescà
Cultura: Ventura Gassol i Rovira
Finances: Martí Esteve i Guau
Economia i Agricultura: Joan Comorera i Soler
Treball: Martí Barrera i Maresma
Obres Públiques i Assistència Social i Sanitària:
Pere Mestres i Albet

Del 26 de maig al 2 d'agost de 1936
President: Lluís Companys i Jover
Governació: Josep Maria Espanya i Sirat
Justícia i Dret: Pere Comas i Calvet
Cultura: Ventura Gassol i Rovira
Finances: Martí Esteve i Guau
Economia i Agricultura: Lluís Prunés i Sató
Treball: Martí Barrera i Maresma
Obres Públiques: Pere Mestres i Albet
Sanitat i Assistència Social:
Manuel Corachan i Garcia

Decrets i Ordres de la Conselleria

— 04.01.1934 DECRET cobrint interinament diverses places vacants a les Delegacions i inspeccions del Treball a les comarques de Girona i Lleida.

— 27.02.1934 DECRET derogant el del 17 de novembre de 1933 relatiu a l'obligatorietat d'establir amb caràcter general unes Oficines Oficials de Col·locació Obrera.

— 02.03.1934 DECRET obligant els patrons i els obrers de la ciutat de Sabadell a donar compte a l'Oficina Local de Col·locació de les vacants que tinguin els primers de la situació d'atur en què es trobin els segons i declarant obligatòria l'acceptació d'obrers per part dels patrons i de treball de la corresponent categoria per part dels obrers com a resultat de la gestió de l'Oficina esmentada.

— 10.03.1934 ORDRE recordant als Alcaldes de Catalunya el compliment estricte del Decret del 28 d'abril de 1931 convertit en Llei de la República el 9 de setembre següent relatiu a l'ocupació de jornalers.

— 21.04.1934 DECRET disposant que en els càrrecs de Directors Majordoms i Ajudants Contramestres Teòrics i Ajudants Viatjants Serenos i Vigilants de fàbriques de Sabadell resten exceptuats de l'obligatorietat de provisió de les vacants mitjançant l'Oficina de Collocació d'aquella ciutat.

— 19.05.1934 DECRET nomenant Sotsdelegat de Treball de les comarques de Tarragona el senyor Ramon Sanahuja i Soler; Auxiliars de Delegació a Tarragona els senyors Manuel Gavaldà i Ignasi Pallés i Inspector de Treball a les comarques de Tarragona el senyor Pasqual Casanoves i Rius tots ells amb caràcter interí.

— 04.06.1934 DECRET cobrint interinament diverses places vacants a les Delegacions i Inspeccions del Treball a Barcelona i Girona.

— 05.06.1934 DECRET convocant un concurs oposició per a la provisió de diverses places de Sotsdelegats de Treball de la de Sotsdelegat Secretari de la Delegació de Treball de Catalunya d'Inspectors de Treball d'Auxiliars de Delegació i d'Inspectors Auxiliars de Treball.

— 19.06.1934 DECRET ampliant el nombre de Vocals del Consell de Treball de Catalunya.

— 19.06.1934 DECRET disposant la renovació total dels Jurats que formen el Tribunal Industrial de Barcelona i tots els que actualment estan constituïts a Catalunya i dictant normes per a realitzar-la.

— 01.07.1934 ORDRE disposant en virtut de les facultats que el Decret del 30 de juny del 1934 atorga el Conseller d'aquest Departament que dilluns dia 2 de juliol els patrons de l'art tèxtil afectats pel conflicte existent entre ells i els contramestres obrin llurs fàbriques que els contramestres reprenguin el treball i que una comissió composta d'ambdós elements l'haurà de resoldre en un termini de quaranta-vuit hores passat el qual si no arriben a un acord definitiu la resolució serà dictada pel Conseller utilitzant els poders que ambdues parts li han conferit.

— 22.07.1934 DECRET declarant obligatori tant pels patrons com pels obrers de Sant Joan Despí donar compte a l'Oficina Local de Col·locació de les vacants que tinguin els primers i de la situació d'atur en què es trobin els segons.

— 26.07.1934 DECRET dictant normes per a l'elecció dels Vocals obrers i patrons que hauran d'integrar el Consell de Treball de Catalunya.

— 28.07.1934 DECRET modificant l'art. 1r del Decret del 18 de juny d'enguany en el sentit que la data en la qual han de restar enllestits els escrutinis generals de les eleccions per a la renovació total dels Jurats que formen el Tribunal Industrial de Barcelona i tots els que actualment estan constituïts a Catalunya serà la del 31 d'agost propvinent.

— 31.07.1934 ORDRE publicant novament les llistes del Cens electoral Social de Catalunya annexes al Decret del 23 del mes corrent una volta corregides determinades omissions sofertes en la primera inserció.

— 19.08.1934 DECRET creant el càrrec de Comissari d'Assegurances Socials adjunt al Departament de Treball i Obres Públiques el qual tindrà per missió de vetllar per a l'efectivitat del traspàs de l'execució de les Assegurances socials a la Generalitat de Catalunya.

— 26.08.1934 ORDRE delegant determinades funcions executives amb caràcter temporal als Comissaris de la Generalitat a Girona Lleida i Tarragona en virtut d'allò que disposen els arts. 2n i 3r del Decret del 7 del mes corrent.

— 15.09.1934 DECRET acceptant la dimissió del senyor Marian Vendrell i Sala del seu càrrec en el ple de l'Institut contra l'Atur Forçós i nomenant el senyor Ferran Llardent i Comas per a ocupar aquell càrrec.

— 20.09.1934 DECRET assignant les funcions i emoluments que corresponen al càrrec de Director general de Treball.

— 20.09.1934 DECRET nomenant el senyor Pere Grases i Gonzàlez representant de la Generalitat en el Consell d'Assegurances Socials de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi el qual ocupa la vacant per cessació del senyor Francesc X. Casals i Vidal en haver estat nomenat Comissari d'Assegurances Socials.

— 29.09.1934 DECRET ampliant amb dos Vocals patrons i altres dos obrers el nombre de Vocals que composen el Consell de Treball.

— 05.10.1934 DECRET autoritzant l'Institut contra l'Atur Forçós per avançar a l'Ajuntament de Salt la quantitat de 160.000 ptes. amb la finalitat que s'esmenta.

Obradors Gràfics
de

Tipografia Cosmos

TREBALLS PER A LA
BANCA I COMERÇ
REVISTES-CATÀLEGS
EDICIONS
DE TOTA MENA

Tipografia COSMOS

IMPRESOS PER A LA BANCA I COMERÇ
CATALEGS :-: REVISTES :-: PERIODICS

LA CASA QUE EXECUTA ELS
ENCARRECS AMB MES RAPIDESA

Urgell, 42 - Tel. 32457 - Barcelona

Tipografia COSMOS

Annex 2
Obres publicades per la Tipografia Cosmos

9è CONGRÉS DE METGES I BIÒLEGS DE LLENGUA CATALANA. *Ponències que es discutiran en el novè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, que tindrà lloc a Perpinyà els dies 24, 25, 26, 27 i 28 de juny del 1936.*

— Comunicacions presentades al novè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana que tindrà lloc a Perpinyà els dies 24, 25, 26, 27 i 28 de juny del 1936.

ALAIZ, Felipe. *Fulano de tal.* 1924.

ALCINA NAVARRETE, José. *Apuntes literarios sobre "El místico" de Santiago Rusiñol.* 1926.

ASOCIACIONES DE LADRILLEROS DE BARCELONA, BADALONA Y SABADELL. *Boletín del ladrillero, órgano de las.* s.n., 1929-193...

BERNARD, Claude. *Introducció a l'estudi de la medicina experimental / El naixement del método experimental.* Conferència llegida a la Universitat de Yale, 17 desembre 1930, per John F. Fulton. Biografia de Claude Bernard, per Paul Bert. Traducció i notes per Jaume Pi-Sunyer Bayo. 1930.

BESNARD, Pierre. *Los sindicatos obreros y la revolución social.* Ediciones de la CNT de España. 1931.

CANYADES, Francesc. *Analecta.* 193...

— L'Atzar i el ritme. 193...

CASASOLA, José. *Progresos de la civilización,* 1936.

Ciclismo: semanario deportivo, Barcelona (Calle de Sants 246). [s.n.]. 1928...

CIERVO, Joaquín. *La Gran Miloca.*

CONFEDERACIÓN NACIONAL DEL TRABAJO. *Memoria del Congreso celebrado en el Teatro de la Comedia de Madrid, los días 10 al 18 de diciembre de 1919.* 1932

— Memoria del Congreso Extraordinario celebrado en Madrid los días 11 al 16 de junio de 1931.

CONFERÈNCIA D'ESQUERRES CATALANES. *Ponències que han d'ésser objecte de deliberació a la Conferència d'Esquerres Catalanes.* 1931.

CONTRERA, Francisco. *Rubén Darío, su vida y su obra.* 1930.

CRÒNICA. *L'Associació.* 1932-193...

CURTET-JAQUES, Charles Louis. *La Agonía del capitalismo.* 1931.

DELANNE, Gabriel. *Un Espíritu que quiere el bien a la humanidad.* 1932.

DOMÍNGUEZ BENAVIDES, Manuel. *El último pirata del mediterráneo.* 1934.

Escena muda. Revista quinzenal cinematogràfica, L' [s.n.]. 1926.

ESTAT CATALÀ. 1931.

FEDERACIÓN DE SINDICATOS MUSICALES DE CATALUÑA. *Gaceta musical. publicación mensual.* Órgano de la. 1929-[1936].

FREIXAS I FREIXAS, Joan. *Biografia del Dr. Josep Ma. Roca.* 1930?

HERRIOT, Edouard. *Madame Récamier y sus amigos.* Traducció de Alvaro Gil. 1932.

KARDEC, Allan. *Espiritismo moderno y reformado.* Dado por Allan Kardec a los mediums del grupo "Amor y Vida" de Barcelona. 1930.

— *Las videncias que ha inspirado el divino maestro a nuestro hermano Allan Kardec.* 1932.

— *Una singularidad de Allan Kardec: para que lo estudien nuestros hermanos lectores inspirado a los mediums del grupo "Amor y Vida" de Barcelona (España).* 1931.

— *Una singularidad de Allan Kardec para que lo estudien nuestros hermanos lectores, inspirado a los mediums del grupo Amor y Vida de Barcelona.* 1931.

LA GRAN MILOCA. *Arca de Noè: annals 1927 a 1935.*

LA NACIÓ CATALANA. [s.n.]. 1932-[193-].

LAYRET FOIX, Antidio. *Organización de una oficina para el cálculo de los tiempos de fabricación.* 1931.

LÓPEZ ARANGO, Emilio; ABAD DE SANTILLÁN, Diego. *El anarquismo en el movimiento obrero.* 1925.

Manxiula. Diari medicinal quizenari, La. [s.n.]. 1930.

Mañana. Revista obrera. [s.n.]. 1930-[193-].

MARBÁ, Palmiro. *Origen, desarrollo y trascendencia del movimiento sindicalista obrero.* 1931.

NOGUER I COMET, Ramon. *Vint mesos de govern provincial.* 1933.

PAUCHET, Victor. *Permaneced jovenes.* 1930.

PEIRÓ I BELIS, Joan. *Ideas sobre sindicalismo y anarquismo.* 1930.

PESTAÑA NÚÑEZ, Ángel. *La ciudad: drama en tres actos y en prosa.* 19--?

— *Setenta días en Rúsia. Lo que yo pienso.* 1924?

PLENO REGIONAL DE SINDICATOS DE CATALUÑA. *Memoria del Pleno Regional de Sindicatos de Cataluña celebrado en Sabadell del 24 de abril al 1 de mayo de 1932.*

PONTE, Andrés F. *Bolívar y otros ensayos: con muchos datos desconocidos.* 1919.

PORTELA VALLADARES, Manuel. *Unificación y diversificación de las nacionalidades.* Conferencia en el Centro Gallego de Barcelona el 25 de Julio de 1932; *El priscilianismo: nota.* 1932.

REGLAMENTO DE TRABAJO PARA PARADORES, CONTRAMAESTRES Y AYUDANTES DE TEJIDOS DE CATALUÑA. 1931.

REVILLA, Amador. *Breves ensayos de cultura.* 1929.

SINDICAT MUSICAL DE CATALUNYA. *Llista d'associats: any 1934.*

SOCIEDAD DE CONSIGNATARIOS DEL PESCADO FRESCO DE BARCELONA. *Barcelona pesquera.* Portavoz de la. 1930.

Treball. [s.n.]. 1930-1931.

TRUETA I RASPALL, Josep. *La Patología del simpático.* 1926.

— *La Cirugía de las glándulas suprarrenales.* Conferencia dada en el curso del Dr. Ribas y Ribas. 1933.

— *La Hidatidosi òssia.* Ponència presentada al "IXè Congrés de Metges de Llengua Catalana". 1936.

— *Les Periduodenitis.* 1931.

VALLEJO, Fernando. *¿Enemigos? ¿Por qué? Recuerdo de la vida de un actor,* [19--?]

VILALTA I VIDAL, Emilià. *Por que ha de acatarse la voluntad de Cataluña.* 1931?

Col·lecció Monografies Mèdiques

1. CERVERA I ASTOR, Leandre. *Fisiologia, fisiopatologia i clínica de les glàndules de secreció interna.* 1926.

2. MIRA I LÓPEZ, Emili. *El psico-anàlisi.* 1926.

3. MIRA I I ÓPEZ, Emili. *Aplicacions pràctiques del psico-anàlisi.* 1926.

4. DOMINGO I SANJUAN, Pere. *Immunitat i vacunoterapia preventiva.* 1926.

5. CORACHAN I GARCÍA, Manuel. *La cirurgia en els processos abdominals aguts.* 1926.

6. CORTÉS I LLADÓ, Cristià. *L'electrocardiografia en el diagnòstic de les malalties del cor.* 1926.

7. DANÉS, B. *El metabolisme basal.* 1927.

8. PEYRÍ I ROCAMORA, Antoni. *Qüestions actuals en el tractament de la sífilis.* 1927.

9. CARRASCO I FORMIGUERA, Rossend. *La diabetis. Estudi fisiològic i clínic.* 1927.

10. RIBAS I RIBAS, Enric. *Tractament quirúrgic de la litiasi biliar.* 1927.

11. MONTANYÀ, Francesc. *L'estètica facial.* 1927.

12. TURRÓ I DARDER, Ramon. *El mètode objectiu.* 1927.

13. LENTINI I DÍAZ, Josep. *Diagnòstic i tractament de lesafeccions ano-rectals.* 1927.

14. PI I SUNYER, August. *Les distrofies per retard.* 1928.

15. ROIG RAVENTÓS, Josep. *Trastorns intestinals dels infants (generalitats).* 1928.

16. SUÑÉ MEDÁN, Lluís. *Els cossos estranys de les primeres vies digestives i respiratòries.* 1928.

17. ESTAPÉ, Francesc d'Assís. *Les arítmies en la pràctica mèdica general. Diagnòstic clínic (sense mètodes gràfics). Pronòstic i tractament.* 1928.

18. CORNUDELLA I CAPDEVILA, Josep. *La col·lapsoterà-pia en la tuberculosi pulmonar (neumotòrax artificial, oleotòrax, freniectomia, toracoplastia).* 1928.

19. GODAY I CASALS, Salvador. *Alimentació del nen durant la primera infància.* 1928.

20. NUBIOLA I ESPINÓS, Pere. *Diagnòstic clínic de la gestació.* 1928.

21. CORTÉS I LLADÓ, M. *Interpretació de les imatges radiològiques de l'estomac.* 1928.

22. GUILERA, Ll. G. *Diagnòstic i tractament del càncer de l'úter.* 1928.

23. TARRUELLA, Josep. *Semiologia de les ptosis digestives.* 1928.

24. TARRUELLA, Josep. *Tractament de les ptosis digestives.* 1929.

25. LENTINI I DÍAZ, Josep. *L'úlcera gastro-duodenal.* 1929.

26. DEXEUS I FONT, Santiago; SALARICH I TORRENTS, Miquel dels Sants. *Lues i estats gravídics.* 1929.

27. DURAN I REYNALS, Francesc. *Introducció a l'estudi del càncer.* Vol. 1. 1929.

28. DURAN I REYNALS, Francesc. *Introducció a l'estudi del càncer.* Vol. 2. 1929.

29-30. FREIXAS I FREIXAS, Joan. *Malalties de l'aparell respiratori.* 1929.

31. TRIAS DE BES I GIRÓ, Lluís. *La hipertensió arterial i el seu tractament.* 1929.

32. CARRASCO I FORMIGUERA, Rossend. *La diabetis. Tractament.* 1929.

33. CARRASCO I FORMIGUERA, Rossend. *La diabetis. Complicacions i apèndixs.* 1929.

34. VANRELL I CRUELLS, Joan. *Diagnòstic i tractament de l'esterilitat femenina. Etiologia i diagnostic general.* Vol. 1. 1929.

35. VANRELL I CRUELLS, Joan. *Diagnostic i tractament de l'esterilitat femenina.* Vol. 2. 1929.

36. ESCRIU ARRAUT, P. *El líquid cèfalo-raquidi (tècniques d'obtenció i generalitats semeiològiques).* 1930.

37. LENTINI DÍAZ, J. *Restrenyiment habitual i estasi intestinal crònica.* 1930.

38. ESCRIU I ARRAUT, Pere. *El líquid cèfalo-raquidi (semeiologia).* 1930.

39. RIBÓ I RIUS, Lluís. *Tractament de les fractures.* 1930.

40. AIMES, Alexandre. *Els nous tractaments de les tuberculosis quirúrgiques.* 1930.

41. AIMES, Alexandre. *Els nous tractaments de les tuberculosis quirúrgiques (mètodes quirúrgics).* 1930.

42. VILA D'ABADAL I SERRA, Lluís. *Malalties de l'orella.* Vol 1. 1930.

43. VILA D'ABADAL I SERRA, Lluís. *Malalties de l'orella.* Vol 2. 1930.

44. DUCUING, J. *Flebitis, trombosis i embòlies postoperatòries.* 1930.

45. PI-SUNYER I BAYO, Jaume. *Principis generals de dietètica.* 1930.

46. CALICÓ, Josep. *Bronquitis crònica, bronquiectàsia i emfisema pulmonar.* 1930.

47. ARMANGUÉ FELIU, Manuel; CALICÓ, Josep. *Terapèutica de la bronquitis crònica, bronquiectàsia i emfisema pulmonar.* 1930.

48. TOLOSA I COLOMER, Eduard. *Sindromes extrapiramidals.* 1931.

49. GUASCH, J. *El tractament de les anèmies.* Vol. 1. 1931.

50. GUASCH, J. *El tractament de les anèmies.* Vol. 2. 1931.

51-52. TORRES-CARRERAS, Ramon; BOSCH-SOLÀ, P. *Semiologia Röntgenològica de l'aparell respiratori intratoràcic.* 1931.

53. DURAN I JORDÀ, Frederic. *Anàlisi i tècnica coprològica.* 1931.

54. NOGUER-MORÉ, Jesús. *Precàncer.* Vol. 1. 1931.

55. NOGUER-MORÉ, Jesús. *Precàncer.* Vol. 2. *Lesions de la cara i de la boca que ha de conèixer tot metge.* 1931.

56. CIRERA I VOLTÀ, R. *Malalties reumàtiques agudes. Diagnòstic i tractament.* 1931.

57. CERVERA I ASTOR, Leandre. *Terapèutica general de les malalties endocrines.* 1932.

58. SOULA, Camille. *Paper i significació de la colesterolèmia.* 1932.

59. BARRAQUER I FERRÉ, Lluís. *Tumors dels sistema nerviós.* 1932.

60. TURRÓ I DARDER, Ramon. *Origens de les representacions de l'espai tàctil.* 1932.

61. RODRÍGUEZ ARIAS, Belarmino; PONS BALMES, J. *Piretoterapia en neuropsiquiatria.* 1932.

62. GODAY I CASALS, Salvador; CARBONELL I JUANICO, Martí. *Trastorns nutritius del lactant.* Vol.1. 1932.

63. GODAY I CASALS, Salvador; CARBONELL I JUANICO, Martí. *Trastorns nutritius del lactant.* Vol. 2. 1932.

64. CORTÉS LLADÓ, M. Interpretació de les imatges radiològiques de l'intestí, 1932.

65-66. CORTÉS I LLADÓ, Cristià. *La insuficiència cardíaca.* 1933.

67. MORAGAS I GALLISSÀ, Jeroni de. *La infància anormal.* 1933.

68-69. SAYÉ I SEMPERE, Lluís. *Les noves orientacions de la lluita antituberculosa i la seva aplicació a Catalunya.* 1933.

70. LENTINI I DIAZ, Josep. *Diagnòstic i tractament de les diarrees cròniques de l'adult.* 1933.

71-72. TRUETA I RASPALL, Josep. *Els tumors malignes primitius dels ossos.* 1933.

73. CERVERA I ASTOR, Leandre. *La pubertat normal.* 1933.

74. CALICÓ, Josep. *Els mètodes d'identificació personal.* 1933.

75. VILA-CORO, Antonio. *Tracoma, aspecte mèdic i sanitari.* 1933.

76. CERVERA I ASTOR, Leandre. *La pubertat patològica.* 1933.

77-78. PEYRÍ I ROCAMORA, Jaume. *La lepra a Catalunya. Posició actual de la lluita contra la lepra.* 1934.

79. DURAN I JORDÀ, Frederic. *Anàlisi i tècnica exploratòria de la glàndula hepàtica.* 1934.

80. MISERACHS I RIGALT, Manuel. *La transfusió de sang.* 1934.

81. ROVIRALTA I ASTOUL, Emili. *La cirurgia abdominal del nen.* 1934.

82. VILARDELL, J.; CORTADA, F. X. *Les cirrosis hepàtiques.* Vol. 1. 1934.

83-84. GALLART MONÉS, Francesc; PINÓS, T. A. *Diagnòstic de l'ulcus gastroduodenal.* 1935.

85. MORAGUES, Jeroni. *Evolució sexual de l'infant.* 1935.

86. BRUJAS, E. *Diagnòstic de la tuberculosi ginecològica.* 1935.

87-88. CARALPS I MASSÓ, Antoni. *Tractaments quirúrgics de la tuberculosi pulmonar I. Pneumolisi intrapleural.* 1935.

89. VILARDELL, J.; CORTADA, F. X. *Les cirrosis hepàtiques.* Vol. 2. 1935.

90. GUILERA, L.G. *La lluita contra el càncer a Catalunya.* 1935.

91. ALSINA I BOFILL, Josep. *Albuminúria, la seva valoració pràctica.* 1935.

92. IRAZOQUI I VILLALONGA, Enric. *Concepcions i delimitació de l'esquizofrènia.* 1935.

93-94. CARALPS I MASSÓ, Antoni. *Tractaments quirúrgics de la tuberculosi pulmonar II. Les intervencions dinàmiques III. Les intervencions deslliuradores i compressives.* 1935.

95-96. CORACHAN I GARCÍA, Manuel. *Indicacions quirúrgiques en les malalties del còlon (exceptuant el càncer).* 1936.

97. CUATRECASAS I ARUMÍ, Joan. *La hidrologia en la pràctica mèdica.* 1936.

98-99. SALA I ROIG, Joan. *Patogènia, diagnòstic i tractament de les ictericies.* 1936.

100-101. PI I SUNYER, August. *Equilibri neurovegetatiu.* 1936.

102. TAVERNA I TORM, Miquel. *Exploració endocrinològica.* 1936.

103-104. PUIGVERT I GORRO, Antoni. *Tuberculosi renal.* 1936-1937.

La millor aigua de taula, la millor aigua medicinal és la de la Font del Bou de Caldes de Boí

La Veu de Catalunya

EDICIO DEL VESPRE

Any XLI. - N.º 10.872 — Barcelona: Dilluns, 13 Abril de 1931 — 10 cèntims

LES ELECCIONS MUNICIPALS

L'Esquerra Republicana ha guanyat la majoria :: La Lliga ha ... als districtes I, III i IV i les minories al ... regidor

Després de

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA

L'OPINIÓ

"Contra la veu de lúmnia hi posarem de la veritat i ho rem tot"

Any IV — N. 108 — Barcelona, dijous 8 d'octubre de 1931

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: Plaça de la Universitat, 1, entresol — Telèfon 2007

IMPRENTA: Balmes, 48 — Telèfon 3408

L'ESQUERRA HI VA VEURE CLAR

EL VOT FEMENI

Intervenció de Lluis Companys al Parlament de la República

El Conceller Bruning presenta la dimissió del Gabinet i l'encarrega de formar nou govern

La rescissió del contracte de la Te

Entorn de l'anunciada ... rlació del senyor

Dictadura en concedir el ... a Espanya sols el domini de

---

la humanitat

Director: Lluis Companys

Redacció, Administració: Pral. 56, 2.º

Imprenta: Hotels Estels, ...

Dues edicions d'hores

Barcelona, 9 de Novembre de 1931

Preu: 5 cèntims

Pensament

cadadia...

Mesdia de diumenteies

Un ... ...

---

la rambla

(ciutadania)

15 de gener de 1934 — Barcelona

¡I ara sí que el poble de Catalunya, té la paraula!

Any V. — Número 213 — Redacció i Administració: Ronda Canaleta, 34, ent. — Telèfon 15731 — Imprenta: Bot, 22 — Telèfon 1000 — Preu: 10 cèntims

La democràcia de Catalunya salvà ahir la República

Fonts consultades

Arxius

AAPB Arxiu de l'Audiència Provincial de Barcelona
Expedient contra Martí Barrera i Maresma
sobre responsabilitats polítiques.

AMTM Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià, Monestir de Poblet

ANC Arxiu Nacional de Catalunya, Sant Cugat del Vallès

CDMH Centro Documental de la Memoria Histórica, Salamanca
Expedient contra Martí Barrera i Maresma
del Tribunal de Repressió de la Maçoneria i el Comunisme.

Fonts orals

Família Barrera, especialment Angelina Barrera i Costa

Premsa

ABC, Madrid
Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya, Barcelona
Crónica, Madrid
Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, Barcelona
Estampa, Madrid
Heraldo de Madrid
Humanitat, La Barcelona
Libertad, La Madrid
Luz, Madrid
Opinió, L' Barcelona
Rambla, La Barcelona
Vanguardia, La Barcelona
Veu de Catalunya, La Barcelona

ACCIÓ
CATALANA
REPUBLICANA

C.A.D.C.

ESQUERRA REPUBLICANA
DE CATALUNYA

JOVENTUTS D'ESQUERRA REPUBLICANA
-ESTAT CATALÀ-

P.O.U.M.

PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA
ADHERIT A LA INTERNACIONAL COMUNISTA

UNIÓ SOCIALISTA DE CATALUNYA

Glossari de sigles

AC	Acció Catalana
ACR	Acció Catalana Republicana
AFGC	Associació de Funcionaris de la Generalitat de Catalunya
BOC	Bloc Obrer i Camperol
BOGC	Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya
CADCI	Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria
CEDA	Confederación Española de Derechas Autónomas
CNT	Confederación Nacional del Trabajo
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya
FAI	Federació Anarquista Ibèrica
FEOPB	Federació d'Entitats Obreres del Port de Barcelona
GATCPAC	Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània
GLRNE	Gran Logia Regional del Nordeste
ICAF	Institut Català contra l'Atur Forçós
JARE	Junta de Auxilio a los Republicanos Españoles
JEREC	Joventuts d'Esquerra Republicana - Estat Català
PNRE	Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra
POUM	Partit Obrer d'Unificació Marxista
PRR	Partit Republicà Radical
PSUC	Partit Socialista Unificat de Catalunya
SOEDB	Sindicat d'Obrers Estibadors i Desestibadors de Bucs
UGSOC	Unió General de Sindicats Obrers de Catalunya
UGT	Unió General de Treballadors
USC	Unió Socialista de Catalunya

Y LA GUERRA
MEMORIAS DE UN POLITICO CATALÁN
Carles Pi Sunyer
I. Joaquim Ferrer
SIMÓ PIERA: PERFIL D'UN SINDICALISTA
II. Simó Piera
RECORDS I EXPERIÈNCIES D'UN DIRIGENT DE LA C.N.T.
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Joan Sariol Badia
Petita història de la Guerra Civil
Vint-i-tres testimonis informen
PREMI JOAN ESTELRICH 1977
DOPESA
Oriol Duran
Quirall Solé
EL JUTGE DELS CEMENTIRIS CLANDESTINS
Josep M. Bertran de Quintana, 1884-1960
GENÍS SINCA
HERIBERT BARRERA
L'ÚLTIM REPUBLICÀ
aiguader
MEMÒRIES POLÍTIQUES
CLAUDI AMETLLA
JOSEP M. CORREDOR
DE CASA I D'EUROPA
Joan Sauret
L'EXILI POLÍTIC CATALÀ

Bibliografia

ALBERA I RIBA, Carles. *Excursionisme (1928-1931). Un periòdic més enllà de l'excursionisme.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.

ALEGRET, Lluís. *Joan Garcia Oliver. Retrat d'un revolucionari anarcosindicalista.* Barcelona: Pòrtic, 2008.

AMETLLA I COLL, Claudi. *Memòries polítiques, 1918-1936.* Pròleg de Josep Raimundo Bartrés. Barcelona: Distribucions Catalònia, 1979.

BALCELLS I GONZÀLEZ, Albert. *Historia contemporánea de Cataluña.* Barcelona: Edhasa, 1983.

BARRERA I MARESMA, Martí. «El record de Francesc Layret» a AA.DD. *Àlbum record dedicat a Francesc Layret.* Barcelona: Comitè Pro Institucions Francesc Layret, 1937, p. 49-50.

BEN AMI, Shlomo: *La Dictadura de Primo de Rivera, 1923-1930.* Barcelona: Planeta, 1984.

BENET I MORELL, Josep. «El conseller Martí Barrera, una vida al servei del poble català». Text de la conferència pronunciada per a l'acte institucional commemoratiu del centenari del naixement de Martí Barrera, conseller de Treball de la Generalitat de Catalunya, durant el període republicà, celebrat al Saló de Sant Jordi, del Palau de la Generalitat, el 12 de desembre de 1989, i publicada a *Món Laboral*, núm. 10, primer semestre 1990. Barcelona: Departament de Treball, Generalitat de Catalunya.

BENET I MORELL, Josep. *El president Tarradellas en els seus textos (1954-1988).* Barcelona: Empúries, 1992.

BENGOECHEA, Soledad. *Reacció en temps de canvis. La Patronal catalana davant la República (1931-1936).* Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Històrics-Institut d'Estudis Catalans, 2005.

BLADÉ I DESUMVILA, Artur. *L'exiliada. Dietari de l'exili.* Barcelona: Editorial Pòrtic, 1976.

BLADÉ I DESUMVILA, Artur. *Antoni Rovira i Virgili i el seu temps.* Barcelona: Fundació Vives Casajuana, 1984.

BLADÉ I DESUMVILA, Artur. *L'exiliada. Segona part.* Valls: Cossetània, 2010. (Obra completa; Volum 9. Cicle de l'exili, III).

BONAMUSA, Francesc (dir.). *Generalitat de Catalunya. Obra de govern 1931-*

1939 (I). Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2006.

CASAS SORIANO, Just. *La política de Treball de la Generalitat Republicana (1931-1936).* Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Indústria, Comerç i Turisme, 2003.

CASINOS COMAS, Xavi. *La maçoneria a Barcelona, dels inicis a l'actualitat.* Barcelona: La Busca Edicions, 2000.

COLL I AMARGÓS, Joaquim; LLORENS I VILA, Jordi. *Els Quadres del primer catalanisme polític, 1882-1900.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

CORREDOR I POMÉS, Josep Maria. *De casa i d'Europa.* Barcelona: Selecta, 1971. (Biblioteca Selecta; 450).

DUEÑAS I ITURBE, Oriol; SOLÉ I BARJAU, Queralt. *El jutge dels cementiris clandestins. Josep M. Bertran de Quintana, 1884-1960.* Maçanet de la Selva: Editorial Gregal, 2012.

FERRER BENIMELI, J.A. (Coord.). *La masoneria en la España del siglo XIX , II Symposium de Metodologia Aplicada a la Historia de la Masonería, Salamanca, 2-5 de Julio de 1985.* Salamanca: Junta De Castilla y León, 1987.

— *Masonería, política y sociedad, III Symposium de Metodologia Aplicada a la Historia de la Masonería, Córdoba, 15 a 20 de junio de 1987.* Zaragoza: Centro de Estudios Históricos de la Masoneria Española, 1989.

— *Masonería, revolución y reacción, IV Symposium Internacional de Historia de la Masonería Española, Alicante, 27-30 de septiembre de 1989.* Alacant: Diputación de Alicante-Caja de Ahorros Provincial de Alicante, Generalitat Valenciana, 1990.

— *Masoneria española contemporánea.* Vol. 2. *Desde 1968 hasta nuestros días.* Madrid: Siglo XXI de España editores, 1980.

Fundació de l'Esquerra Republicana. VIè aniversari, La. Barcelona: ERC-Federació de Barcelona, 1937.

GABRIEL I SIRVENT, Pere. «Sociabilitat de les classes treballadores a la Barcelona d'entreguerres, 1918-1936», dins OYÓN, José Luis (ed.). *Vida obrera en la Barcelona de entreguerras.* Barcelona: Centre de Cultura Contemporània, 1998.

GARCIA OLIVER, Joan. *El eco de los pasos.* Barcelona: Ibérica de Ediciones y Publicaciones, 1978.

Govern de la Generalitat davant el Tribunal de Garanties Constitucionals, El. Barcelona: Edicions La Publicitat, 1935.

GUINART I CASTELLÀ, Miquel. *Memòries d'un militant catalanista.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

IVERN I SALVÀ, Maria Dolors. *Esquerra Republicana de Catalunya.* Vol. 1 i 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

MANN, Thomas. *La muntanya màgica.* Barcelona: Proa, 1992.

MARTÍNEZ DE SAS, María Teresa (segle XIX), PAGÈS I BLANCH, Pelai (segle XX) (coord.). *Diccionari biogràfic del moviment obrer als Països Catalans.* Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

MARTÍNEZ FIOL, David. *Els sindicats de funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939).* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010.

MARTÍNEZ FIOL, David: *La sindicació dels funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939).* Tesi doctoral. Director Enric Ucelay-da Cal, Universitat Autònoma de Barcelona - Departament d'Història Moderna i Contemporània.

MAYMÍ, Josep. *Josep Irla, la tenacitat d'un compromís.* Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat, 2003.

ORTIZ ALBEAR, Natividad. *Mujeres masonas en España : diccionario biográfico (1868-1939).* Santa Cruz de Tenerife - Las Palmas de Gran Canaria: Idea, 2007.

PEIRÓ I BELIS, Joan. *Perill a la reraguarda.* Mataró: Edicions Llibertat, 1936.

PÉREZ NESPEREIRA, Manuel. *La fallida del parlamentarisme. Catalanisme i corporativisme (1900-1936).* Catarroja-Barcelona: Editorial Afers, 2010.

PESTAÑA NÚÑEZ, Ángel. *Terrorismo en Barcelona.* Edició i pròleg de Xavier Tusell i Genoveva García Queipo de Llano. Barcelona: Editorial Planeta, 1979.

PI I SUNYER, Carles. *La República y la Guerra. Memorias de un político catalán.* Traducido del catalán por el autor. Mèxic DF: Ediciones Oasis SA, 1975.

PIERA I PAGÈS, Simó. *Records i experiències d'un dirigent de la CNT.* Barcelona: Pòrtic, 1975. (Col·lecció Nàrtex; 8).

PINYOL I BORI, Maria Dolors. «L'exili català a Montpeller. La Residència d'Intel·lectuals». A *Revista de Catalunya,* setembre de 2005, núm. 209.

POBLET I GUARRO, Josep Maria. *Jaume Aiguader. Una vida "amb Catalunya i per Catalunya".* Barcelona: Teide, 1977.

RAGUER I SUÑER, Hilari Maria. *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939).* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976.

ROIG I ROSICH, Josep Maria. *La Dictadura de Primo de Rivera. Un assaig de repressió cultural.* Pròleg de Josep Benet. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992.

ROVIRA I VIRGILI, Antoni. *Cartes de l'exili.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

SÁNCHEZ I CERVELLÓ, Josep. *Los papeles de Tarradellas. República, exilio y transición.* Pròleg de Carlos Rojas. Barcelona: Flor del Viento Ediciones, 2005.

SÁNCHEZ I FERRÉ, Pere. *La lògia Lealtad. Un exemple de maçoneria catalana (1869-1939).* Barcelona: Editorial Alta Fulla, 1985.

— *La Maçoneria a Catalunya (1868-1947).* Premià de Mar: Edicions Clavell, 2008.

SARIOL I BADIA, Joan. *Petita història de la Guerra Civil.* Barcelona: Dopesa, 1977.

SAURET I GARCIA, Joan. *L'exili polític català.* Barcelona: Aymà, 1979.

SINCA I ALGUÉ, Genís. *Heribert Barrera. L'últim republicà.* Barcelona: Columna, 2006.

TAVERA GARCIA, Susanna; UCELAY DA CAL, Enric. «Conversa amb Sebastià Clara, un líder cenetista català». A *L'Avenç* núm. 6, octubre 1977.

TOUS I VALLVÉ, Jordi. *Antoni Andreu i Abelló. Correspondència política d'exili (1938-1939). D'Estat Català al Front Nacional de Catalunya.* Pròleg de Josep-Lluís Carod-Rovira. Tarragona: Edicions El Mèdol, 1999.

VEGA, Eulàlia. *El trentisme a Catalunya. Divergències ideològiques en la CNT (1930-1933).* Barcelona: Curial, 1980.

VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc. *Als dos costats de la frontera. Relacions polítiques entre exili i interior a la postguerra, 1939-1948.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

Índex onomàstic

Abad de Santillán, Diego 39, 131
Abadal i Calderó, Ramon d' 56, 153
Aiguader i Miró, Jaume 39, 40, 41, 47, 50, 51, 54, 60, 72, 103, 121, 135, 157
Alamarcha, Josep 46
Alavedra i Segurañas, Joan 76
Alcalá Zamora, Niceto 89
Alcàntara i Gusart, Manuel 147
Alcoberro i Pericay, Agustí 13
Aleu, Joan 43, 47
Alomar i Villalonga, Gabriel 47
Alsamora, J. 47
Álvarez de Lara, Joan 152
Amade, Jean 147
Amanda 32
Ametlla i Coll, Claudi 50, 60, 89, 93, 103, 123, 135, 155, 157, 163
Andreu i Abelló, Josep 147
Anglada, Lola
(pseudònim d'Anglada i Sarriera, Dolors)
Anglada i Sarriera, Dolors 163
Anguera de Sojo, Oriol 77
Aragay i Daví, Amadeu 47, 76
Arans, Joan 41
Araquistáin Quevedo, Luís 143
Arderiu i Voltas, Clementina 147
Arlegui y Bayones, Miguel 33
Arnau i Cortina, Francesc 76
Arteche de Miguel, Cristóbal 102, 104, 128
Aznar i Seseras, Pere 133, 157
Badia i Capell, Josep 119
Badia i Capell, Miquel 69, 119
Balcells i Gonzàlez, Albert 25, 33

Barcia Trelles, Augusto 15, 101, 141
Barea, Enrique 141
Barenyes, J.M. 43
Bargalló i Serra, Maria Dolors 76, 140
Baró de König
(pseudònim d'Stallmann, Friedrich-Rudolf)
Barrabés, Nicolás 43
Barrera i Costa, Angelina 5, 23, 29, 32, 36, 40, 67, 123, 135, 145, 158, 159, 162, 163
Barrera i Costa, Heribert 23, 32, 36, 107, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 151, 165
Barrera i Costa, Hermínia 23
Barrera i Costa, Rosa Maria 23, 123, 142, 145, 163
Barrera i Maresma, Enric 18, 19
Barrera i Maresma, Heribert 19
Barrera i Maresma, Joan 19
Barrera i Maresma, Josep 19, 32
Barrera i Maresma, Teresa 19
Barrera i Riera, Joan 19
Barrera, Electra 32
Barrera, Pepita 32
Barret i Moner, Josep-Albert 27
Barroso 141
Bassols, Joaquim 46
Batet i Mestres, Domènec 77, 91, 93
Battestini i Galup, Nicolau 147, 149
Bellmunt, Domènec
(pseudònim de Pallerola i Munné, Domènec)
Bellsoleil, J. 147
Ben Ami, Schlomo 25
Benet i Morell, Josep 16, 125, 127, 165
Bengoechea Echaondo, Soledad 77
Berenguer y Fusté, Dámaso 49
Bernades i Viusà, Vicenç 131, 137
Bernadó i Calcató, Amadeu 47
Bernaldo de Quirós, Enric 47
Bernat, Dr. 143
Bernat, Joaquim 143
Bernat, Manuel 143
Bertran de Quintana, Josep Maria 55
Bertran i Nat, Ramon 43
Bilbeny i Bosch, Joaquim 57, 131
Bladé i Desumvila, Artur 91, 147, 149
Blasi i Maranges, Pere 135
Bon
(pseudònim de Bonet i Sintes, Romà)
Bonet i Sintes, Romà 115
Borràs i Messeguer, Josep 76
Borràs, A. 47
Borrell i Gambús, Vicenç 146
Bosch i Gimpera, Pere 43, 143, 145, 155
Bosch, Magne 18
Botella, Vicenç 47
Bravo Portillo, Manuel 27
Briera, Bienvenido 23
Bru i Jardí, Lluís 59
Caballeria, R. 47
Cabanellas Ferrer, Miguel 38
Calvet i Mora, Josep 157
Calvet i Costa, Felip 147, 151
Cambó i Batlle, Francesc 16, 79, 87
Campalans i Puig, Rafael 43, 47
Cañameras i Gonzals, Josep 63
Canet, Genís 18
Canet, Josep 18
Carbó, Eusebi 131
Cardona i Civit, Daniel 153
Cardús, David 147
Carner i Puig-Oriol, Josep 155
Carner i Romeu, Jaume 15, 21
Carreras i Guiteras, Narcís de 123, 126, 159
Carrió, Eduard 43
Casademunt i Arimany, Xavier 147
Casals i Vidal, Francesc Xavier 59, 60, 63, 83
Casanelles i Ibars, Joan 47
Casanova i Comes, Rafael 124
Casanovas i Maristany, Joan 33, 38, 47, 68, 76, 91, 107, 116, 124, 141, 146
Casanovas i Cuberta, Joan 146
Casas i Sala, Francesc 47
Casas i Soriano, Just 75, 81, 85, 115, 117
Castanys i Borràs, Valentí 117, 119
Cavallé i Llagostera, Pere 66, 68
Centrich i Nualart, Bru 148, 161
Cervera i Astor, Leandre 43
Clara i Sardó, Sebastià 35, 41, 43, 46, 65

Claret, Emili 18
Clavé i Camps, Josep-Anselm 31
Clavel, Mme. 147, 149
Codina i Masanella, Enriqueta 38
Coll i Armargós Joquim 16
Comas i Calvet, Pere 47, 107
Comas i Pagès, Francesc 35
Comes i Jo, Jaume 157
Comorera i Soler, Joan 16, 67, 70, 82, 84, 89, 91, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 103, 106, 107, 114, 118, 136, 157
Companys i Jover, Josep 56, 147
Companys i Jover, Lluís 16, 17, 31, 33, 35, 38, 40, 43, 46, 47, 49, 56, 63, 67, 69, 70, 71, 73, 76, 77, 80, 82, 84, 85, 87, 89, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 103, 106, 107, 110, 111, 116, 118, 123, 124, 130, 134, 141, 143, 153, 155, 165
Corachan i Garcia, Manuel 107, 127, 129
Corderas de Borja, Jacint 163
Coromines i Montanya, Pere 66, 68, 99, 103, 110
Correa, Adrià 46
Corredor i Pomés, Josep Maria 19, 51, 147, 149
Cortada i Roig, Miquel 133
Costa i Lloret, Pilar 32
Costa i Lloret, Purificació 23, 31, 32, 105, 108, 142, 143, 145, 158, 161, 164, 168
Costa i Viñas, Josep 23
Costa i Vilanova, Dalmau 56
Cruxent i Rovira, Salvador 80
Cuito i Canals, Ferran 155
Dalmàs i Martí, Josep 147, 152
Dalmau i Norat, Francesc 147
Dalmau i Pla, Laureà 152
Dencàs i Puigdollers, Josep 38, 66, 67, 68, 69, 70, 84, 89, 91, 93, 107
Díaz Sandino, Felipe 38
Dolfuss, Engelbert 87
Domingo i Sanjuan, Marcel·lí 33
Domínguez Benavides, Manuel 40
Dot i Arxer, Antoni 59, 147
Duran i Guàrdia, Josep 72
Duran i Ventosa, Lluís 163
Dwelshauvers, Georges 43
Elorza 105
Eroles i Batlle, Dionís 129, 131
Escarré i Jané, Aureli Maria 163
Escobar i Saliente, Josep 121
Escoda, Antoni 133
Escofet i Andreu, Josep 76, 130
Escofet i Mercè, Antoni 137
Escrig, Ricard 46
Espanya i Sirat, Josep Maria 107, 118, 127, 129
Espriu i Castelló, Salvador 168
Esteve i Guau, Martí 16, 50, 67, 70, 82, 84, 89, 91, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 103, 106, 107, 110, 114, 118, 129
Fabra i Poch, Pompeu 43, 146, 147, 151, 153, 155
Fàbrega i Pou, Josep 59
Farreras i Duran, Francesc 50
Farreres i Bochaca, Ignasi 165
Ferran i Tuset, Josep 63
Ferrer i Batlle, Pere 157
Ferrer i Benimeli, José Antonio 37
Ferrer i Brugués, Enric Jacint 63
Ferrer i Guàrdia, Francesc 17
Ferrés i Singla, Salvador 63
Ferret i Navarro, Joan 149
Foix i Cases, Pere 46
Font, Joan 43
Font, Víctor 46
Fontbernat i Verdaguer, Josep 146
Fontoriol 35
Fraga Iribarne, Manuel 165
Franco Bahamonde, Francisco 38, 89, 131
Fronjosà i Salomó, Joan 47, 59, 63, 113, 115, 131
Frontera i Bosch, Ramon 76, 140
Gabriel i Sirvent, Pere 39
Galán Rodríguez, Fermín 49
Galès i Martínez, Manuel 137
Gallart i Folch, Alexandre 81

Galofré, Enric 133
Garcia Birlan, Antonio 39, 131
Garcia i Castellet, Joan 154, 155
García Hernández, Miguel Ángel 49
García i Machín, Joan 38, 93, 145
Garcia i Oliver, Joan 65, 67
Gardó i Ferrer, Eladi 47
Garriga i Albaret, Emili 133
Gasque, Francisco 38
Gassol i Rovira, Ventura 16, 66, 67, 68, 70, 76, 82, 84, 89, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 103, 106, 107, 110, 112, 114, 129, 153, 155
Gibanel, Agustí 41
Gil-Robles Quiñones, José María 89
Giralt i Bullich, Casimir 38
Goded Llopis, Manuel 89
Godo, Rafael 18
Gómez Rodríguez, Helios 46
Gordó, Eladi 38
Granier-Barrera, Emili 46, 47
Grau i Jassans, Josep 35
Graupera, Fèlix 27
Grijalbo i Serres, Joan 131
Guardiola, Conrad 47
Guarro, Lluís 43
Guinart i Castellà, Miquel 59, 147, 149, 152
Guitart 119
Heredia y de Vargas Machuca, Salvador 157
Hereter i Ferran, Lleonard 63
Hitler, Adolf 87
Hurtado i Martí, Ot 47
Iglésies, Edmon 47
Irla i Bosch, Josep 63, 143, 146, 153
Isern i Ventura, Silvestre 157
Jayme i Zamora, Lluís 133
Jené i Aixelà, Francesc de Paula 152, 154, 155
Jové i Surroca, Josep 47
Juliachs i Mata, Manuel 63, 111, 163
Kropotkin, Piotr Alekséievitx 21
Largo Caballero, Francisco 143
Layret i Foix, Eduard 38, 47
Layret i Foix, Francesc 21, 29, 31, 33, 38, 87, 141
Lerroux García, Alejandro 87, 89
Lladó i Figueres, Josep Maria 43, 147, 155
Llauneta i Camps, Simó 67, 127, 138, 160, 163
Llopart, Pere 18
Llorens i Abelló, Joaquim 76
Llorens i Vila, Jordi 16
Lloret i Ordeix, Pere 147, 151
Lloret i Simó, Àngels 23, 38
Lluhí i Rissech, Joaquim 21
Lluhí i Vallescà, Joan 16, 46, 47, 54, 67, 70, 89, 91, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 103, 107, 112, 114
López Arango, Emilio 39
López Ochoa, Eduardo 38
López Ortiz, Luís 159
López Rodó, Laureano 165
Macià i Lamarca, Maria 147
Macià i Llussà, Francesc 16, 17, 29, 33, 40, 41, 48, 49, 51, 54, 59, 60, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 77, 85, 87, 111, 130, 143, 155
Magre i Ubach, Jaume 149
Magre i Riera, Ramon 41
Maluquer de Motes i Bernet, Jordi 25
Mann, Thomas 17
Manzano 29
March i Ordinas, Joan 40, 41
Maresma i Colomer, Cristina 19
Martí i Feced, Carles 38, 153
Martí i Galceran, Albert 18
Martí i Julià, Domènec 63
Martínez Anido, Severiano 33, 55
Martínez Barrio, Diego 141
Martínez i Fiol, David 65, 73
Mas i Parera, Pere 63
Masifern, Adolf 18
Massanella, Carolina 38
Massip i Izàbal, Josep Maria 47, 157
Massoni, Pere 43
Mateu, J. 47
Maurín i Julià, Joaquim 157

Medina i Rodríguez, Josep 157
Menéndez 127
Mercadé, Eduard 18
Mestrallet, Renée 145
Mestres i Albet, Pere 16, 59, 63, 66, 68, 76, 91, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 103, 106, 107, 114, 116, 118, 129, 157
Mestres i Capdevila, Lluís 137
Mias i Codina, Pere 135
Mies, J. 47
Miguel, Andrés 41
Milans del Bosch i Carrió, Joaquín 27
Miracle i Mercader, Antoni 127
Miravitlles i Navarra, Jaume 124, 137
Mitchell 119
Mola Vidal, Emilio 46
Moles i Caubet, Antoni 47
Mollfulleda 127
Montaner, Antoni 47
Mora i Adserà, Joan 142, 149
Morales Romeros, Miguel 157
Morant i Albert, Leopold 152
Moreno 141
Morera i Ribas, Samuel 76
Muntanyà i Guasch, Francesc 47
Murtra, J. 47
Musoles, Isidor 47
Mussolini, Benito 87
Nicolau d'Olwer, Lluís 47, 101, 103, 143, 147, 153, 157
Nin i Pérez, Andreu 38,131
Nogués i Biset, Ramon 152, 155, 157
Noi del Sucre
(pseudònim de Seguí i Rubinat, Salvador)
Ollé i Jové, Miquel 72
Ors, Joan 47
Ossorio y Gallardo, Ángel 93, 118
Padró i Cañellas, Pere 157
Palet i Barba, Domènec 157
Palet i Carrió, Fèlix 63
Pallach i Carolà, Josep 147
Pallerola i Munné, Domènec 47
Parramon i Teixidó, Joaquim 63
Pascual-Leone i Forner, Àlvar 99
Patxot i Jubert, Rafael 43
Peiró i Belis, Joan 17, 29, 35, 41, 43, 47, 67, 103, 129
Perelló i Domingo, Marcel·lí 153
Pérez i Farràs, Enric 91, 107
Pérez, Blas 159
Pestaña Salvador, Ángel 25, 27, 29, 35, 39, 41, 46, 55, 65, 67, 129
Peypoch i Pich, Ramon 131
Peyrí i Rocamora, Antoni 147
Pi i Margall, Francesc 19
Pi i Sunyer, August 43
Pi i Sunyer, Carles 43, 54, 74, 76, 91, 92, 99, 116, 130, 137, 140, 154
Picañol i Domingo, Antoni 157
Pich i Pon, Joan 43, 109, 163
Pich i Salaraich, Rossend 163
Pijoan, Joaquim 46
Pla, Casimir 41
Planes i Martí, Josep Maria 129
Porqueras i Fàbregas, Joan 131
Portela Valladares, Luís 38, 141
Pou i Mas, Joaquim 131
Pous i Pagès, Josep 129, 163
Prat de la Riba i Sarrà, Enric 16
Primo de Rivera Orbaneja, Miguel 33, 35, 37, 39, 43, 49, 65, 75, 81, 85
Prunés i Sató, Lluís 107, 131
Pui i Escofet, Josep 63
Puig i Elias, Joan 131
Puig i Ferreter, Joan 54, 89, 99
Puig i Pidemunt, Joaquim 131
Puig i Pujades, Josep 66, 68, 76, 103, 146, 152, 156
Puig i Pujol, Joan 142
Puig i Subinyà, Pere 155
Pujol i Font, Josep Lluís 47
Pujol i Palau, Josep 117
Pujols i Morgades, Francesc 147, 163
Pujulà i Vidal, Marià 99
Quemades, Salvador 35
Queraltó, Jaume 117

Quero i Molares, Josep 125, 131, 155
Rahola, Gaietà 133
Ramis 73
Rebull i Capdevila, Cristòfor 135
Riba i Bracons, Carles 43, 147
Ribas i Soberano, Francesc 97
Riera i Domènech, Feliu 147
Robert
(pseudònim de Robert i Picarín, Josep)
Robert i Picarín, Josep 105
Robles, Diego 101
Roca. A, 47
Rodríguez i Papaseit, Joan 155
Rofes, Cosme 47, 131
Rouret i Callol, Martí 38, 76, 99, 147
Rouret, Joan 147
Rovira i Comas, Teresa 147, 151
Rovira i Virgili, Antoni 16, 47, 147, 151, 152, 153, 155
Rubió i Balaguer, Jordi 43
Rubió i Tudurí, Marià 103
Rubió i Illa, Isidre 117
Ruiz i Ponsetí, Estanislau 125, 131, 136
Sabater i Llirós, Pau 27
Salazar Alonso, Rafael 89
Salmón Amorín, Federico 109
Salvadó i Castell, Hilari 99, 152, 154
Salvat i Barrera, Cristina 5
Salvat i Barrera, Enric 162
Salvat i Fonts, Francesc 133
Salvat i Monleon, Josep 63
Salvat i Sellarès, Assumpció 162
Salvat i Sellarès, Enric 158, 159, 162
Salvat-Papasseit, Joan 7
Salvat i Vilaseca, Francesc 158
Samblancat i Salanova, Àngel 47
Samper i Ibáñez, Ricard 87, 89
Sánchez i Ferré, Pere 141
Sanjurjo Sacanell, José 87
Sans i Arrufat, Josep 152
Santaló i Parvorell, Miquel 66, 68, 99, 135, 137
Sanz-Selma 127
Sariol i Badia, Joan 97
Sarrailh, Jean 151
Sastre i Torruella, Josep 147
Sauret i Garcia, Joan 131, 133, 137, 152, 154, 155
Sbert i Massanet, Antoni Maria 38, 130, 137
Seguí i Rubinat, Salvador 15, 25, 27, 29, 31, 33, 34, 35, 38, 41, 65, 85, 87, 151
Sellarès i Vernet, Assumpció 158
Selves i Carner, Joan 38, 66, 67, 70
Serra i Company, Víctor 119
Serra i Húnter, Jaume 43, 130, 132, 140
Serra i Moret, Manuel 43, 47, 50, 135, 136
Serra i Pàmies, Miquel 38
Serra, Enric 43
Serrat i Bonastre, Josep 43
Sert i López, Josep Lluís 63
Servien, Joan 41
Simó i Bach, Ricard 142
Simó i Bofarull, Jaume 57
Solà, Jacint 18
Solà i Cañizares, Felip de 155
Soldevila i Zubiburu, Carles 47
Soler i Bru, Joan Baptista 54, 131
Soler i Montaner, Josep Maria 18
Soriano y Barroeta-Aldamar, Rodrigo 33
Stallmann, Friedrich-Rudolf 27
Subirana, Joan Baptista 63
Sunyol i Casanovas, Ildefons 15, 21
Sunyol i Garriga, Josep 103
Tallada i Paulí, Josep Maria 59
Tarradellas i Joan, Josep 131, 133, 137, 147, 149, 152, 153, 154, 155, 165
Tarragona i Corbella, Eduard 165
Tauler i Palomeras, Joan 56, 121, 133, 137, 161
Torrens i Dalmau, Àngel 81, 109
Torres i Clavé, Josep 63
Torres i Barberà, Humbert 99, 147, 151, 152, 155
Torres i Perenya, Víctor 147
Trabal i Sans, Josep Antoni 157, 163, 165
Trias i Pujol, Dr. 93
Trillas Blázquez, Gabriel 107, 120
Trilles, Desideri 47
Tusó i Temprado, Tomàs 46, 47
Valdés i Garriga, Miquel 157

Valentí i Camps, J. 47
Valldeoriola i Andreu, Pere 66
Vallès 119
Valls i Taberner, Ferran 43
Vallverdú, Jaume 46
Velilla i Sarasola, Abel 47
Vendrell i Sala, Marian 63
Ventalló i Vergés, Joaquim 47
Ventosa i Roig, Joan 38, 66, 68, 76
Verdaguer i Callís, Narcís 16
Viadiu i Valls, Josep 29, 31, 35, 47, 65
Viadiu i Vendrell, Francesc 147
Vidal 143
Vidal i Guardiola, Miquel 59, 63
Vidal, S. 47
Vidiella i Franch, Rafael 38
Vigo i Bènia, Emili 147, 154
Vigo i Malet, Mercè de 38
Vila i Soteras, Santiago 154
Viladomat i Morales, Francesc 47
Viladot, Francesc 43
Vilalta i Vidal, Antoni 47
Vilanova i Vila-Abadal, Francesc 149
Vilches 35
Vives, J.B. 47
Vives i Estover, Antoni 76
Xicoy i Bassegoda, Joaquim 165
Xirau i Palau, Antoni 91, 93, 155
Xirau i Palau, Joaquim 43
Xirau i Palau, Josep 43, 47, 140
Yagüe Blanco, Juan 89
Yarza i Planas, Nativitat 76

Martí Barrera i Maresma (La Bisbal d'Empordà, 1889 - Barcelona, 1972) fou, pràcticament sense solució de continuïtat, sindicalista, impressor, diputat al Parlament de Catalunya, conseller de Treball i Obres Públiques del govern de la Generalitat de Catalunya, diputat a les Corts espanyoles, secretari general d'Esquerra...
Una vida de compromís amb el país i l'etapa històrica que li toca viure. Una vida de compromís amb els ideals de justícia social i de llibertat nacional que compartí amb tota la seva generació republicana.

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

Manuel Pérez Nespereira (Barcelona, 1961)
Doctor en Història Contemporània de Catalunya, especialista en la figura d'Enric Prat de la Riba, el primer terç del segle XX a Catalunya i el catalanisme d'aquest període.
Autor de més de mitja dotzena d'obres, entre les quals *Prat de la Riba nacionalisme i formació d'un estat català, La secessió catalana* o *La Ciutadella.* La darrera publicació ha estat *1912-2012 Cent anys de l'Escola d'Administració Pública,* publicada en el marc del centenari d'aquesta institució.
Ha publicat en revistes especialitzades i genèriques, i al costat de l'obra individual ha col·laborat en un bon nombre d'obres col·lectives.